

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra Pedagogiky

Diplomová práce

Bc. Anna Fricová

Gymnázium Chomutov po roce 1948

Národnostní a sociální poměry na české škole v pohraničí

Chomutov Grammar school after 1948

An exploration of the Ethnic and social conditions at the Czech school in the border area

Praha 2023

Vedoucí práce: prof. PhDr. Tomáš Kasper, Ph.D.

Poděkování:

Ráda bych poděkovala především panu prof. PhDr. Tomáši Kasperovi, Ph.D., za veškerou pomoc a ochotu při psaní diplomové práce. Dále pak pamětníkům, kteří byli ochotní sdělit mi své zkušenosti, především pak i současnému řediteli chomutovského Gymnázia, panu Mgr. Jaroslavu Zahrádkovi, za velmi přínosný rozhovor, a v neposlední řadě také mé rodině, za veškerou podporu.

V Praze, dne 27.7.2023

Anna Fricová

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu, a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 27.7.2023

Anna Fricová

Klíčová slova (česky)

Gymnázium, Chomutov, Národnostní poměry, Sociální poměry, 1948-2023, Historie a současnost, Regionální historie

Klíčová slova (anglicky):

Grammar school, Chomutov, Nationalities, Social issues, 1948-2023, History and present time, regional history

Abstrakt (česky)

Práce zachycuje problematiku společenských souvislostí gymnazijního studia v Chomutově v období od roku 1948 až do současnosti. Zaměřuje se na sociální a národnostní aspekty česko-německých vztahů ve školství, tematicky navazuje na bakalářskou práci „Národnostní poměry na gymnáziu Chomutov v letech 1918–1948“. Na základě veškerých dobových pramenů a zdrojů se snaží objasnit místní specifika, přibližuje národnostní odlišnosti a poukazuje na sociální zvláštnosti určitých historických etap. Představuje velmi podrobně uznávanou střední školu s velmi starou historickou tradicí, připomíná dějiny gymnázia, které vzniklo v roce 1591 a ve své době bylo jediným svého druhu ve střední Evropě. Práce se také zmiňuje o problematickém odsunu německého obyvatelstva a velmi pomalém osidlování chomutovského regionu, což obojí mělo výrazný vliv na chod školy v prvních letech po válce. Snaží se objasnit některé palčivé sociální a národnostní otázky roku 1945, přináší statistické údaje o stavech a počtech studentů i učitelů a všímá si historických proměn gymnázia zejména v letech 1968 a 1989. Pro dokreslení důležitých faktů obohacuje čtenáře i autentickými vzpomínkami mnoha pamětníků nebo zajímavými fotografiemi v obrazové příloze.

Abstract (in English):

The work captures the issue of the social context of high school studies in Chomutov in the period from 1948 to the present. It focuses on the social and national aspects of Czech-German relations in education, thematically following on from the bachelor's thesis "National Relations at the Chomutov Gymnasium in the years 1918–1948". Based on all contemporary sources and sources, they try to clarify the local specifics, approximate national differences and point to the social peculiarities of certain historical stages. It represents in great detail a well-recognized secondary school with a historical tradition, reminiscent of the historical gymnasium, founded in 1591 and the only one of its kind in Central Europe at the time. The work also mentions the problematic displacement of the German population and the resulting slow settlement of the Chomutov region. These factors both significantly impacted the school's running in the first years after the war. It clarifies some burning social and national issues of 1945, brings statistical data on the states and numbers of students and teachers and notes the historical changes of the gymnasium, especially in 1968 and 1989. Detailing these important facts also enriches the reader with authentic memories of many witnesses and interesting photos in the image attached.

Obsah

Obsah	5
Gymnázium a gymnaziální vzdělávání.....	10
Vznik a stručná historie	11
Národnostní a sociální dopady na fungování gymnázia v Chomutově v letech 1945–1948.....	13
PŘEHLED DŮLEŽITÝCH HISTORICKÝCH MEZNÍKŮ OD ROKU 1948 AŽ PO SOUČASNOST	25
1.1 Rok 1948 – převzetí neomezené moci komunisty.....	25
1.2. 1948–1953 – jednotné socialistické školství	30
1.3. 1953–1960	33
1.4. šedesátá léta (1960–1969).....	37
1.5. sedmdesátá léta (1970–1979).....	46
1.6. osmdesátá léta (1980–1989).....	51
1.7. Národnostní a sociální politika komunistů, vliv na region a gymnázium	56
1.8. Sametová revoluce, devadesátá léta, současnost (1989–2023)	58
Závěr.....	72
Použité knižní zdroje:	75
Použité internetové zdroje:.....	77
Použité archivní zdroje:	78
Obrazová příloha:	79

Úvod

Předchozí bakalářská práce se zabývala podrobným zmapováním národnostních a sociálních poměrů na Gymnáziu Chomutov v letech 1918–1948. Práce měla dvě roviny – historické události ovlivňující každodenní život obyvatel v československém pohraničí a velmi důležité národnostní a sociální aspekty té doby. Jednalo se o náročné pátrání po zdrojích a dokumentech, které byly často v německém jazyce (psané švabachem) a neúplné, útržkovité. Při svém bádání jsem zavítala do Státního archivu v Kadani, setkala jsem se s místními historiky a knihovníky. Opírala jsem se o historická fakta, čerpala jsem z městských i gymnaziálních kronik, hledala jsem v archivních materiálech. Velmi důležité bylo propojení faktických informací s demografickými milníky, přičemž šlo také o spojitost s národnostně sociálními otázkami té doby. Zpětně bych celkové zpracování tohoto velmi náročného tématu mohla nazvat „Hledání ztraceného času“ a slovy legendárního Josefa Čáslavského jsem opravdu hledala a pátrala, protože některé informace vztahující se k výše uvedenému časovému období ve zdrojích a publikacích chyběly zcela nebo byly pouze stručné a kusé, bylo nutné opravdu hledat a bádát – v archivech, muzejních sbírkách, kronikách, starých spisech... Výsledkem bylo hodnotné dílo, ve kterém se, kromě již zmíněných historických faktů a národnostně sociálních zjištění, nacházejí i zajímavosti z každodenního života studentů gymnázia či podrobnosti o stavbě nové gymnaziální budovy, která je chloubou Chomutova dodnes.

Po úspěšném obhájení své práce jsem se rozhodla, že tématem mé diplomové práce bude pokračování – tedy Gymnázium Chomutov od roku 1945 do současnosti, opět s vazbou k národnostním a sociálním poměrům našeho státu. Strukturu diplomové práce jsem ponechala v podobném stylu, opírala jsem se o československé dějiny, historii Chomutova a veškeré souvislosti s gymnáziem. Pracovala jsem s archivními a sekundárními zdroji, díky některým významným profesorům chomutovského gymnázia vznikly již i velmi ucelené publikace věnované historii i aktuálnímu dění, jako například kniha *„Gymnázium Chomutov, historie a současnost“* nebo nejnovější *„Gymnázium Chomutov, historie a současnost III“*, která byla vydána v roce 2023. Primárně jsem se opírala o archivní materiály – výroční zprávy, ročenky, školní a třídní katalogy, pro své zkoumání byly cenné i některé akademické práce, které již o chomutovském gymnáziu byly sepsány. Oslovila jsem i některé současné pedagogy

včetně pana ředitele Mgr. Jaroslava Zahradky, jehož informace mi pomohly získat ucelený obraz, jakou vizi škola představuje veřejnosti a jakým směrem se bude ubírat dál. Veškeré získané fragmenty jsem postupně poskládala do své práce a hledala jsem souvislosti k sociálním a národnostním otázkám. Vycházela jsem především, jak je již uvedeno výše, z publikace „*Gymnázium a Chomutov, historie a současnost*“, vydané u příležitosti 420. výročí založení gymnázia. Jednotlivé studie o chomutovském gymnáziu do ní sepsali významní učitelé, kteří působili na škole několik let, a to Marie Zlámalová, František Ježil a Jan Micka. Dalšími velmi hodnotnými prameny pro mě byly sborníky „*Comotovia*“, jednalo se vlastně o příspěvky z konferencí věnovaných městu Chomutov. O gymnáziu bylo publikováno velké množství nejrůznějších článků a statí, některé byly vytištěny v zajímavých publikacích „*Příroda, památky, život*“, které jsou pravidelně vydávány chomutovským muzeem. V průběhu svého bádání a sbírání informací jsem využívala hojně i knihy historika Petra Raka, kde je nastíněn chronologický přehled dějin Chomutova, čerpala jsem také z „*Kroniky města Chomutova*“, jejíž dodatky k poválečným letům sepsal právě Petr Rak. Pro lepší orientaci v českém školství obecně byla nejdůležitější historická publikace autorů Čornejové, Kaspera, Kasperové, Kourové, Kratochvíla a dalších s názvem „*Velké dějiny země Koruny České, školství a vzdělanost*“. Hlavními primárními prameny, ze kterých jsem čerpala, byly informace Státního archívu v Kadani, kde je uloženo velké množství dokumentů školního fondu Gymnázia Chomutov od různých výročních zpráv, školních katalogů a protokolů přes ročenky, pokyny, nařízení až po velmi cenné přehledy žáků, učitelů, absolventů, učební plány, statistické přehledy (zde jsem objevila i informace o národnosti a sociálním původu studentů v určitých obdobích). Velmi důležité informace jsem propojila s nezáživným popisem historie československého školství i dějinnými událostmi, které ovlivnily samotné gymnázium, profesorský sbor, studenty a v neposlední řadě i mně samotnou. Vzhledem ke značné fragmentárnosti nebo i nedostupnosti primárního pramenného materiálu jsem si na některých místech pomáhala použitím metody „orální historie“. Hovořila jsem s absolventy, resp. absolventkami chomutovského gymnázia různých generací a snažila jsem se zachytit jejich vzpomínky, zážitky i zkušenosti. Šlo mi především o to, jak vzpomínají na určité přelomové momenty v historii svého ústavu, zvláště pokud se výrazněji promítly do jejich individuálních biografii a do života celé společnosti. Proto zde uvádím vzpomínky na léta 1948, 1968 a 1989, na různé přelomové školské reformy a mnohdy situace, které byly jimi vyvolány. Je pochopitelné, že tyto vzpomínky jsou subjektivně podbarvené, s přibývajícými lety se často

objevuje určitá smířlivost nebo dokonce nostalgie po minulosti, po „ztraceném mládí“. Lidé pak mají tendenci vzpomínat spíše na to dobré, negativní zkušenosti, pokud fatálně nezasáhly do jejich životů, se snaží raději vytěsnit. Přesto si myslím, že při všestranném pochopení dějinných událostí a souvislostí mají svou nezastupitelnou úlohu. Zkušenosti a vzpomínky každého jednotlivce jsou součástí kolektivního historického vědomí a s ním spjaté paměti, kterou mohou předat dalším generacím. Jejich zaznamenání je součástí mé badatelské práce, může totiž velmi zásadně dokreslit suchá a holá fakta a dodat jejich líčení na zajímavosti a plastičnosti.

Práci jsem rozčlenila do dvou velkých částí. V první části se zamýšlím nad celkovou situací v poválečném pohraničí, pro dokreslení nezáživných faktů přináším stručné líčení národnostních a socioekonomických poměrů v celém okrese Chomutov s patřičným vlivem na fungování gymnázia. Jelikož formování a znovu osídlování pohraničí nebylo vůbec jednoduché, v krátkosti jsem se zaměřila také na skupiny nově příchozích obyvatel a národností, které se v tomto regionu trvale usadily a jejichž děti také navštěvovaly gymnaziální ústav. Druhá část diplomové práce je obsírnější a obsahuje několik kapitol, které jsou rozdělené podle časových úseků od roku 1948 až do současnosti. Tato období mapuji vždy ve dvou rovinách, a to obecné dějiny školství versus příběh chomutovského gymnázia.

Vítězství nad Hitlerovským Německem v květnu 1945 přináší nám „nepamětníkům“ velké množství otázek, německo-český nacionální konflikt zasáhl do životů obyčejných lidí obou národností v pohraničí velmi výrazně. Před válkou a v průběhu války se perzekuce, diskriminace a nelidské týrání dotýkalo zejména české menšiny, po osvobození v květnu 1945 se stejné nehoráznosti dotýkaly německé většiny. Proto jsem ve své práci snažila mimo jiné nalézt odpovědi na následující otázky:

- OTÁZKA č.1: Způsobily společensko-politické změny po únoru 1948 velké komplikace dosud celkem úspěšnému vyrovnávání se chomutovského gymnázia s poválečnou situací? PŘEDPOKLAD: Praktické úkoly poválečné obnovy (hospodářství, státní správy, kulturních institucí) vedly spíše k pragmatickému přístupu bez ostrých ideologických konfliktů, represí proti příslušníkům nekomunistických stran i některých členů KSČ.

- OTÁZKA č.2: Jak zasáhly chomutovské gymnázium školské reformy 50. let (transformace na jedenáctiletku, opětovný návrat ke čtyřletým gymnáziím)? PŘEDPOKLAD: Snížila se celková úroveň všeobecného gymnaziálního vzdělávání.
- OTÁZKA č.3: Projevily se na chomutovském gymnáziu tendence k uvolnění a otevírání se světu v období 60. let? Jaké výsledky měl experiment se zavedením výuky pro mimořádně nadané studenty? PŘEDPOKLAD: Nadějný počátek, ale předčasné ukončení v důsledku zastavení reformního obrodného procesu 1968/1969 neumožnilo objektivní posouzení a zhodnocení tohoto pedagogického experimentu.
- OTÁZKA č.4: Jak se projevíly v 70. letech snahy o posílení tzv. vědecko-technické revoluce v oblasti školství zavedením polytechnického vyučování (předmět základy techniky a ekonomiky) na gymnáziu v Chomutově? PŘEDPOKLAD: V souvislosti s větší praktickou využitelností středního odborného vzdělání (zejména v průmyslovém severočeském regionu) poklesl zájem o studium gymnaziálního typu.
- OTÁZKA č.5: Jak dokázalo chomutovské gymnázium po roce 1989 zvládnout nové úkoly, vyplývající ze společenské transformace k tržní ekonomice a liberální demokracii? PŘEDPOKLAD: Došlo k velkému uvolnění od státní byrokratické kontroly a centrální ideologické reglementace, avšak zároveň se objevily nové problémy se systémem financování školství, který v praxi způsobuje jeho chronické nedocnění a podfinancování.
- OTÁZKA č.6: Jaké jsou pozitivní příklady aktivit, zejména ve vztahu k problematice integrace etnických menšin a nové možnosti vyplývající z modernizace společnosti a otevírání se stále více globalizovanému světu?

Ve srovnání s obdobím tzv. první republiky jsem zkoumala zcela jiné životní podmínky a také jinou národnostní a sociální úroveň tehdejšího obyvatelstva. Zatímco v období před 2. světovou válkou bylo české obyvatelstvo na Chomutovsku v menšině, v průběhu války byl celý region součástí Velkoněmecké říše, po válce se situace změnila. Němci museli do odsunu, Češi posílali výzvy, aby do pohraničí přicházeli noví osídlenci, reemigranti, přistěhovalci. Během několika měsíců se měnila národnostní i sociální struktura obyvatel, což velmi významně změnilo a ovlivnilo běžný život i školství. A právě těmto tématům se věnuji na následujících stránkách.

Gymnázium a gymnaziální vzdělávání

Gymnázium je typem střední školy, jež poskytuje všeobecné vzdělání zakončené maturitní zkouškou. Hlavní náplní gymnaziálního studia je všeobecná příprava studujících na vysokoškolské studium, případně studium na vyšších odborných školách. V roce 2015 bylo v České republice celkem 368 gymnázií se 130 385 žáky.¹

Název **GYMNÁZIUM** je odvozen z řečtiny (*gymnasion*), v antickém Řecku tak byla označována místa, kde se mohli vzdělávat duševně i tělesně zdatní mladí muži.² Řecké slovo *gymnasion* je konkrétně odvozeno od slova *gymnos*, česky nahý, znamenalo to v podstatě fakt, že ve starověkém Řecku žáci při tělesných cvičeních nepoužívali oděv.³ Taková gymnázia byla zřizována se státní podporou, a kromě výše uvedeného tělesného cvičení poskytovala odbornější přednášky gramatické, literární, řečnické a filozofické. V dobách helénismu, ale i v pozdějších letech gymnázia rozkvétala a stala se postupně symbolem vysoké kultury.⁴

Podle Hanákové (2000, s. 88) gymnázium od 16. století představovalo v podstatě latinskou školu, jejímž cílem byla celková příprava na univerzitní studium. V souladu s tehdejšími ideály renesančního humanismu přitom byl zcela zásadní důraz kladen zejména na celkové ovládnutí latiny slovem i písmem a dále pak na studium řečtiny. První ucelené vzdělávací systémy vytvořili v té době **piaristé** (mužský řeholní řád z roku 1597), kteří se zabývali zejména organizací a šířením pedagogiky a **jezuité** (katolický řád založený Ignácem z Loyoly roku 1540), kteří měli posílit celkovou moc katolické církve (Hanáková, 2000, s. 88). Nejstaršími gymnázii se pyšní města: Žatec (1335), Praha (1556), Chomutov (1591), Mikulov (1631). Pod názvem gymnázium školy existovaly často od svého vzniku až do 50. let 20. století, kdy se měnily školské zákony a směrnice. V letech 1953 až 1960 byla gymnázia přeměněna na **Jedenáctileté střední školy** (JSŠ), které byly tříleté, později **Střední všeobecně vzdělávací školy** (SVVŠ), také tříleté. Školní rok 1969/1970 pak přinesl znovuoobnovení **čtyřletých gymnázií** (zákonem č. 68/1968 Sb. – zákon o gymnáziích).

¹ PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky*. Čtvrté. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0872-3. s. 246.

² HANÁKOVÁ, Adéla. Z dějin gymnaziálního školství na Moravě a ve Slezsku: Stoletá gymnázia. *Pedagogická orientace*. Brno: Česká pedagogická společnost, 2000, s. 88.

³ Tamtéž, s. 88.

⁴ Tamtéž, s. 88.

Vznik a stručná historie

Gymnázium v Chomutově je třetím nejstarším gymnáziem v republice. Bylo založeno z iniciativy katolického držitele města, tehdy nejvyššího hofmistra českého království, Jiřího Popela z Lobkovic v roce 1591, který získal chomutovské panství a rozhodl se zde založit jezuitský klášter (kolegium) s akademií – se šesti třídami latinské školy a čtyřmi ročníky univerzity. Součástí areálu byl ještě jakýsi domov chudých (domus pauperum) pro 100 chlapců, který se v roce 1623 změnil na seminář sv. Františka Xaverského s internátem, kde vládl velmi přísný režim. Císař Rudolf II. i papež udělili svá povolení a vše bylo bohatě dotováno z Lobkovicova chomutovského panství.⁵ Vzdělávací ústav byl otevřen v roce 1591, postupně byl rozšířen o druhé patro (1598) a prodloužen západním směrem (1604).⁶

Gymnázium (jmenovalo se gymnasium academicum) bylo oficiálně otevřeno se 4 třídami (nižší, střední a vyšší gramatická), později byla přidána 5. třída (poetika) a 6. třída (rétorika). Zlámalová (2011, s. 7) se v publikaci „Gymnázium Chomutov, historie a současnost“ zmiňuje i o tom, že „ředitel gymnázia měl titul praefectus scholarum a byl podřízen rektoru kláštera, který byl zodpovědný jen nejvyšším představitelům svého řádu. V každé ze šesti tříd byl jeden učitel, zároveň jako třídní a jako vyučující pro všechny předměty. Jen v nejvyšší třídě vyučoval vystudovaný kněz. Hlavním úkolem gymnázia bylo naučit latinu, dále byly v osnovách náboženství a základy řečtiny. Teprve v 18. století se začaly prosazovat potřeby praktického života a mezi vyučovacími předměty na gymnáziu se objevily základy zeměpisu, aritmetiky, dějepisu, němčiny (mateřský jazyk se měl učit při latině). Ve volném čase se pěstoval zpěv a hra na hudební nástroje především pro bohoslužby, pohřby, procesí.“ Kromě samotného vyučování měli žáci mnoho náboženských povinností (pravidelné mše), přísně se vyžadovala kázeň a dodržování denního režimu. Žáci mezi sebou měli mluvit latinsky. Již při svém založení došlo k nepříjemným střetům mezi jezuitou a protestanty (Zlámalová, 2011, s. 9).

⁵ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011. s. 7, Z dějin chomutovského gymnázia, Založení, bouřlivost prvních desetiletí (Zlámalová, 2011).

⁶ *Jezuitská kolej* [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: <https://www.muzeumchomutov.cz/vystavy-a-expozice/zpravy-muzea/jezuitsky-areal-745cs.html>

Další důležité mezníky chomutovského gymnázia do roku 1948 v datech:

- **1591** založení a slavnostní otevření gymnázia i jezuitské koleje
- **1598** po požáru byla budova zvýšena o druhé patro
- **1623** dům pro chudé se mění na seminář s internátem
- **1773** zrušení jezuitského řádu
- **1779** areál školy přebírají dominikáni
- **1786** budova se začíná označovat jako městské gymnázium
- **1811** školu přebírá pod svou správu cisterciácký klášter v Oseku
- **1813** přerušení výuky (vypuknutí moru z důvodu velkého pohybu vojsk v Chomutově)
- **1851** rozšíření školy o 2 ročníky filozofie na tzv. obergymnázium (vyšší gymnázium)
- **1871** změny ve školství přinesly škole název „Komunální reálné a vyšší gymnázium“
- **1911** mezi studenty se poprvé objevují dívky
- **1927** rada města rozhodla o stavbě nové budovy
- **1932** otevření nové budovy německého gymnázia (viniční náhorní plošina)
- **1935** založeno české reálné gymnázium (fungovalo však jen necelé 3 roky)
- **1945** zánik německého gymnázia, které neslo název „Oberschule für Jüngen“, budova přechází do rukou Československého státu
- **1945** v září je oficiálně zahájen školní rok s menším počtem žáků i učitelů, škola nese nový název „Státní reálné gymnázium v Chomutově“
- **1946** vznikají pobočné třídy základní a technické větve (specializovaná výuka)
- **1948** nový školský zákon změnil zásadně strukturu gymnázia

Národnostní a sociální dopady na fungování gymnázia v Chomutově v letech 1945–1948

Na tomto místě je nutné zmínit se alespoň stručně o situaci krátce po osvobození Chomutova, přiblížit alespoň letmo poválečnou demografii pohraničního regionu, nastínit alespoň okrajově národnostní a sociální aspekty, které s fungováním chomutovského gymnázia úzce souvisely. Celkový vývoj po roce 1948 na toto období historicky i logicky navazuje a vzhledem k nejdramatičtějšímu zásahu do skladby českého obyvatelstva přímo v letech 1945–1948 je nutné do značné míry přesáhnout sledované období.

Rok 1945 byl sice velmi chaotický, hospodářství a zemědělství v chomutovském okrese se potýkalo se značnými problémy, avšak školství se během letních prázdnin podařilo nastavit bez větších omezení. V první neorganizované vlně přicházeli do Chomutova reemigranti z evropských zemí, a to převážně z Polska, Rumunska, Bulharska, Francie, Rakouska, Německa, Itálie, Jugoslávie, Maďarska a SSSR. K nejpočetnějším reemigrantům na Chomutovsku patřili Volyňští Češi, další velmi početnou skupinou byli rumunští Slováci, objevili se tu i maďarští Slováci, slovenští Romové, v obcích nad Chomutovem se trvale usadili Bulhaři (obec Nové Sedlo), reemigranti z Francie (Kundratické boudy)⁷, několik desítek Jugoslávců, Řeků a Italů.⁸ Na Chomutovsku nakonec zůstalo i několik Němců – odsun se totiž netýkal některých prokázaných antifašistů, Němců ze smíšených manželství a odborných či vědeckých pracovníků, které československé hospodářství potřebovalo. V archívu jsou údaje o Němcích, kteří zde právě z výše uvedených důvodů mohli zůstat. Jednalo se o 1 216 horníků s rodinami, 502 občanů německé národnosti, kteří uzavřeli tzv. smíšené svazky, 112 specialistů s rodinami.⁹ V Chomutově tak zůstalo 724 Němců, v ostatních obcích okresu pak 1 849 Němců (Výroční zpráva, str. 38). V prvních dnech po skončení válečných útrap na Chomutovsko mířily skupiny osob spíše vojenského charakteru, dělníci z místních továren¹⁰, dále železničáři, úředníci ve veřejné správě, poštovní doručovatelé (Novák, 1978, str. 202–203). Statistické zdroje uvádějí, že v letech 1945 až 1950 se do Chomutova přistěhovalo celkem 28 848 nových obyvatel.¹¹

⁷ *Chomutovsko: REGIONÁLNÍ VLASTIVĚDA*. Most: Hněvín, 2006. ISBN 80-86654-14-1. s. 100.

⁸ NOVÁK, Luděk a Marie ČERNÁ. *Chomutov, historický průvodce a zajímavosti města*. Odbor školství a kultury v Chomutově, 1978. s. 207.

⁹ *Výroční zpráva státního reálného gymnázia v Chomutově za školní roky 1945-46, 1946-47, 1947-48*. s. 38.

¹⁰ ŠULKA, Petr. *Chomutov 1945-48: Bakalářská práce*. Univerzita Karlova, Filosofická fakulta, Ústav hospodářských a sociálních dějin. Vedoucí práce Prof. PhDr. Ivan Jakubec, Csc. S. 31.

¹¹ <https://cs.wikipedia.org/wiki/Chomutov> [online]. [cit. 2023-06-27].

Přesná čísla, kolik muselo Chomutov opustit lidí, vzhledem ke skokovým nárůstům během války, kdy se obyvatelstvo města téměř zdvojnásobilo, neznáme.¹² Dá se však vycházet z dat při sčítání lidu 1930 a 1950. Zatímco v roce 1930 měl Chomutov 33 001 obyvatel, v roce 1950 to bylo 28 848, přičemž kolem 90 % obyvatelstva byli přistěhovalci.¹³ Samotné osidlování vyprázdněného pohraničí bylo tedy úspěšné, avšak mezery vzniklé odsunutím německého obyvatelstva se úřadům nikdy nepodařilo zcela zaplnit.¹⁴ V roce 1948 byla vydána jakási tisková publikace s názvem „*Poslední příležitost k osídlení*.“¹⁵ Jednalo se v podstatě o nabídku pro vnitrozemské občany ČSR se seznamem obcí, které je možné ještě dosídlit.

Pro úplnost a pro srovnání let předválečných, válečných a poválečných je vytvořena tabulka s počty obyvatel některých obcí okresu. Je třeba si uvědomit, že v Chomutově žilo až do poválečného odsunu Němců většinou právě samotné německé obyvatelstvo. K české národnosti se na Chomutovsku v roce 1921 podle internetových zdrojů hlásilo „8,22 % a v roce 1930 12,85% obyvatel.“¹⁶

Obce včetně osad	1869	1900	1930	1950	1970	2003
Droužkovice	577	768	1404	858	683	568
Hora Sv. Šebestiána	3235	3779	3092	543	486	253
Chomutov	8183	10813	33279	28848	39905	50251
Jirkov	4322	5781	7750	6000	11395	21056
Údlice	2583	2907	3601	1749	1598	1039

„V tabulce jsou barevně zvýrazněny sloupce s roky 1930 a 1950. Je zde patrný velký úbytek obyvatel v souvislosti s odsunem Němců v období 1945-1947, údaje také zachycují

¹² <https://cs.wikipedia.org/wiki/Chomutov> [online]. [cit. 2023-06-27].

¹³ *Tamtéž.*

¹⁴ <https://cs.wikipedia.org/wiki/Chomutov#Historie> [online]. [cit. 2023-06-27].

¹⁵ https://cs.wikipedia.org/wiki/Os%C3%ADlov%C3%A1n%C3%AD_pohrani%C4%8D%C3%AD [online]. [cit. 2023-06-27].

¹⁶ <https://cs.wikipedia.org/wiki/Chomutov#Historie> [online]. [cit. 2023-06-27].

nahrazování původního německého obyvatelstva novými osídlenci. V dalších letech byly změny počtu obyvatel závislé na možnostech jednotlivých obcí.“¹⁷

Dle Šimáněho (2019) „ve 30. letech 20. století docházeli čeští studenti studovat na německé gymnázium, protože po vzniku Československé republiky se české menšinové školství rozvíjelo pomalu“. Kolem roku 1935 bylo v Chomutově sice založeno „Československé spolkové reálné gymnázium Ústřední matice školské“, ale potýkalo se s velkými problémy a jeho fungování zastavila válka.¹⁸ Během války bylo českým studentům umožněno studovat na německém gymnáziu, v prvních letech nebyli ani nijak perzekuováni díky tomu, že ředitel *Wenzel Mach*¹⁹ měl za manželku Češku a k Československu měl tudíž velmi kladný vztah. Později k vyhroceným situacím vůči menšinovému českému studenstvu také nedocházelo, protože velké množství německých chlapců rukovalo, mnozí studenti padli ve válce a v roce 1943 přicházeli studovat žáci prchající před frontou. Poslední školní rok byl ukončen již v únoru 1945. Po válce se situace v Chomutově výrazně změnila, Němci byli postupně odsunuti, v květnu zbylo ve městě jen 80 Čechů. Proto sem proudili lidé z vnitrozemí a další osídlenci, ozbrojené složky, četníci, úředníci a všichni, kteří pomáhali s nastolením pořádku v pohraničí.²⁰ Během léta došlo k určité konsolidaci, kromě hospodářství, zemědělství mohlo začít fungovat i české školství. Řízením školství se v celé republice ujalo „*Ministerstvo školství a osvěty*“ v čele se *Zdeňkem Nejedlým*.²¹ Ve školním roce bylo nově zřízeno nebo (obnoveno celkem 24 reálných gymnázií).²² Gymnázium v Chomutově bylo obnoveno téměř hned po osvobození, postupně se obnovovala další podobná gymnázia v kraji. Podle Brabcové (2021, s. 23) byl celkový počet takto nově zřízených gymnázií 127.²³

Státní reálné gymnázium v Chomutově bylo obnoveno, slavnostní otevření se konalo 9. září 1945.²⁴ Podle Ježila (2011, s. 20) rozhodnutí o zřízení vydalo „*Ministerstvo školství a osvěty*“

¹⁷ Chomutovsko: REGIONÁLNÍ VLASTIVĚDA. Most: Hněvín, 2006. ISBN 80-86654-14-1. s. 99.

¹⁸ FRICOVÁ, Anna. *Národnostní poměry na Gymnáziu Chomutov v letech 1918-1948*. Praha, 2021. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filosofická fakulta. Vedoucí práce Doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph. D. s. 54–60.

¹⁹ Tamtéž. s. 49.

²⁰ <https://cs.wikipedia.org/wiki/Chomutov#Historie> [online]. [cit. 2023-06-27].

²¹ ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 355.

²² BRABCOVÁ, Eliška. *Dějiny chomutovského gymnázia v letech 1945-1948*. 2021. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filosofická fakulta, Ústav českých dějin. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D., s. 23.

²³ Tamtéž, s. 23.

²⁴ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011, s. 20, České gymnázium v Chomutově, Gymnázium v letech 1945-1948, (Ježil, 2011).

dne 25.8.1945 s právní platností od 1.9.1945. Vybrána byla budova bývalého německého gymnázia v Mostecké ulici. První žáci se začali přihlašovat již v srpnu, bylo jich však velmi málo. Velmi nízké počty tvořili zejména ti studenti, kteří chtěli studovat již ve vyšších ročnících, celkem pouze 60 žáků.²⁵ Podle Brabcové (2021, s. 27) se počty ve druhé polovině srpna mírně zvýšily (na 116 žáků), díky pokračujícímu přílivu nových osídlenců do Chomutova však tyto počty stále rostly. Celkový počet studentů na konci školního roku 1945/1946 byl 239 (pouze 87 dívek)²⁶, podle Ježila (2011, s. 20) by se dalo říct, že ve srovnání se současnými poměry bylo studium na gymnáziu v prvních třech letech po válce spíše doménou chlapců. Prvními žáky nově obnoveného gymnázia v roce 1945 byly děti vojáků, železničářů a státních úředníků. Co se týče úředníků, Brabcová (2021, s. 43) uvádí, že se jednalo o pracovníky v kancelářích, na nádražích, ve strojovnách, ve vlacích, někteří otcové pracovali u bezpečnostních složek (četnictvo, armáda), dále ve školství, zemědělství, hornictví, ale objevily se i děti zdravotníků, právníků, inženýrů a obchodníků. Sociální původ studentů byl tedy různorodý a v podstatě odpovídal celkové skladbě nově příchozích osídlenců (Brabcová, 2021, s. 43).

Dalším problémem poválečného období byl i značný nedostatek středoškolských profesorů. Brabcová (2021, s. 35) uvádí, že v době protektorátu Němci zavírali vysoké školy, přičemž řada studentů pedagogiky nemohla řádně dostudovat, na střední školy tak nenastupovali žádní noví učitelé, vdané učitelky byly propouštěny a starší kantoři odcházeli předčasně do penze. V době protektorátu Němci zavírali vysoké školy, přičemž řada studentů pedagogiky nemohla řádně dostudovat. Pro příchozí učitele bylo nejsilnější motivací získání bydlení a také je lákala vidina lépe placeného místa (Brabcová, 2021, s. 35). Na chomutovské gymnázium v září 1945 nastoupilo 15 nových učitelů (Ježil, 2011, s. 20), Podle Brabcové (2021, s. 35) některé odborné předměty museli vyučovat externisté z jiných středních nebo dokonce měšťanských škol. Později se situace začala zlepšovat, postupně přicházeli absolventi pedagogických fakult i učitelé, kteří využívali umístěnky s bydlením (Brabcová, 2011, s. 36).

Neméně důležité informace se týkají **národnostní problematiky**. Zásadní podmínkou bylo, že student musel dříve navštěvovat výhradně českou školu. Nově příchozí žáci z vnitrozemí Československa tuto podmínku samozřejmě splňovali, pro ostatní byly nastaveny další

²⁵ BRABCOVÁ, Eliška. *Dějiny chomutovského gymnázia v letech 1945-1948*. 2021. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filosofická fakulta, Ústav českých dějin. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D. s. 27.

²⁶ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011. s. 20, České gymnázium v Chomutově, Gymnázium v letech 1945-1948, (Ježil, 2011).

podmínky. Ty byly velmi konkrétně stanoveny na základě směrnice Ministerstva školství a osvěty s názvem „Přijímání žactva do středních škol v pohraničním území“²⁷ z r. 1945. Brabcová (2021, s. 39) dále uvádí, že podle této směrnice „museli žáci, kteří dříve navštěvovali německé školy prokázat, že během okupace územně českou školu navštěvovat nemohli, ale že v období před okupací (do roku 1937/1938) nějakou českou školu navštěvovali“ (Brabcová, 2021, s. 39). Ve směrnici se dále uvádí, že „pokud někdo začal studovat až v době okupace, musel prokázat, že jeho starší sourozenec výše uvedenou podmínku splňoval, v opačném případě ztratil právo na přijetí“ (Brabcová, 2021, s. 39). Součástí směrnice byla také podmínka, že „jestliže daný student neměl žádného staršího sourozence, musel předložit osvědčení místního nebo okresního národního výboru o národní a politické bezúhonnosti rodičů za okupace“ (Brabcová, 2021, s. 39).²⁸ Toto se dle Brabcové (2021, s. 39) týkalo „příslušníků české a slovenské národnosti, cizí státní příslušníci (včetně Němců) mohli být přijati za splnění předchozích podmínek a předložení osvědčení od místního nebo okresního národního výboru o protifašistické činnosti vlastní, svých sourozenců anebo rodičů, pokud žijí společně, nebo o protifašistickém smýšlení rodiny“.²⁹ Brabcová (2021, s. 39) dále uvádí, že „v takovém případě byl student přijat pouze na jeden rok, pokud jeho chování nebylo závadné, hlavně po národní stránce, mohl být v dalším školním roce přijat definitivně“ (Brabcová, 2021, s. 39).³⁰

Velmi zajímavým dokladem, jak složitá situace v roce 1945 v Chomutově panovala, je vzpomínka studenta gymnázia Alexandra Sticha:³¹ „Přišli jsme do Chomutova vesměs v letech 1945-46 a bylo nám tak 11-13 let. Zážitek to byl zvláštní a neopakovatelný – válka skončila, všichni byli nadšení, že se toho dožili a že před nimi stojí nadějeplná svobodná budoucnost. Ale byla tu ještě druhá strana mince – přišli jsme do města poraženého, kde vlály z mnoha oken bílé vlajky a kde mnozí lidé, zaražení a někdy ustrašení, nosili na rukávech bílé pásky. Byli to ti poražení, a my jsme věděli, že mají z tohoto města odejít s padesátikilovým zavazadlem a nechat tu nejen své majetky, povolání, vzpomínky, ale i své předky na hřbitovech. Vrhalo to do poválečné euforie přece jen jakýsi stín – sám jsem viděl odsun z Hory sv. Šebestiána a nebylo to ani pro nás, české děti, nic veselého. Ale byl to pro nás následek staletého sporu dvou

²⁷ BRABCOVÁ, Eliška. *Dějiny chomutovského gymnázia v letech 1945-1948*. 2021. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filosofická fakulta, Ústav českých dějin. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D. s. 39.

²⁸ Tamtéž, s. 39.

²⁹ Tamtéž, s. 39.

³⁰ Tamtéž, s. 39.

³¹ BINTEROVÁ, Zdena, DĚD, Stanislav, ed. *Příroda - Památky - Život*. Chomutov: Okresní muzeum v Chomutově, 2002. ISSN 0231-5076. s 65–66.

zemských národností, staletého ohrožení českého živlu, henleinismu v 30. letech, a potom nacistického běsnění za druhé světové války. A zároveň to byla výzva v novém území, v novém městě udělat něco, co by vykoupilo všechno to utrpení i násilí, které, jak jsme si mysleli, je už definitivně za námi. Městu samému, jeho historii, jeho duchu jsme moc nerozuměli, ale přijali jsme ho s dětskou samozřejmostí za své, začali jsme ho chápat a vrůstat do něho. Začátky gymnázia byly pro toho, kdo přicházel z tradičních středoškolských ústavů ve vnitrozemí, dost bědné, žáků byla spousta, pedagogů málo (někteří z nich učili 3-4 i víc předmětů), chyběla česká knihovna, školní i městská atd. Ale brzy se začínalo projasňovat, mezi učiteli i ostatními občany města se našli kulturotvorní lidé, a český Chomutov začínal pomalu, ale jistě žít i duchovně. Hledaly se i tradice, které by posilovaly pocit domova a vnitřní sounáležitosti v novém, zpočátku cizím prostředí. Nad městem se vznášel duch Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic, adoptovali jsme si tak trochu předchůdce Palackého, historika F. Pubičku i zakladatele pražské techniky Gerstnera, gymnaziální češtinář dr. Emil Puchmajer psal o slovanském osídlení Chomutovska a organizoval chomutovské muzeum, přičemž jsme se mu pletli pod nohy a poznávali tu a tam něco z historie města. V gymnáziu se vytvořil recitační soubor Atom, začalo se hrát ochotnické divadlo, které se v dalších letech rozrůstalo o mnoho nových členů z řad žáků i profesorů. V padesátých letech jsme objevili pro naše ochotničení budovu v Jiráskově ulici a začali hrát loutkové divadlo.“³²

Podobné vzpomínky má i RNDr. Věra Vaňková, která na chomutovském gymnáziu studovala v letech 1945–1952. Ve svých vzpomínkách v publikaci *Gymnázium Chomutov historie a současnost* (Micka, 2011, s. 48) se zmiňuje zejména o začátcích svého studia a několik velmi podnětných vět je předkládáno v následující pasáži: „*Hned po roce 1945 byly otevřeny všechny gymnaziální třídy ze studentů, kteří se přistěhovali do Chomutova z různých koutů republiky. Tvořila se nová přátelství, vznikaly nové kolektivy a také přispělo nadšení profesorů, rodičů a žáků pro poválečný život. Do školy také nastoupila řada profesorů, většinou mladých, kteří šli pomáhat budovat pohraničí. To mělo také velký vliv pro navazování vztahů mezi profesory a studenty.*“³³ Tato pamětnice se ve svých vzpomínkách vrací i k tomu, že tehdejší učitelé obohacovali své studenty nejen svými znalostmi, ale také noblesním chováním a lidskostí.

³² BINTEROVÁ, Zdena, DĚD, Stanislav, ed. *Příroda - Památky - Život*. Chomutov: Okresní muzeum v Chomutově, 2002. ISSN 0231-5076. s. 65–66.

³³ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011. s. 48, Chomutovské gymnázium v současnosti, Čas malin nezralých, (Micka, 2011).

Přidává i velmi pestrý výčet nejrůznějších aktivit od lyžařských zájezdů přes sportovní akce až ke dramatickému kroužku, sborovému zpěvu nebo dokonce swingovým sobotám – pravidelná taneční setkávání v gymnaziální kreslárně. Paní Vaňková zmiňuje také recitační soubor Atom, který založil sextán Zdeněk Hejna a ve volném čase byla na gymnázium zvána veřejnost včetně dětí, pro které soubor hrál loutkové pohádky a jiná divadelní představení.³⁴ Na tomto místě se sluší doplnit, že Zdeněk Hejna byl v pozdějších letech velmi významnou osobností Chomutova – v šedesátých letech působil krátce jako zástupce ředitele na škole a později byl dlouhé roky ředitelem okresní knihovny, což bylo pro občany města velmi přínosné. Krátkou připomínkou od této bývalé studentky byl také fakt, že v letech 1948 až 1952 život školy narušily politické čistky, někteří profesori museli školu opustit nebo byli vyslýcháni a podivně obviněni, a dokonce se objevovalo i udávání ze strany některých studentů. Své studentské období paní Vaňková shrnula do jedné hezké věty: *„Jsem hluboce přesvědčena, že chomutovské gymnázium mělo nezastupitelný podíl na celém mém dalším životě, a proto až do konce svého života budu s láskou a úctou vzpomínat na své profesory, spolužáky a chomutovské přátele.“*³⁵

V dalších poválečných letech 1946 a 1947 se situace na gymnáziu ještě více stabilizovala, do školy se přihlašovali noví a noví studenti, s příchodem dalších osídlenců se zvyšovaly i počty studujících. Ukázalo se, že o studium na chomutovském gymnáziu je mezi novými obyvateli poměrně velký zájem, protože nejvyšší počty žáků byly v nižších ročnících (v primě A v roce 1946 studovalo dokonce 36 žáků). Rozšiřoval se postupně také profesorský sbor, někteří učitelé sice průběžně odcházeli, ale další pedagogové zase nastoupili. Vedení školy dokázalo vyřešit i problém s nedostatkem odborných profesorů, takže poměry se ještě více stabilizovaly a zkonsolidovaly.

³⁴ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011. s. 48, Chomutovské gymnázium v současnosti, Čas malin nezralých, (Micka, 2011).

³⁵ Tamtéž, s. 48.

V následující tabulce jsou počty studentů v letech 1945–1948.³⁶

Školní rok	Nastoupilo	Odešlo	Dokončilo	Češi	Moravané	Slováci	Zahraničí
1945/1946	257	18	239	202	13	15	9
1946/1947	328	-	328	276	18	22	12
1947/1948	334	11	323	259	19	26	18

Jednotlivé údaje ukazují, jak byla situace proměnlivá, relativně nejkldnějším byl školní rok 1946/1947, ve kterém studium dokončili všichni a žádný student v průběhu roku neodešel.³⁷ Oproti tomu, školní rok 1945/1946 byl po všech stránkách nejnáročnější – nízké počty a průběžné úbytky spojené s nedostatkem profesorů, to vše výrazně zasáhlo do běžného fungování školy.³⁸ Co se týče rodiště jednotlivých studentů, i zde je možné pozorovat zajímavé údaje. Paradoxem je, že v prvních třech letech po válce studovalo na chomutovském gymnáziu minimum chomutovských rodáků. Brabcová (2021, s. 41) uvádí, že „v prvním roce pouze 13 (5,4 %) z celkového počtu 239 žáků, ve druhém roce 17 (5,2 %) z celkového počtu 328 žáků a konečně ve třetím roce jich bylo 18 (5,6 %) z celkového počtu 323 žáků.“³⁹ V publikaci Brožovského – Chomutov, historický průvodce a zajímavosti města (1977, s. 202) se uvádí, že bezprostředně po osvobození v květnu 1945 bylo v Chomutově velmi málo původních chomutovských rodáků. V samotném městě bylo tehdy 33 000 původního německého obyvatelstva a asi 80 Čechů.⁴⁰ V době války museli opustit Sudety a odebrat se do československého vnitrozemí, domy a byty byly na dlouhých šest let zabrány německým obyvatelstvem. Proto je samozřejmé, že žáků s rodištěm v Chomutově bylo opravdu málo. Většina ostatních studentů pocházela z Čech mimo Chomutov. Zajímavá jsou také samotná místa narození. Brabcová (2021, s. 41) uvádí k národnostní otázce toto: „Nejčastějším rodištěm byla Praha, Kladno, Pardubice, Louny a samozřejmě vesnice i města v severozápadních

³⁶ Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Chomutově za školní roky 1945-46, 1946-47, 1947-48. s. 15., s. 17., s. 19.

³⁷ Výroční zpráva státního reálného gymnasia v Chomutově za školní roky 1945-46, 1946-47, 1947-48. s. 17.

³⁸ Tamtéž, s. 15.

³⁹ BRABCOVÁ, Eliška. *Dějiny chomutovského gymnasia v letech 1945-1948*. 2021. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filosofická fakulta, Ústav českých dějin. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D. s. 41.

⁴⁰ BROŽOVSKÝ, Karel a František ZÁBRANSKÝ. *Chomutov historický průvodce a zajímavosti města*. Chomutov, 1977, s. 202.

Čechách.⁴¹ Brabcová (2021, s. 41) dále uvádí, že „mezi rodiště v zahraničí patřila především Volyň (region na pomezí dnešního Polska a Ukrajiny), odkud se vraceli Volyňští Čechové, dalšími místy mimo Československo byl Přemyšl (město v polské Haliči), Sarajevo (dnes hlavní město Bosny a Hercegoviny), Šauli (město v dnešní Litvě), Billy Montigny (město ve Francii) a Winterslag (město v Belgii).“⁴² Zdeněk Petráček, dlouholetý ředitel chomutovského gymnázia, ve svém životopise, uveřejněném mimo jiné v publikacích Oblastního muzea v Chomutově, uvádí, že „část žáků gymnázia tvořili přistěhovalí Slováci, slovenští Maďaři a děti ze smíšených českoněmeckých rodin.“⁴³ K obyvatelstvu se Petráček (2023, s. 47) dále vyjadřuje takto: „Přistěhovala se sem i část obyvatel z Podkarpatské Rusi, nebo volyňských Čechů. Většina učitelského sboru pocházela z českého vnitrozemí.“⁴⁴ Stěhování obyvatel v prvních poválečných letech byla v okrese Chomutov odrazem velmi složitého a náročného vývoje. Noví obyvatelé přicházeli z různých oblastí, ale také z různých sociálních poměrů, jak již víme. Důsledkem toho na Chomutovsku postupně vznikala nesourodá občanská společnost.⁴⁵ K přistěhovalcům z vnitrozemí Československa se průběžně přidávali reemigranti české národnosti, jejichž rodiče odcházeli za půdou a prací (z Francie, Rumunska, Maďarska, Východního Slovenska). Do Chomutova v tomto období proudil i značný počet romského obyvatelstva.⁴⁶ K výše uvedenému výčtu národností je dobré zde uvést ještě přímé zkoumání jmen chomutovských gymnaziálních studentů. V roce 1945 se mezi absolventy objevují jen ryze česká jména.⁴⁷ Z písemně nepodchycených osobních svědectví jsou však známé případy, že mezi studenty byli i děti ze smíšených svazků. Pokud se tato malá hypotéza zakládá na pravdě, mohli si kupříkladu Němci nebo i Židé změnit jména. Bylo totiž běžné počestřování nebo změna jmen. Tuto tezi však nelze nijak ověřit. Další etnické skupiny, ať již z rodin českých reemigrantů (volyňští Češi) na gymnázium Chomutov prokazatelně studovali, stejně jako například Bulhaři (přicházeli do pohraničí stejně jako i další příslušníci balkánských národností – ČSR byla vyspělejší zemí, která

⁴¹ BRABCOVÁ, Eliška. *Dějiny chomutovského gymnázia v letech 1945-1948*. 2021. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav českých dějin. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D., s. 41.

⁴² Tamtéž, s. 41.

⁴³ MICKA, Jan, František JEŽIL, Marie ZLÁMALOVÁ a Jaroslav ZAHŘÁDKA. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST III*. Třetí. Chomutov: Tiskárna AKORD, 2023, s. 47, Zdeněk Petráček, dlouholetý ředitel školy.

⁴⁴ Tamtéž, s. 47.

⁴⁵ *Chomutovsko: REGIONÁLNÍ VLASTIVĚDA*. Most: Hněvín, 2006. ISBN 80-86654-14-1. s. 100.

⁴⁶ *Chomutovsko: REGIONÁLNÍ VLASTIVĚDA*. Most: Hněvín, 2006. ISBN 80-86654-14-1. s. 100.

⁴⁷ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011. s. 101, Seznamy studentů, 1945-1948.

pracovní síly po válce potřebovala, šlo vlastně o tzv. ekonomickou migraci, mnozí zde našli nový domov a jejich děti nové školy s novými příležitostmi).

V následující tabulce absolventů jsou v příjmeních patrné odchylky od češtiny, můžeme se domnívat, že u tučně zvýrazněných studentů mohla být národnost jiná než česká:⁴⁸

1945/1946	Brože, Čepelka, Hrstka, Juzvák, Kratochvíl, Milfait , Štěpek, Těžký, Frolíková, Kopecká, Peksová, Richterová
1946/1947	Brůha, Krušina, Matoušek, Mazánek, Mouček, Nejedlý, Nobilis , Petrlík, Příplata, Růžek, Salpeter , Sedláček, Seidl , Včala , Šraier , Ledvinková, Mrzenová, Štolbová, Duchoň, Fiedler , Kára, Kunz , Novotný, Sajner , Szaka, Strýhal, Slabová, Včalová
1947/1948	Adamec, Daněk, Hamele , Holman, Hrubý, Klust, Laitner , Prajzler , Viehmänn , Volf , Vosyka, Beranová, Bodláková, Gallerová , Maternová
1948/1949	Antropolus , Aujeský, Bronec, Brunclík, Jakubec, Moravec, Noháč, Peksa, Říha, Strnad, Hájková, Stachová, Straňáková

Podobně můžeme nahlížet i na jména některých členů profesorského sboru:⁴⁹

Ředitelé	Josef Šimek (28.7.1945 – 2.8.1945) Karel Rössler (3.8.1945 – 27.9.1945) Václav Štěpán (28.9.1945 – 8.11.1945) Ladislav Musil (9.11.1945 – 31.8.1948)
Vyučující	Maxmilián Baier , Jan Bárta, Věra Fritová – Prášilová , Emílie Hallová , RNDr. Josef Komárek, Otakar Konůpek, Anna Kůsová, Marta Lorencová , Marie Minátová, Reginald P. Mokřý , Věra Můňová, Miroslav Mužík, Libuše Olivová, Ladislav Plechatý, Adéla

⁴⁸ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011. s. 101, Seznamy studentů, 1945-1948.

⁴⁹ Tamtéž, s. 90-98, Seznamy vyučujících.

	Příplatová, Oldřich Ptáček, PhDr. Emil Puchmajer , Petr Svátek, Jiří Špaček, Ladislav Tunek, Josef Vacovský, Ludmila Vováková, Libuše Výborná, Anna Zpěvácová, Jan Beregi
--	---

Je zřejmé, že mezi českými absolventy byli v poválečném období i děti jiných národností. Pamětníci ve svých vzpomínkách uvádějí různé souvislosti, které tuto hypotézu potvrzují. Zmiňují se o volyňských Češích, o Bulharech, o reemigrantech z různých koutů republiky. Většinou se nově příchozí obyvatelé v našem regionu usadili právě i kvůli svým dětem studujících na chomutovském gymnáziu. Co se týče ostatních studentů, i zde můžeme pozorovat několik jmen ze zahraničí (SSSR, Polsko), ale i velké množství studentů z vnitrozemí Československa (Plzeň, Příbram, Praha, Louny, Kladno, Proboštov, Brno, Košice apod.). Ve školním roce 1945/46 se gymnaziální seznamy nastoupivších studentů tvořily velmi pečlivě, v následující tabulce je alespoň krátký výčet jmen studentů prvního ročníku i s rodištěm a aktuálním bydlištěm v okrese Chomutov. Údaje týkající se zahraničních studentů jsou vyznačeny žlutou barvou a údaje o studentech s rodištěm Chomutov jsou vyznačeny zelenou barvou:⁵⁰

⁵⁰ *Výroční zpráva státního reálného gymnásia v Chomutově za školní roky 1945-46, 1946-47, 1947-48.* s. 21–22.

Bečková Radoslava z Dubí u Kladna	Chomutov
Blažková Alena starší z Proboštova	Chomutov
Blažková Alena mladší z Netolic	Jirkov
Bromová Vlasta z Chudeřína	Údlice
Brůňová Albína z Košic	Chomutov
Čáp Josef ze Soběslavi	Dřínov
Čekal Stanislav z Vinařic u Kladna	Málkov
Dörnerová Miluška z Chomutova	Chomutov
Dvořáková Hanuška z Křímova	Chomutov
Frančová Věra z Brna	Chomutov
Hájek Jaroslav z Dříně u Kladna	Chomutov
Hašek Stanislav z Kladna	Chomutov
Horáček Vladimír ze Zdobunova SSSR	Chomutov
Hořejšová Eva z Chomutova	Chomutov
Hrubý František z Horního Záhoří u Písku	Ahňkov
Innemann Edvard z Mostu	Chomutov
Jabůrková Eva z Prahy	Chomutov
Jaklová Bohumila ze Senohrab	Chomutov
Joško Jarjan z Přemyšlu v Polsku	Chomutov
Junková Valerie z Užhorodu SSSR	Chomutov
Kamenská Marie ze Smečna	Chomutov
Klímová Věra z Radostína u Čáslavi	Chomutov
Konopíková Danuše z Příbrami	Chomutov
Konrád Karel z Velké Čermné	Jirkov
Kovář Pavel z Chomutova	Chomutov
Kozlerová Alena z Komořan	Jirkov
Kříž Augustin z Komouřic u Loun	Chomutov
Kubica Zdeněk z Plzně	Jirkov
Kudláček Jiří z Hrádků SSSR	Hořenec
Machovec Jiří z Chomutova	Chomutov

Jak již bylo uvedeno na straně 16 této práce sociální původ jednotlivých žáků gymnázia byl v podstatě odrazem společenské poptávky – v poválečných (velmi chaotických) letech bylo nejvíce zapotřebí dostatek zaměstnanců, kteří zajišťovali chod státu, důležité infrastruktury a celkové bezpečnosti i věci denní potřeby. Lidé, kteří přicházeli osidlovat Chomutov a přilehlé obce byli tedy prioritně zaměstnáváni ve výše uvedených profesích, a to jasně nastínilo sociální poměry jednotlivých žáků i celých rodin. K tomu je ještě nutné podotknout, že někteří Němci zde mohli zůstat, protože někdo z rodiny byl významným odborníkem nebo specialistou ve svém oboru a československé hospodářství takové lidi potřebovalo. Děti z těchto rodin pak také mohli (za určitých výše uvedených podmínek) studovat chomutovské gymnázium. Lze tedy říct, že socioekonomický původ jednotlivých žáků chomutovského gymnázia byl v podstatě v souladu s profesním složením nově příchozího obyvatelstva.

Atmosféra velmi dramatických začátků v roce 1945, národnostní i sociální problémy regionu s hromadným stěhováním obyvatelstva a na určitou dobu v podstatě vylidněním příhraničních obcí, všudypřítomný nedostatek pracovních sil, to vše značnou měrou ovlivnilo i každodenní život chomutovského gymnázia. I přes počáteční nízké stavy studentů se škola zcela stabilizovala a zkonsolidovala, během let 1945–1947 začala normálně fungovat. Město Chomutov své gymnázium považovalo za velmi důležitou a významnou složku v kulturním i společenském životě. Přišel však rok 1948, kdy se mění struktura celé naší společnosti, potažmo i našeho školství. Socialistické pojetí, boje o jednotnou školu, několik školských zákonů – to vše postupně mění i chomutovské gymnázium.

PŘEHLED DŮLEŽITÝCH HISTORICKÝCH MEZNÍKŮ OD ROKU 1948 AŽ PO SOUČASNOST

1.1 Rok 1948 – převzetí neomezené moci komunisty

V únoru 1948 složila vláda Klementa Gottwalda předepsaný ústavní slib do rukou prezidenta Edvarda Beneše, Komunistická strana Československa převzala v zemi neomezenou moc a začala zřizovat tzv. akční výbory Národní fronty (NF) Čechů a Slováků. Mělo se jednat o koalici povolených politických stran a společenských organizací a měly být důležitým nástrojem k prosazování cílů komunistické strany ve všech oblastech života (volby nevyjímaje).⁵¹

Co se týče školství, komunisté si uvědomovali, že klíčovou roli při celkovém ovládnutí vzdělávacího systému musí sehrát právě akční výbory Národní fronty, jejichž hlavním úkolem bylo očistit školy a školské úřady od tzv. „reakčních živlů“ a postupně obsadit klíčové pozice stoupenci politiky KSČ. Ještě téhož roku se mohutně propouštělo – řada pedagogů byla poslána do penze či přeložena na jinou školu (nejčastěji do pohraničí nebo do velmi problematických lokalit), dalším se udělovaly důtky nebo výstrahy. Do funkce ministra školství byl místo národního socialisty Jaroslava Stránského jmenován komunist Zdeněk Nejedlý, který ihned začal pracovat na novém školském zákoně.⁵² Spolupracoval s ním i slovenský komunist Ondrej Pavlík, který byl považován za největšího odborníka v oblasti pedagogiky v Komunistické straně Slovenska (Kratochvíl. II/1, Budování socialistické školy. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 442).

V dubnu 1948 byl přijat zákon o jednotné škole (Zákon č. 95/1948 Sb.)⁵³ – tímto zákonem byly zestátněny všechny školy v historických českých zemích (na Slovensku k tomu došlo již během Slovenského národního povstání v roce 1944). V úvodním ustanovení se píše toto: „*Veškeré mládeži se dostane jednotné výchovy a obecného i odborného vzdělání na školách, které tvoří jednotnou soustavu.*“⁵⁴ Kratochvíl (In: Čornejová, 2020, s. 443) k tomu uvádí, že to byl konec

⁵¹ https://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%9Anor_1948 [online]. [cit. 2023-06-28].

⁵² KRATOCHVÍL, Petr. Hlava VI., II/1, Budování socialistické školy. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2., s. 442.

⁵³ *Zákon o jednotné škole* [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-95>.

⁵⁴ Tamtéž.

dvojkolejnosti českého školství, zákon zajistil bezplatnou laickou školu a poprvé v celé historii školství prodloužil povinnou docházku žáků z osmi na devět let.

Tímto vznikla jednotná školská soustava:

JEDNOTNÉ NIŽŠÍ STŘEDNÍ VZDĚLÁVÁNÍ⁵⁵	
Děti 3–6 let	Mateřská škola
Děti 6–15 let	Školy 1. a 2. stupně - 1. stupeň = ŠKOLY NÁRODNÍ - 2. stupeň = ŠKOLY STŘEDNÍ
NAVAZUJÍCÍ ŠKOLY – ŠKOLY TŘETÍHO STUPNĚ⁵⁶	
Děti 15–18 let	Základní odborná škola, Odborná škola, Vyšší odborná škola, Gymnázium

Měšťanské školy i nižší stupně víceletých gymnázií byly zrušeny s odůvodněním, že všem dětem se až do 9. ročníku dostane stejného vzdělání s rovným přístupem k dalšímu (vysokoškolskému) studiu. Do dvou let byly zrušeny i veškeré nestátní školy, které byly provozované převážně církvemi – jednalo se celkem o 134 církevních škol, včetně mateřských (Kratochvíl. II/1, Budování socialistické školy. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 444).

V nové ústavě, přijaté 9. května 1948 bylo zakotveno, že „školy v Československu jsou státní a že základní školní vzdělání je jednotné, povinné a bezplatné. Vlastním obsahem tohoto zákona bylo, že stejně staří žáci měli být vzděláváni společně až do věku patnácti let.“⁵⁷

V roce 1948 komunisté rekonstruovali také *školskou správu*.⁵⁸ V roce 1948 se Ministerstvo školství a osvěty přeměnilo na Ministerstvo školství, věd a umění a v roce 1953 se dokonce

⁵⁵ KRATOCHVÍL, Petr. Hlava VI., II/1, Budování socialistické školy. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 443.

⁵⁶ Tamtéž, s. 443.

⁵⁷ *Ústava* [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1948.html.

⁵⁸ KRATOCHVÍL, Petr. Hlava VI., II/2, Školská správa. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 449.

rozdělilo na dva resorty: ministerstvo školství a osvěty a ministerstvo vysokých škol, koncem roku však došlo ke sloučení v *Ministerstvo školství*.⁵⁹

Krátce po vydání školského zákona v roce 1948 se na všech stupních škol prozatím učilo podle přechodných osnov z roku 1945, přičemž pedagogové měli při výuce přihlídnout k aktuálním nastalým změnám. Na ministerstvu bylo současně vytvořeno 12 komisí z řad univerzitních učitelů a pracovníků Výzkumného ústavu pedagogického, které měly vypracovat nové osnovy pro socialistické školství.⁶⁰ Jednotlivé komise jmenoval ministr Zdeněk Nejedlý (pro dějepis a literární výchovu stanovil předsedou sám sebe).⁶¹ Ve školském zákoně o jednotném školství se konkrétně psalo toto: „*Ministerstvo školství a osvěty po slyšení výzkumných ústavů pedagogických a ústředních poradních sborů vydá učební plány a osnovy pro všechny školy, jakož i školní vyučovací a zkušební řády, a v dohodě s ministerstvem financí organizační řády.*“⁶² Osnovy a učební plány vznikly velmi rychle, již během letních prázdnin 1948 se školy prostřednictvím věstníků ministerstva školství nebo časopisu *Nová škola* mohly s těmito dokumenty seznámit. V roce 1949 Státní nakladatelství ve speciální edici „*Za socialistickou výchovu*“ vydalo první svazky osnov – z občanské nauky, dějepisu a literární výchovy pod názvem „*Ideová výchova na střední škole*“. V souladu s novými osnovami se začalo pracovat na nových učebnicích.

Gymnázia podle školského zákona z roku 1948 spadala spolu se základními odbornými školami, odbornými školami a vyššími odbornými školami do velké skupiny škol třetího stupně.⁶³

Čtyřletá gymnázia v novém komunistickém pojetí měla poskytnout studentům vyšší obecné vzdělání a připravit je ke studiu na vysokých školách.⁶⁴ V novém školském zákoně o jednotném školství se o gymnáziích píše toto: „*... gymnázia poskytují vyšší obecné vzdělání, založené na vědeckém poznání, rozšiřují přírodní, kulturní, technické a sociální znalosti žáků; tím*

⁵⁹ KRATOCHVÍL, Petr. Hlava VI., II/2, Školská správa. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 449.

⁶⁰ KRATOCHVÍL, Petr. Hlava VI., II/4, Základní školy. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 456.

⁶¹ Tamtéž, s. 456.

⁶² *Zákon o jednotné škole* [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-95>.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ KRATOCHVÍL, Petr. Hlava VI., II/5, Střední školy. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 464.

všestranně rozvíjejí jejich osobnost a připravují je i ke studiu na vysokých školách...“⁶⁵ V zákoně bylo dále ustanoveno, že gymnázia budou mít čtyři postupné ročníky a jako výchovné a vzdělávací obory a nauky byly určeny – společenské, jazykové (jazyk vyučovací, ruský, latinský, další živý jazyk), matematika, přírodní vědy, filozofie, obory technické, estetické, zdravotní a tělovýchovné, přičemž vláda svým nařízením měla ustanovit, které předměty budou pro žáky volitelné. Závěrečné zkoušky (maturita) měly prověřit, jak je student politicky a odborně připraven a zda je schopen stát se příslušníkem nové socialistické inteligence, oddané věci socialismu, jaká je úroveň jeho všeobecného vzdělání a jak si osvojil základy vědeckého světového názoru (marxismu-leninismu).⁶⁶ Písemné závěrečné zkoušky se skládaly z vyučovacího jazyka a z ruštiny (témata stanovovalo ministerstvo), ústní zkoušky z vyučovacího jazyka, ruštiny, matematiky a jednoho volitelného předmětu (dějepis ČSR, fyzika, chemie, přírodopis, latina).⁶⁷ Při závěrečných zkouškách měly být zhodnoceny nejen žákovy znalosti, ale i jeho politická vyspělost a poměr k vládnoucímu režimu. Předsedou zkušební maturitní komise byl vždy ředitel jiného gymnázia, jejími členy pak byli – ředitel gymnázia, třídní učitel i zástupci příslušného Krajského národního výboru (KNV) a krajského výboru Československého svazu mládeže (ČSM). Přijímací zkoušky byly písemné a přihlíželo se taktéž ke kádrovému profilu (Kratochvíl. II/5, Střední školy. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 464).

Gymnázium v Chomutově ve školním roce 1947/48 bylo *státním reálným gymnáziem*.⁶⁸ Micka (2011, s. 20) o průběhu školního roku 1947/48 shrnuje tato fakta: „Gymnázium navštěvovalo 320 studentů. Přibyla jedna třída, bez poboček byly jen tercie, septima a oktáva. Oproti poválečným rokům se výrazně zlepšil prospěch žáků a snížil se počet přestárlých studentů. Pedagogický sbor byl posílen průběžně o 7 nových pedagogů (mezi nimi však byli i vyučující na část úvazku). V červnu školního roku 1947/48 vyučovalo na chomutovském gymnáziu celkem 22 učitelů. Zajímavým ukazatelem, jak únorové události zasáhly do každodenního života školy, je jakási kádrová obměna učitelů. V profesorském sboru zůstali od roku 1945 pouze 3 profesori (Jan Stránský, Jan Bárta a Milan Jindra), ostatní se v průběhu pětileté existence čtyřletého gymnázia různě vystřídali. Změna politického systému se projevila i v některých úvazcích.

⁶⁵ *Zákon o jednotné škole* [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-95>.

⁶⁶ KRATOCHVÍL, Petr. Hlava VI., II/5, Střední školy. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 464.

⁶⁷ Tamtéž, s. 464.

⁶⁸ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011. s. 20.

Občanskou výchovu vyučovali jako externisté dva dosazení členové KSČ, někteří dlouholetí pedagogové museli z gymnázia odejít (z politických důvodů). Jsou známy konkrétní případy těchto politických čistek, například Václav Štěpán, který byl od září do listopadu 1945 i ředitelem školy, musel odejít ještě v pololetí 1948/1949 a několik let pracoval ve Spojených ocelárnách jako tažec“.

Co se týče školního roku 1947/1948, z dostupných zdrojů je zřejmé, že k žádným politickým perzekucím nebo čistkám nedocházelo, většina učitelů odcházela ze školy až v dalších letech. Zajímavý je původ studentů, je samozřejmě patrná značná obměna obyvatel Chomutova. Na gymnázium se objevují repatrianti z Volyně, několik málo Němců (jak víme, za určitých podmínek zde mohli zůstat) a jinak většina studujících pocházela z vnitrozemí Čech, jednalo se o nové osídlenec, kteří přišli se svými rodiči osidlovat vyprázdňené pohraničí.⁶⁹

O Vánocích roku 1947 píše Micka (2011, s. 21), žebyly ve znamení pomoci národnímu hospodářství. Studenti uspořádali hned několik sbírek (pomoc Slezsku, vánoční strom republiky, hladovějící Rumunsko). Tento školní rok byl bohatý i na brigády studentů a profesorského sboru (nejrůznější sklizně brambor, řepy, zeleniny, chmele nebo dobývání rašeliny), na početné pietní akce, přednášky (o partyzánských bojích na Slovensku, ale i o sexuální hygieně a abstinenci), besedy pro žáky, kupříkladu s hudebním skladatelem Otakarem Jeremiášem, který svolil, aby se pěvecký sbor nazýval „*Jeremiášův sbor reálného gymnázia v Chomutově*“.⁷⁰ Školským zákonem z roku 1948 se zásadně mění i reálné gymnázium, v socialistickém pojetí se rodí nové čtyřleté gymnázium. To znamenalo: menší počet tříd i žáků, změny v kádrovém obsazení pedagogického sboru, nedostatek nových „socialistických“ učebnic, celkové zhoršování chování i prospěchu.⁷¹ Celkově byl tento školní rok velmi chaotický. V 5 ročnících bylo celkem 8 tříd se 142 žáky (některé třídy se vyučovaly ještě podle osnov osmiletého gymnázia). Nadále pokračoval značný úbytek žáků (v roce 1949/50–127 žáků, v roce 1950/51–110 žáků, v roce 1951/52–105 žáků).⁷²

⁶⁹ BRABCOVÁ, Eliška. *Dějiny chomutovského gymnázia v letech 1945–1948*. 2021. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filosofická fakulta, Ústav českých dějin. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D., s. 44.

⁷⁰ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011. s. 21.

⁷¹ Tamtéž, s. 21.

⁷² MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011. s. 22.

1.2. 1948–1953 – jednotné socialistické školství

První éra komunistického vládnutí byla ve znamení tzv. politických čistek v úřadech, podnicích a školách, do jejichž vedení se postupně dostávali komunistické straně oddaní lidé, kteří měli za úkol připravit cestu pro jednotné ideové působení na mládež, z níž měla škola vychovat patřičně uvědomělé obyvatele lidově demokratického politického systému. V nově přijaté ústavě bylo zakotveno, že školy v Československu jsou státní a jedině státu přísluší, aby vedlo veškerou výchovu i vyučování. Únor 1953 přinesl změnu na ministerstvu školství, po Zdeňku Nejedlém se ministrem stal slovenský komunist Ernest Sýkora.⁷³ 24. dubna 1953 přijalo Národní shromáždění Zákon č. 31/1953 Sb.⁷⁴ o školské soustavě a vzdělávání učitelů, který měl školství v Československu co nejvíce přiblížit školství sovětskému. Největší důraz se v novém zákoně kladl na zkrácení povinné školní docházky a také návazného studia. Smyslem bylo, aby mladí lidé odcházeli co nejdříve do pracovního procesu (Kratochvíl. II/1, Budování socialistické školy. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 444). Počítalo se dokonce s tím, že pokud by taková čtrnáctiletá mladá lidé vzhledem k tělesné způsobilosti práci v některých obzvláště těžkých oborech nezvládli, měli být dočasně zařazeni na lehčí práci v méně obtížných oborech (Kratochvíl. II/5, Střední školy. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 464). Prodlužování školní docházky z důvodu nedokončeného duševního a tělesného vývoje žáka se považovalo za nesprávné. Povinná školní docházka byla tedy zkrácena na osm let, výrazně byla také zkrácena cesta k maturitě. Systém jednotného vzdělávání byl zcela změněn – vznikla osmiletá (1. – 8. ročník) a výběrová jedenáctiletá střední škola (další tři navazující ročníky), nahrazující gymnázium. Na konci osmého ročníku osmileté školy žáci skládali písemné a ústní závěrečné zkoušky a odcházeli do zaměstnání, do učení, na odbornou školu nebo pokračovali devátým ročníkem na střední jedenáctileté škole (Kratochvíl. II/4, Základní školy. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 458). Nový systém přinesl velmi brzy obtíže, které vznikly právě výše uvedeným zkrácením školní docházky. Objem učiva si měli žáci osvojit v kratším období, následkem čehož docházelo k výraznému zhoršení prospěchu a častému propadání, stále také přetrvával problém s nedostatkem kvalifikovaných učitelů, a to na všech stupních (Kratochvíl. II/1, Budování socialistické školy. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 444).

⁷³ KRATOCHVÍL, Petr. Hlava VI., II/1, Budování socialistické školy. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 444.

⁷⁴ *Zákon o školské soustavě a vzdělávání učitelů* [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1953-31>.

Gymnázia v roce 1953 zažila takřikajíc „zemětřesení“. Jako taková byla zrušena (do roku 1968 zmizel z českého školství i jejich název), nahradily je poslední tři (výběrové) ročníky jedenáctileté střední školy.⁷⁵ Závěrečné zkoušky (maturity) na gymnáziích a jedenáctiletých školách si prošly také výraznou „zkouškou“ – u studentů měly prověřit, jak jsou politicky a odborně připraveni a zda jsou schopni stát se příslušníky nové socialistické inteligence, zda jsou oddaní věci socialismu, jaká je úroveň jejich všeobecného vzdělání a zda si osvojili základy světového vědeckého názoru (marxismu-leninismu).⁷⁶

Na **chomutovském gymnáziu** již ve školním roce 1948/49 došlo k velmi výrazným změnám – v profesorském sboru nastaly velké kádrové obměny.⁷⁷ Ježil v kapitole věnované historii Českého gymnázia v Chomutově (2011, s. 22) uvádí, že po dobu celých 5 let existence čtyřletého gymnázia vyučovali na škole jen 3 profesoři – Jan Bárta, Milan Jindra a Jan Stránský, Ředitelkou byla nejdříve Věra Můňová, následně ji vystřídal Josef Růžička a posléze Jaroslav Auředník (1.9.1949) a dále že z 20 vyučujících ve školním roce 1948/49 zůstalo na škole jen 6. Změna politických poměrů dle Ježila (2011, s. 22) zasáhla i konkrétní obory – občanskou výchovu učili po dva roky jako externisté dva političtí pracovníci KSČ. Mnoho učitelů muselo z důvodu nových politických událostí školu opustit (Jan Frič, Miroslav Mužík, Václav Štěpán). Tato fluktuace vyučujících měla velký vliv na celkové zhoršování prospěchu. Výrazně ubývali vyznamenaní žáci, a naopak přibýlo velké procento žáků propadajících (Ježil, 2011, s. 22). Koncem září 1948 byla do budovy gymnázia na určitou dobu přestěhována z domu čp. 1251 ve Školní ulici Chomutovská obchodní akademie. 20. listopadu 1948 byla zřízena večerní „*Lidová osvětová škola*“⁷⁸, která působila ve dvou třídách gymnázia a v jedné třídě ve škole na Husově náměstí. Měly zde být vyučovány předměty všeobecné i tzv. společného zájmu.⁷⁹ Rok 1953 přinesl pokus o vytvoření jednotné školy a také novou školskou reformu se sjednocením výchovy všech dětí a mládeže bez ohledu na individuální schopnosti a zájmy (Ježil, 2011, s. 22).

⁷⁵ KRATOCHVÍL Petr. Hlava VI., II/5, Střední školy. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 464.

⁷⁶ Tamtéž, s. 464.

⁷⁷ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011, s. 22, České gymnázium v Chomutově, Čtyřleté gymnázium 1948/49–1952/53.

⁷⁸ RAK, Petr. *Dodatečná zápis v kronice města Chomutova: 1948* [online]. In: . [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: https://mesto.chomutov.cz/sites/default/files/old/download/_/ks-zkm/kronika-mesta-chomutova-1948.pdf. s. 19, 21.

⁷⁹ Tamtéž.

Následující část této práce proto nese označení chomutovského gymnázia jako – **Jedenáctileté střední školy (JSŠ)**.

Co se týče národnostních a sociálních otázek v kronice města Chomutova lze dohledat několik střípků, které vystihují atmosféru doby a ukazují, k jakým problémům v této souvislosti docházelo. Po únorových událostech 1948 se i v Chomutově vše měnilo, postupně byli z důležitých postů odvoláváni nekomunisté, zakazovala se činnost některých stran, hnutí a organizací. Členové nově zvoleného Městského národního výboru řešili mimo jiné stížnosti občanů na neuspokojivé chování romských obyvatel (byli zapotřebí pro práce na silnicích), byl založen „cikánský výbor“, který byl složen právě z cikánských příslušníků a který se měl starat o řádnou evidenci a zapojení do pracovního procesu.⁸⁰ Jiné problémy s etnickými skupinami nebo příslušníky nově příchozích národnostních komunit nebyly. Po odsunu Němců a po zvládnutí prvotního nekontrolovatelného přílivu nových osídlenců se občanská společnost v chomutovském okrese stala etnicky homogenní na několik dalších desetiletí. Jednotlivé národnostní menšiny, které se trvale usadily v pohraničí, se v průběhu let dokázaly adaptovat a integrovat do většinové společnosti (s výjimkou československých i zahraničních Romů, jak je ostatně uvedeno o pár řádků výše – veškeré pokusy o začlenění zjevně selhávaly.

⁸⁰ RAK, Petr. *Dodatečná zázpis v kronice města Chomutova: 1948* [online]. In: . [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: https://mesto.chomutov.cz/sites/default/files/old/download/_/ks-zkm/kronika-mesta-chomutova-1948.pdf. s. 8.

1.3. 1953–1960

Toto období by se dalo s určitým odstupem charakterizovat jako snaha o naprosté sjednocení výuky a zavedení jednoho typu učebních osnov s jednotným obsahem vzdělání. V prosinci roku 1954 byl jmenován do funkce ministra školství František Kahuda, který na tomto postu setrval až do roku 1963.⁸¹ Za jeho éry byla přijata nová Ústava Československé socialistické republiky, která byla schválena Národním shromážděním 11. července 1960 (Kratochvíl. II/1, Budování socialistické školy. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 446). Ústava uvádí zejména zakotvené právo všech občanů na vzdělání.⁸² Toto právo mělo být „zajištěno základním školním vzděláním veškeré mládeže (do věku 15 let povinné a bezplatné) i soustavou bezplatných škol, která ve stále širší míře poskytuje úplné střední vzdělání, všeobecné nebo odborné, a vzdělání vysokoškolské.“⁸³ Veškerá výchova a všechno vyučování mělo být založeno dle tohoto ustanovení na vědeckém světovém názoru a na těsném spojení školy se životem a prací lidu.⁸⁴ V roce 1955 bylo přijato usnesení ÚV KSČ nazvané „O zvýšení úrovně a dalším rozvoji všeobecně vzdělávacího školství“, které přineslo závěry ve smyslu, že osnovy a učebnice jsou ve výběru a uspořádání učiva naprosto nevyhovující pro osmiletky a jedenáctiletky (Kratochvíl. II/1, Budování socialistické školy. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 444). Výše uvedené usnesení se zmiňovalo i učitelích, jejich odborná a politická úroveň byla údajně neuspokojivá, zároveň jim bylo vytýkáno, že dostatečně nevyužívají možností zvýšit si kvalifikaci formou dálkového studia nebo prostřednictvím konzultací a přednášek organizovaných krajskými a okresními pedagogickými sbory.

Velká kritika se týkala jedenáctiletých středních škol. Počítalo se s tím, že velký počet absolventů tzv. jedenáctiletěk vstoupí na vysoké školy, ostatní absolventi měli být zařazeni do zvláště náročných profesí v průmyslu a za tímto účelem měli být od roku 1956 zařazeni do ročních nebo dvouletých odborných kurzů a tím se mělo zabránit, aby si někteří absolventi samostatně hledali zaměstnání v administrativě, což se stávalo populárním trendem (Kratochvíl. II/1, Budování socialistické školy. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 445). Nové jedenáctileté střední školy se proto měly zakládat zejména v průmyslových oblastech a na

⁸¹ KRATOCHVÍL, Petr. Hlava VI., II/1, Budování socialistické školy. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 446.

⁸² *Ústava: 1960* [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1960.html.

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ KRATOCHVÍL Petr. Hlava VI., II/1, Budování socialistické školy. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 444.

nově budovaných sídlištích.⁸⁵ Po zhodnocení a analýze stavu jednotlivých stupňů vzdělávání se mělo co nejdříve začít pracovat na vytváření a zpracovávání nových osnov a učebnic tak, aby se podle nich od roku 1960 mohlo na všech školách vyučovat. Další usnesení přinesl XI. Sjezd KSČ v roce 1959 a nazývalo se „O těsném spojení školy se životem a dalším rozvoji výchovy a vzdělání v Československu,“⁸⁶ ve kterém bylo konstatováno, že v zemi s konečnou platností zvítězil socialismus a tomu je nutné přizpůsobit školský systém, obsah výchovy a vzdělávání. V usnesení bylo dále navrženo prodloužit základní povinnou docházku opět na devět let (Kratochvíl. II/1, Budování socialistické školy. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 445).

Jedenáctiletá střední škola byla v podstatě jednotnou všeobecně vzdělávací školou, která měla sjednotit vzdělávání dětí a mládeže bez ohledu na jejich individuální schopnosti, možnosti a zájmy.⁸⁷ Důraz byl kladen zejména na výuku matematiky, fyziky a chemie, naopak vzdělávání biologie bylo výrazně oslabeno. Z cizích jazyků byla nejvíce preferována ruština. Jednotný obsah vzdělání měl být zaveden ve všech stupních vzdělávání – žáci základních škol (6–15 let) a následně studenti jedenáctileté střední školy měli zvládnout stejný obsah i rozsah vědomostí podle schválených jednotných osnov.⁸⁸ Ježil (2011, s. 23) uvádí, že se tvrdilo, že každý žák či student při dobré práci učitele je schopen se naučit stejné množství předepsaného učiva. V nejvyšších třídách JSŠ se však začala postupně prosazovat orientace na tzv. základní učivo, což vedlo k výraznému snižování požadavků na vědomosti a dovednosti žáků (Ježil, 2011, s. 23). Tyto „nové trendy“ značně poškodily i úroveň učitelského povolání. Práce učitelů byla hodnocena podle známek, a ne podle vědomostí žáků. Dobrým učitelem se stával ten, u kterého nebyli propadající žáci bez ohledu na to, co uměli nebo znali. Stále silněji pronikal do práce učitelů formalismus (Ježil, 2011, s. 23).

Na **jedenáctileté střední škole v Chomutově** (dříve gymnázium) se charakter školy zcela změnil.⁸⁹ Podle Ježila (2011, s. 22) na škole převládli žáci šesti až čtrnáctiletí, v pedagogickém sboru učitelé s kvalifikací pro různé stupně škol, navíc ubývalo pedagogů s kvalifikací „bývalých profesorů“, je nutné ještě podotknout, že titul „profesor“ byl zrušen a komunisté velmi tvrdě

⁸⁵ KRATOCHVÍL Petr. Hlava VI., II/1, Budování socialistické školy. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 445.

⁸⁶ Tamtéž, s. 445.

⁸⁷ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011, s. 22., České gymnázium v Chomutově, Jedenáctiletá střední škola (JSŠ) 1953/54-1958/59.

⁸⁸ Tamtéž, s. 22.

⁸⁹ Tamtéž, s. 22.

začali zavádět jednotný titul „učitel“.⁹⁰ Z bývalého gymnázia přešlo na JSŠ včetně ředitele jen 6 pedagogů (Ježil, 2011, s. 23). V roce 1958 začaly i na JSŠ v Chomutově sílit tendence formalismu – pokračovala snaha zajistit žákům dobré známky na úkor jejich opravdové úrovně znalostí a vědomostí.⁹¹ Toto „vylepšování“ výsledků se dle Ježila (2011, s. 23) projevilo i u maturitních zkoušek. Zatímco ve školním roce 1952/53 bylo u maturit 22,22 % žáků neúspěšných, v roce 1958/59 to bylo jen 0,91 % žáků. Oproti tomu, počet žáků s vyznamenáním rapidně stoupl. V roce 1952/53 to bylo jen 5,55 % maturantů, ale v roce 1958/59 to již bylo 18,52 % maturantů. Ježil (2011, s. 23) dále uvádí, že po vzniku JSŠ měla škola 15 tříd: 6 tříd prvního stupně, 6 tříd druhého stupně, 3 třídy třetího stupně, později se rozrostla až na 20 tříd (výrazný nárůst zaznamenal třetí stupeň – až na 9 tříd v roce 1956/57). O počtu žáků Ježil (2021, s. 23) tvrdí, že na 1. a 2. stupni byl vcelku stabilní. Velmi nestabilní byl v tomto období pedagogický sbor – do školy sice nastupovali noví učitelé, ale v průběhu let někteří ze školy odcházeli. Z celkového počtu 42 členů pedagogického sboru bylo od roku 1953/54 až do roku 1958/59 s každým novým školním rokem přijato průměrně 6 nových učitelů, i to jistě snižovalo vyučovací výsledky (Ježil, 2011, s. 23).

Následující tabulka ukazuje výrazné změny v pedagogickém sboru:⁹²

školní rok	1953/54	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59
vyučujících celkem	11	14	17	21	22	23
z toho nových	5	7	6	6	7	6

Zajímavostí je, že v Chomutově v těchto letech začala fungovat ještě 2. Jedenáctiletá škola, tentokrát v budově dnešní ZŠ Havlíčkovy. Dokonce zde působili učitelé z Jedenáctiletky v gymnaziální budově.⁹³

Přímou vzpomínku přinesla paní Jaromíra Talíková, která právě na Jedenáctiletce v Havlíčkově ulici studovala:⁹⁴ „V roce 1953 byla v Havlíčkově ulici otevřena Jedenáctiletka, tehdy jako

⁹⁰ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011, s. 22, České gymnázium v Chomutově, Jedenáctiletá střední škola (JSŠ) 1953/54-1958/59.

⁹¹ Tamtéž, s. 23.

⁹² Tamtéž, s. 23.

⁹³ Tamtéž, s. 23.

⁹⁴ Autentická vzpomínka, rozhovor s Jaromírou Talíkovou, 15.1.2023.

tříletá střední škola. A tak jsme maturovali už v roce 1960. Ředitelem byl František Mojzík, jeho zástupcem Antonín Vohradník a dalších 10 pedagogů byli učitelé – Blažíček, Zárybnický, Krajník, Auředník a Stránský. Působily zde i učitelky – Elznicová, Válová, Solnařová, Kovářová a Straková. U některých vyučujících jsme byli jejich prvními žáky (např. p. Solnařová, později Jelínková, která se nám při mnoha setkávání absolventů svěřila, že z našich maturit měla strach skoro jako my). Náš maturitní věneček se konal 2. dubna 1960. Před ním jsme absolvovali taneční hodiny s chlapci ze železničního učiliště. Tyto taneční hodiny se konaly v Závodním klubu železničářů – v tzv. Armáďáku. V rámci vyučování jsme se zúčastňovali brigád, např. česání chmele, vybírání brambor, dokonce jsme chodili do kravína, který stál v místech dnešního supermarketu Penny (Bezručova ulice v Chomutově). V rámci pracovního vyučování jsme chodili do železničářských dílen u nádraží, což bylo velmi přínosné. Naše studijní léta byla samozřejmě převážně veselá, jako ostatně u všech mladých lidí. V maturitní XI.C třídě nás bylo celkem 34 žáků, z toho 18 chlapců a 14 dívek. Dnes už mnozí nejsou mezi námi, ale na naši Jedenáctiletku jsme všichni měli vždy moc krásné vzpomínky.“⁹⁵

⁹⁵ Autentická vzpomínka, rozhovor s Jaromírou Talíkovou, 15.1.2023.

1.4. Šedesátá léta (1960–1969)

V roce 1960 byla schválena nová Ústava⁹⁶, přičemž Kratochvíl (II/1, Budování socialistické školy. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 446) uvádí, že ve školském zákoně bylo zakotveno, že „povinná školní docházka byla prodloužena na devět let a došlo k mírnému odklonu od sovětského modelu školství, povinná školní docházka se odehrávala v šedesátých letech na tzv. Základních devítiletých školách (ZDŠ) s novým polytechnickým předmětem pracovní vyučování, přičemž první stupeň znovu vyučoval předměty čtení, psaní, počty a vlastivědu, k tomu přibyly odborné výchovy – tělesná, hudební a výtvarná a cizí jazyk ruština.“⁹⁷ Ministr školství František Kahuda zmiňoval, že působnost zákona se nevztahuje pouze na děti a mládež, nýbrž na všechny lid. Základní vzdělání měly poskytovat základní devítileté školy, školy pro mládež vyžadující zvláštní péči a dále hudební a taneční školy (Kratochvíl. II/1, Budování socialistické školy. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 446). Na středních školách byly připuštěny ve větší míře nepovinné předměty.⁹⁸ Střední vzdělání mohli žáci a studenti podle Kratochvíla (II/1, Budování socialistické školy. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 446) získat na učňovských školách, středních odborných školách, středních všeobecně vzdělávacích školách, konzervatořích a v příslušných ročnících hudebních a tanečních škol a škol pro mládež vyžadujících zvláštní péči (Kratochvíl. II/1, Budování socialistické školy. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 446).

<u>ZÁKLADNÍ VZDĚLÁNÍ</u>	<i>Základní devítileté školy</i> <i>Školy pro mládež vyžadující zvláštní péči</i> <i>Hudební školy</i> <i>Taneční školy</i>
<u>STŘEDNÍ VZDĚLÁNÍ</u>	<i>Učňovské školy</i> <i>Střední odborné školy</i> <i>Střední všeobecně vzdělávací školy</i> <i>Konzervatoře</i> <i>Hudební školy (příslušné ročníky)</i>

⁹⁶ *Ústava: 1960* [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1960.html.

⁹⁷ KRATOCHVÍL, Petr. Hlava VI., II/1, Budování socialistické školy. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2, s. 446.

⁹⁸ Tamtéž, s. 446.

Taneční školy (příslušné ročníky)

Školy pro mládež vyžadující zvláštní péči

Celá tato obroda školství souvisela s tím, že v tzv. „šedesátých letech“ se celé Československo začalo pomalu otevírat světu. To se projevovalo například v tom, že v rámci různých typů středního vzdělání (střední všeobecně vzdělávací škola, odborná učiliště, učňovské školy, střední odborné školy, střední školy pro pracující atd.) mělo průběžně docházet k jejich celkovému spojení výuky a praxe. V roce 1960 byly zrušeny „jedenáctiletky“ a nově zavedeny výběrové střední všeobecně vzdělávací školy (SVVŠ).⁹⁹ Na těchto školách mělo docházet k jakémusi modernímu propojování výuky s praxí, přesto že jedním z hlavních cílů měla být příprava na vysokou školu. Probagovaly se ve velké míře tzv. základy výroby, ale zároveň přírodní vědy a cizí jazyky.¹⁰⁰ Na některých školách tohoto typu docházelo k experimentům a větší diferenciaci výuky, i když stále přetrvávala dogmatická výchova v duchu komunistických idejí (Kratochvíl. II/1, Budování socialistické školy. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 447). Brzy se tato koncepce ukázala příliš náročná, postupně se snižoval počet hodin věnovaných výrobní praxi a v roce 1968 došlo zákonem 168/1968 Sb. k jejímu zrušení a opět byla obnovena čtyřletá gymnázia.¹⁰¹ Ve druhé polovině 60. let se začala více rozvíjet pedagogická věda. Vědečtí a pedagogičtí odborníci mohli volně zahájit spolupráci s různými zahraničními centry a díky tomu se začalo více poukazovat na strnulé a dogmatické přístupy v československém školství. Značnou roli zde sehrály Československá pedagogická společnost a Ústav pro učitelské vzdělávání působící v rámci Univerzity Karlovy (Kratochvíl. II/1, Budování socialistické školy. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 447). Od poloviny 60. let až do Pražského jara (listopad 1965–duben 1968) byl ministrem školství Jiří Hájek (pozdější ministr zahraničních věcí a posléze jeden z prvních mluvčích Charty 77). Po zbytek roku 1968 až do ledna 1969 byl ministrem školství Vladimír Kadlec (bývalý rektor VŠE v Praze), který se opíral o Akční program KSČ z 5. dubna 1968, ve kterém se uvádělo, že je třeba vypracovat výhled dlouhodobého rozvoje školské soustavy, zmodernizovat obsah i formy vzdělávání (Kratochvíl. II/1, Budování socialistické školy. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 448). V programu se věnovala pozornost i přípravě nového

⁹⁹ KRATOCHVÍL Petr. Hlava VI., II/5, Střední školy. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 464.

¹⁰⁰ *Střední všeobecně vzdělávací škola* [online]. [cit. 2023-07-01]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/St%C5%99edn%C3%AD_v%C5%A1eobecn%C4%9B_vzd%C4%9BI%C3%A1vac%C3%AD_%C5%A1kola.

¹⁰¹ Tamtéž.

pojetí základního polytechnického vzdělání a prodloužení doby středního všeobecného vzdělání.¹⁰² Předpokládalo se, že ke studiu na středních a vysokých školách budou přijímáni všichni, kteří k tomu mají předpoklady. V akčním programu bylo dle Kratochvíla (II/1, Budování socialistické školy. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 448) také uvedeno, že je nutné zvýšit prestiž učitelské profese, že mzdy učitelů jsou nedostatečné a školství je celkově podfinancované. Na ministerstvu školství vznikl také akční program, který uváděl, že po lednu 1968 se školství otevírá možnost rozejít se s dogmatismem, s pedagogickým schematismem i s direktivním řízením. Měla postupně vzniknout koncepce rozvoje celého školského systému. Vzhledem k politickému vývoji a dalším událostem roku 1968 (invaze vojsk VS) výše uvedené snahy zůstaly nenaplněny. Jedinou zákonnou normou tohoto období se stal zákon č. 168/1968 Sb.¹⁰³, na jehož základě byly střední všeobecně vzdělávací školy přeměněny na **čtyřletá gymnázia**.¹⁰⁴ Již první větou tohoto zákona bylo konstatováno, že tento typ školy se zřizuje k zvýšení úrovně středoškolského vzdělání, čehož se mělo dosáhnout právě prodloužením studia na čtyři roky a úpravou poskytovaného vzdělání – vedle běžných vyučovacích předmětů došlo k posílení estetické výchovy a velký zřetel byl dán lepšímu postavení jazyků.¹⁰⁵

Gymnázia měla podle Kratochvíla (II/5, Střední školy. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 466) humanitní a přírodovědnou větev, vznikala také gymnázia s rozšířeným vyučováním klasických jazyků (lokálně se objevovala i gymnázia s rozšířenou výukou hudební nebo výtvarné výchovy, či se zaměřením na tělesnou výchovu, chemii a biologii, matematiku a fyziku a obsluhu počítačích strojů). Součástí učebních plánů byl i výběr z rozsáhlé nabídky volitelných předmětů a jedním z hlavních úkolů gymnázií však byla stále „*všestranná příprava ke studiu na vysoké škole*“ (Kratochvíl. II/5, Střední školy. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 466).

Velké změny vyvrcholily v dubnu 1969, kdy byl na plénu ÚV KSČ z vedení strany odvolán hlavní představitel tzv. pražského jara Alexandr Dubček a místo něho byl dosazen Gustáv Husák, který pracoval se svým týmem na „realizační směrnici“ obsahující první konkrétní kroky

¹⁰² KRATOCHVÍL Petr. Hlava VI., II/1, Budování socialistické školy. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 448.

¹⁰³ *Zákon o gymnasiích 1968* [online]. [cit. 2023-07-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1968-168>.

¹⁰⁴ KRATOCHVÍL Petr. Hlava VI., II/1, Budování socialistické školy. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 448.

¹⁰⁵ *Zákon o gymnasiích 1968* [online]. [cit. 2023-07-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1968-168>.

vedoucí k nastolení normalizačního režimu.¹⁰⁶ (Období po roce 1969 se označuje jako tzv. „normalizace“, tedy období obnovy prosovětského totalitního režimu a ukončení všech demokratizačních snah z let šedesátých. Nejvíce se to projevilo právě v oblasti školství. Ve školách byly zastaveny veškeré reformní aktivity, byly zpřetrhány jakékoliv vazby na tehdejší „západní svět“, komunistická strana posílila svůj vliv, což se odrazilo například v celkové hlubší ideologizaci jakékoliv školní práce, zásadním způsobem byl omezen osobnostní rozvoj učitelů, nemohlo se vůbec studovat v zahraničí. Školský vzdělávací systém v období po invazi vojsk VS byl chápán jako opora socialismu, opět se začalo prosazovat kádrové hodnocení žáků i učitelů. Proces normalizace ve školství se zpočátku nemohl rozběhnout, protože ji zřejmě dost účinně bojkotovalo samo Ministerstvo školství vedené nejprve do prosince 1968 Vladimírem Kadlecem (pozdějším signatářem Charty 77) a později, po federalizaci, kdy vzniklo samostatné české ministerstvo Vilibaldem Bezdíčkem (rovněž signatářem Charty 77).¹⁰⁷ Pokorný (III/1, Závan svobody, čistky a návrat k normálu. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 471) uvádí, že teprve po jmenování Jaromíra Hrbka (velký stoupenec prosovětské politiky), začalo ministerstvo podporovat komunistická nařízení a v 70. let s tímto nasměrováním pokračovali další ministři „Josef Havlín (1971–1975)“ a „Milan Vondruška (1975–1987).“ Přizpůsobování samotných učitelů bylo velmi pozvolné a pomalé. Zpočátku bylo na školách jen velmi málo těch opravdu přesvědčených, oddaných straně a Sovětskému svazu. V průběhu roku 1969 se situace pozvolna začala uklidňovat, další a další učitelé se začali přizpůsobovat (důvodem byla většinou existenční nezbytnost). Někteří přistupovali k výchovně vzdělávacímu procesu formálně, bez vnitřního zaujetí a přesvědčení, což jim v pozdějších letech bylo vytýkáno (III/1, Závan svobody, čistky a návrat k normálu. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 471). Často se to neobešlo bez tzv. „čistek“, které postihly v první řadě vyšší funkcionáře ministerstva, školských odborů na národních výborech, školní inspektory, ředitele škol i jejich zástupce, a nakonec i řadové učitele. Oddanost a stranické přesvědčení hodnotily tzv. prověřkové komise. Ze statistiky vyplývá, že do roku 1972 odešlo z funkcí 1 613 ředitelů, zástupců ředitelů a učitelů, celkově muselo školství opustit 2 133 zaměstnanců. Tresty pro obyčejné učitele byly většinou finančního rázu (např. odebrání třídnictví a s tím spojených příplatků).¹⁰⁸

¹⁰⁶ POKORNÝ, Jiří. Hlava VI., III/1, Závan svobody, čistky a návrat k normálu. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 470.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 471.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 472.

V období let 1960–1968 chomutovské gymnázium pomalu přecházelo na nové a nové organizace našeho školství.¹⁰⁹ Předchozí reforma z roku 1953 nesplnila očekávání, a i když se o jejich nedostatcích veřejně nemluvalo, projevy nespokojenosti a kritiky na povrch prosakovaly.¹¹⁰ Novým zákonem z prosince 1960 byla pootevřena dvířka k novým, byť jen dílčím změnám (Ježil, 2011, s. 23). Především od školního roku 1959/1960 byla postupně prodlužována o jeden rok školní docházka základního vzdělání a některé jedenáctiletky se začaly měnit na dvanáctiletky, osmileté základní vzdělání se prodloužilo na devítileté (Ježil, 2011, s. 23). Stále zde sice přetrvávala jednotnost pro všechny žáky ve všech ročnících, dle Ježila (2011, s. 23) se přece jen zvýšil zřetel k rozvíjení všestranných osobitých zájmů prostřednictvím kroužků, nepovinných předmětů a jiných forem zájmové činnosti. Především bylo možno pro žáky se speciálním nadáním (např. pro matematiku, fyziku, jazyky a sport) zřizovat speciální třídy a školy (Ježil, 2011, s. 23).

Jak už bylo výše uvedeno a jak uvádí i Ježil (2011, s. 23), gymnázium se transformovalo na tzv. dvanáctiletku.¹¹¹ Jednalo se v podstatě o střední všeobecně vzdělávací školu (SVVŠ), přičemž na devítileté základní vzdělávání navazovalo tříleté výběrové studium. Chomutovské gymnázium mělo dle Ježila (2011, s. 23) 9 tříd 1. – 5. ročníku, 5 tříd 6. – 8. ročníku a 6 tříd 9. – 11. ročníku, kromě toho byly na škole ještě 2 třídy večerního studia.

V celém období transformace školy na tzv. dvanáctiletky zažívalo gymnázium složitou a značně komplikovanou situaci.¹¹² Na škole bylo 6 tříd 2. stupně, z nichž některé třídy se učily již podle nových osnov z roku 1961, další třídy pak podle starých osnov pro z roku 1957 a deváté třídy podle přechodných osnov platných pro školní rok 1960/61 (Ježil, 2011, s. 24). Všechny třídy 3. stupně nesly podle Ježila (2011, s. 24) již označení střední všeobecné vzdělávací školy, ale učily se podle různých osnov: 1.A a 1.B se učily podle osnov pro SVVŠ z roku 1961, 1.C podle osnov pro matematicko-fyzikální větev (v pololetí byla tato třída rozdělena mezi A a B pro nedostatek žáků), 2.A, 2.B, 3.A a 3.B se učily podle osnov pro bývalé 11. a 12. třídy dvanáctileté střední školy z roku 1961, třídy 2.C, 2.D a 3.C (bývalé 10. a 11. třídy JŠŠ) se vyučovaly podle zvláštních

¹⁰⁹ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011, s. 23, České gymnázium v Chomutově, Škola v letech 1959/60–1962/63.

¹¹⁰ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011, s. 23, České gymnázium v Chomutově, Škola v letech 1959/60–1962/63.

¹¹¹ Tamtéž, s. 23.

¹¹² Tamtéž, s. 24.

osnov (Ježil, 2011, s. 24). Ježil (2011, s. 24) tedy shrnuje, že na škole bylo již 22 tříd, z toho 16 tříd denního studia.

Hned v následujícím **školním roce 1962/1963** došlo k výraznému organizačnímu zjednodušení. Třídy 2. stupně byly převedeny na ZDŠ v ulicích Generála Svobody a Beethovenova.¹¹³ Podle Ježila (2011, s. 24) na škole zůstaly jen třídy SVVŠ, i když stále ještě značně diferencované podle osnov: 1.A a 1.B byly všeobecné větve, 1.C větve biologicko-chemické, 1.D větve matematicko-fyzikální. 2.A a 2.B byly zase všeobecné větve. Všechny 1. a 2. ročníky se učily podle osnov SVVŠ z roku 1961. 3.A a 3.B se učily podle osnov z roku 1961 pro bývalé třídy dvanáctiletky a třídy 3.C a 3.D (bývalé třídy JSS) podle zvláštních osnov. V tomto školním roce bylo v podstatě dokončeno postupné budování **střední všeobecně vzdělávací školy (SVVŠ)**.

V následujícím **školním roce 1963/1964** začala v denních třídách naplno fungovat střední všeobecně vzdělávací škola, konečně došlo k úplnému sjednocení osnov (Ježil, 2011, s. 24). Všechny třídy se vyučovaly podle stejného učebního plánu i stejných jednotných osnov. Ježil (2011, s. 24) uvádí, že byly ustanoveny 3 větve: všeobecná (třídy A, B, E), biologicko-chemická (třídy C) a matematicko-fyzikální (třídy D), avšak tato jednota trvala pouze 2 roky, ve školním roce 1965/1966 vstoupil v platnost nový učební plán z roku 1965 a došlo opět k další nové diferenciaci.

Ve **školním roce 1965/1966**, jak už bylo předesláno, nastaly nové změny. Škola se dle Ježila (2011, s. 24) postupně začala dělit od prvních ročníků pouze na 2 větve: přírodovědnou (třídy A, B) a humanitní (třídy C, D). Výše uvedená dvoukolejnost definitivně skončila na počátku školního roku 1967/1968, kdy se všechny ročníky začaly řídit jednotným učebním plánem, který byl zaveden výnosem Ministerstva školství z února 1966 (Ježil, 2011, s. 24). Všechny ročníky už byly diferencovány jen na přírodovědné a humanitní větve. V tomto školním roce došlo konečně také ke sjednocení večerního studia a k celkovému zjednodušení studia pro pracující. Řada tříd byla zrušena nebo převedena jinam. Pokračovaly v podstatě pouze 3 elokované třídy ekonomické školy v Žatci, nově byly otevřeny 2 elokované třídy pedagogické

¹¹³ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011, s. 24, České gymnázium v Chomutově, Škola v letech 1959/60–1962/63.

školy v Litoměřicích (od pololetí sloučeny pro úbytek posluchaček do jedné třídy), ale ta byla po roce převedena do nově zřízené pedagogické školy v Mostě.¹¹⁴ Ježil (2021, s. 25) popisuje snahu vyučujících zejména v těchto „uvolněných“ letech vyvolat u studentů zájem dělat něco navíc, aby rozšířili svoje znalosti a vědomosti. Byli dle Ježila (2011, s. 25) vedeni k samostatnému vypracování referátů a samostatných prací, pod dohledem učitelů podrobně studovali z odborné literatury určitý problém, následně ho svým způsobem zkoumali a zpracovávali, často bádali i v terénu, pedagogové měli pocit, že tato doba je neobvyklá a průkopnická, zmiňovali se o tom i na celostátních seminářích, kde referovali o nových metodách práce, o celkových zkušenostech z badatelské práce chomutovských studentů. Učitelé tímto přístupem vzbuzovali značnou pozornost, později se se žáky a studenty začalo podobným způsobem pracovat v rámci tzv. studentské odborné činnosti, která se uplatňuje na školách dosud (Ježil, 2011, s. 25).

Školní rok 1968/1969 přinesl do školství další tzv. normalizační změny (Ježil, 2021, s. 25). Nově přijatým zákonem č. 168/1968 Sb. byly všechny střední všeobecně vzdělávací školy přeměněny na čtyřletá gymnázia.¹¹⁵ Pro chomutovské gymnázium to znamenalo další přechod na nové osnovy, přičemž některé třídy pokračovaly jako SVVŠ a první ročníky již mohly fungovat jako výše uvedené čtyřleté gymnázium.¹¹⁶ Od tohoto školního roku byla studentům dána větší možnost volitelných i nepovinných předmětů, byl však stanoven minimální počet žáků ve skupině (Ježil, 2011, s. 25). Zcela novou zvláštností tohoto období bylo zavedení pětidenního vyučovacího týdne (Ježil, 2011, s. 25). Ježil dále uvádí, že žákům i učitelům sice přibyl jeden den volna, na druhé straně to však znamenalo zvýšený počet vyučovacích hodin od pondělí do pátku (Ježil, 2011, s. 25). Některé hodiny se tedy musely zařazovat i pozdě odpoledne, tím se žákům výrazně zkrátil volný čas, který mohli věnovat zájmové a rekreační činnosti.¹¹⁷

Bývalý ředitel gymnázia, pan Zdeněk Petráček (Micka, Ježil, 2011, s. 51–52), byl v osudných dnech roku 1968 se studenty na chmelu: „*Pamatuji si první, nebo druhý den na výzvu vlády,*

¹¹⁴ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011. s. 24, České gymnázium v Chomutově, Střední všeobecně vzdělávací škola 1963/64-1967/68.

¹¹⁵ *Zákon o gymnasiích 1968* [online]. [cit. 2023-07-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1968-168>.

¹¹⁶ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011, s. 25, České gymnázium v Chomutově, Přechod ke čtyřletému gymnáziu 1968/69-1970/71.

¹¹⁷ Tamtéž, s. 25.

aby se udržel chod hospodářství. V tu dobu jsme zrovna měli jet na chmelovou brigádu do obce Čejkovice u Žatce. Žáci zprvu odmítali nastoupit. Obíhali jsme je a vyzývali, aby se zúčastnili. Nakonec se tedy jelo. Pracovali jsme na poli, nad hlavami nám přelétaly helikoptéry. Sovětská vojska jsem moc neviděl, protože jsem byl právě na té brigádě. Byli jsme naprosto odtrženi od všeho dění. Vzpomínám si ale, jak se u domovních zvonků strhávaly jmenovky, na ulicích a silnicích se přetáčely směrovky a cedule, takže vznikal pěkný chaos.“¹¹⁸

Další vzpomínku přidává senátor Pavel Sušický z Ústí nad Labem, v té době sedmnáctiletý student chomutovského gymnázia: „Ráno jsme se probrali a celé město bylo obleženo. U křižovatky na Kadaňské ulici byl příšerný chaos. Dělali jsme barikády, všechno se sundalo, značky se obracely. Rusáci sem navíc jeli podle starých map, takže přijížděli po starých silnicích, mnohdy byli dezorientovaní. Bavili jsme se s těmi kluky, ale byli příliš zidealizovaní. Věřili tomu, že přijeli pomoci. Nevěděli však pořádně, kde jsou, ani co tu mají dělat. Bylo mi sedmnáct. Zanechávalo to v nás všech různé pocity. Někteří lidé jim odmítali dávat vodu, jídlo.“¹¹⁹

¹¹⁸ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011. s. 51–52, Zdeněk Petráček: Skládání dvou maturit a odborné vyučování na gymnáziu.

¹¹⁹ *Vzpomínka na rok 1968* [online]. [cit. 2023-07-02]. Dostupné z:

https://chomutovsky.denik.cz/zpravy_region/cv_srpen_vyroci_prazske_jaro_20080806.html.

1.5. Sedmdesátá léta (1970–1979)

Sedmdesátá léta jsou dnes historiky označována jako období tzv. normalizace.¹²⁰ Školství bylo nosným kamenem celé socialistické společnosti, a proto právě na školách docházelo k největším změnám. V důsledku událostí z let 1968 a 1969 se sledovaly především ideologické postoje učitelů, do výchovně vzdělávacích cílů se musely začleňovat prvky proletářského internacionalismu nebo branné výchovy. Někteří pedagogové byli nuceni školy opustit, často byli přeloženi do odlehlých vesnic. Obecně panovala na školách nepříjemná a tísnivá atmosféra, zvláště v letech 1969–1972. Školství se v tomto období stalo jedním z nejdůležitějších nástrojů manipulace. Žáci se museli účastnit májových průvodů, čestných stráží u hrobů, branných cvičení, lampionových oslav VŘSR, pionýrských aktivit. Nejdůležitějším úkolem tehdejšího středního školství bylo vytvářet jakousi základnu pracovních sil pro naše národní hospodářství, a to především pro těžký průmysl. Většina žáků základních škol měla odcházet na odborná učiliště. Výchovní poradci na ZDŠ museli působit na žáky právě v tomto smyslu, úkolem bylo odradit je od jakýchkoliv snah studovat humanitní obory a motivovat je k práci v průmyslu. Je pravda, že učiliště měla propracovaný postup, co se týče uplatnění po absolvování školy, žáci již dopředu věděli, pro jaký podnik budou pracovat, mnohdy se upisovali na 3, 5 i více let. Gymnázia nebyla na základních školách populární, na žáky byl často vyvíjen tlak, aby se žáci hlásili spíše na učiliště, protože gymnázia jsou přeplněná. Na začátku 70. let gymnázia v ČSR neprocházela žádnými významnými změnami.¹²¹ Naopak, cílem a podstatou mělo být postupné zavádění úplného středoškolského vzdělání pro všechnu mládež, přiblížit navzájem jednotlivé větve tohoto vzdělání, rozšířit možnosti získat vysokoškolské vzdělání a konečně zdokonalit systém celoživotní výchovy a vzdělávání. Podle Pokorného (III/2, Systém základního a středního školství a jeho změny. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 475-476) představovala gymnázia v té době všeobecně vzdělávací polytechnické školy poskytující mládeži odbornou přípravu na studium na vysokých školách nebo na některé technicko-hospodářské funkce a intelektuálně náročná dělnická povolání. Takto pojatý systém středoškolského a vlastně i vysokoškolského vzdělání se nemohlo v žádném případě soustřeďovat pouze na shromažďování všeobecných znalostí, jeho základním elementem měla být „*schopnost samostatné orientace v nepřetržitém a*

¹²⁰ Normalizace [online]. [cit. 2023-07-02]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Normalizace>.

¹²¹ POKORNÝ, Jiří. Hlava VI., III/2, Systém základního a středního školství a jeho změny. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 475.

urychlujícím se toku vědeckých informací s cílem vyhledávat a racionálně využívat ty nejpotřebnější“.¹²² V podstatě šlo o to, aby se každý jedinec mohl dostatečně uplatnit ve výrobě a společnosti a zároveň mohl rozvíjet své osobní dispozice. Tato reforma (z roku 1976), jejímž cílem bylo výuku na jednotlivých typech středních škol co nejvíce obsahově propojit a sblížit, byla pro gymnázia značně degradující.¹²³ V praxi to znamenalo, že uchazeči si na začátku studia zvolili určité zaměření (většinou technického charakteru), humanitní předměty byly výrazně omezeny. Jednotliví studenti museli docházet na praxi přímo do určitých průmyslových podniků. Některé tradiční předměty (latina) z gymnaziální výuky skoro vymizely.¹²⁴ Normalizace ovlivnila i způsoby vyučování a metody výchovně vzdělávacího procesu. Nejvíce se tyto výše uvedené problémy podepsaly na výuce dějepisu, interpretaci některých dějinných událostí se učitelé často vyhýbali, prostě na ně nezbyl čas. Samostatnou kapitolou byla branná výchova a její cvičení. Ve školách se velmi často objevovaly poplachy, během nichž žáci v opravdových plynových maskách a s igelitem na rukou a nohou scházeli do sklepů a krytů nebo orientační běhy lesem s busolou či kompasem.¹²⁵

Školní rok 1969/1970 byl po organizační stránce opět ve znamení komplikací.¹²⁶ Na škole bylo celkem 6 tříd čtyřletého gymnázia, dále 5 tříd tříleté SVVŠ a nově byly otevřeny 2 první třídy osmiletého gymnázia (Ježil, 2011, s. 25). Jednalo se o ojedinělý experiment, do těchto tříd byli zařazováni mimořádně nadaní žáci základních škol, pro které byly vytyčeny následující odchylky v osnovách:¹²⁷

- vedle ruštiny byl zaveden další živý jazyk (AJ, NJ, FrJ)¹²⁸
- nevyučovalo se praktickým cvičením v dílnách a na školním pozemku¹²⁹
- matematika se vyučovala podle jiných osnov (množinová matematika)¹³⁰

¹²² POKORNÝ, Jiří. Hlava VI., III/2, Systém základního a středního školství a jeho změny. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 473.

¹²³ *Reformy* [online]. [cit. 2023-07-02]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/reformy-ktere-skoly-prozily-i-prezily.A110201_000107_In_noviny_sko.

¹²⁴ Tamtéž.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011, s. 25, České gymnázium v Chomutově, Přejchod ke čtyřletému gymnáziu 1968/69-1970/71.

¹²⁷ Tamtéž, s. 25.

¹²⁸ Tamtéž, s. 25.

¹²⁹ Tamtéž, s. 25.

¹³⁰ Tamtéž, s. 25.

Tento zvláštní pokus trval na gymnáziu pouze jeden školní rok, výsledky byly velmi dobré a úspěch měl tento experiment i mezi rodičovskou veřejností.¹³¹ V důsledku normalizace společnosti došlo však k jeho okamžitému zrušení (Ježil, 2011, s. 25). Ke konci školního roku se žáci museli vrátit na své kmenové ZDŠ.¹³²

Pamětnicí právě toho experimentu je paní Jana Cmárová z Chomutova: „*Na konci školního roku 1968/1969 jsem byla žákyní 5. ročníku ZDŠ a zúčastnila jsem se přijímacích zkoušek na gymnázium. Jednalo se o experimentální ročník. Byli jsme 11letí vykulení žáci, profesori nám vykali, studenti po nás překvapeně pokukovali. Výuka, hlavně matematika, probíhala podle speciálních experimentálních skript. Poznali jsme, co je množina, průnik, sjednocení, a hlavně jsme se učili vše řešit logicky. Dalším překvapením byl nový cizí jazyk – francouzština nebo angličtina. Výuka zeměpisu probíhala na tzv. REPEXECH, což byly předchůdci počítačů. Výuka jazyků probíhala ve specializované učebně s boxy a sluchátky. Své znalosti z matematiky, zejména množiny, jsem posléze mohla uplatnit (ve školním roce 1979/ 1980) v 1. třídě jako učitelka 1. stupně. Experiment bohužel trval pouze jediný rok, v 7. ročníku jsme se již vraceli na základní školu. S odstupem času mohu říct, že se mi tato zvláštní zkušenost moc líbila a často na ten svůj první rok na gymplu ráda vzpomínám.*“¹³³

V tomto školním roce probíhal na škole ještě jeden experiment. Jelikož byl v Chomutově velký nedostatek nižšího zdravotnického personálu, byly na chomutovském gymnáziu otevřeny 2 třídy tzv. dívčí odborné školy (dvouleté), která měla děvčata připravovat na různé pozice práce v nemocnicích a zdravotnických zařízeních.¹³⁴ Škola měla dívky připravit zejména po praktické stránce, ale měla je i vybavit vědomostmi a dovednostmi potřebnými pro rodinný život. Podle Ježila (2011, s. 26) byla tato dívčí škola organizačně přiřčena ke gymnáziu, měla společnou správu i sbor, společné byly i provozní náklady, jen některé rozpočtové kapitoly bylo třeba vést odděleně. V dalším školním roce (1970/1971) byla tako škola převedena do Kadaně, ale tam

¹³¹ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011, s. 25, České gymnázium v Chomutově, Přejchod ke čtyřletému gymnáziu 1968/69-1970/71.

¹³² Tamtéž, s. 25.

¹³³ Autentická vzpomínka, *rozhovor s Janou Cmárovou, 12.3.2023*.

¹³⁴ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011, s. 26, České gymnázium v Chomutově, Přejchod ke čtyřletému gymnáziu 1968/69-1970/71.

nebyl otevřen žádný 1. ročník, pouze 2. ročníky z Chomutova dokončily studium a experiment byl zrušen (Ježil, 2011, s. 26).

Ve **školním roce 1970/1971** se nacházelo na škole 9 tříd čtyřletého gymnázia, dále jedna třída SVVŠ a dvě třídy dívčí odborné školy, tyto tři třídy na konci školního roku zanikly a zůstaly pouze třídy čtyřletého gymnázia.¹³⁵ Ježil (2011, s. 26) dále uvádí, postupně ze školy odešlo 10 učitelů a někteří vyučující měli snížené úvazky (Ježil, 2011, s. 26). Důsledky normalizace se tedy v menší míře projevy i na chomutovském gymnáziu. Největší změna nastala ve vedení – František Ježil musel být z politických důvodů již v pololetí vystřídán Zdeňkem Petrářkem.¹³⁶ Nový ředitel Petrářek vyučoval na gymnáziu geografii a přírodopis, svůj začátek působení v roli ředitele považoval za velmi příznivý a příjemný, poznávání studentů a práce s nimi ho velice bavila.¹³⁷

Následující **školní rok 1971/1972** znamenal dle Ježila (2011, s. 26) celkovou stabilizaci poměrů, organizace výuky i struktury. Ježil (2011, s. 26) popisuje, že na gymnáziu bylo tehdy „12 tříd ve 4 ročnících (v každém ročníku byly 3 třídy – A a B třídy přírodovědné, C třída humanitní)“.¹³⁸

Ve **školním roce 1972/1973** bylo chomutovské gymnázium vybráno jako jedno z devíti v republice, kde byl experimentálně zkoušen nový předmět s technickým zaměřením – Základy techniky a ekonomiky (v 1. a 2. třídě vždy 2 x týdně). Tento experiment trval na škole více jak 15 let a měl za úkol zavádět do výuky odborné předměty (ekonomie, elektrotechnika, chemie, strojírenství, stavebnictví, zemědělství). Absolventi takto koncipovaných gymnázií měli mít možnost uplatnění v technických oborech i bez následného vysokoškolského studia. Tímto experimentem se chlubil i ředitel Zdeněk Petrářek, považoval ho za velmi důležitý, protože díky němu mohli maturanti odcházet do praxe jako potencionální odborníci a jejich uplatnění v průmyslovém regionu bylo vysoké.¹³⁹

¹³⁵ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011, s. 26, České gymnázium v Chomutově, Přejchod ke čtyřletému gymnáziu 1968/69-1970/71.

¹³⁶ Tamtéž, s. 26.

¹³⁷ MICKA, Jan, František JEŽIL, Marie ZLÁMALOVÁ a Jaroslav ZAHŘÁDKA. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST III*. Třetí. Chomutov: Tiskárna AKORD, 2023, s. 47, Zdeněk Petrářek, dlouholetý ředitel školy.

¹³⁸ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011, s. 26, České gymnázium v Chomutově, Přejchod ke čtyřletému gymnáziu 1968/69-1970/71.

¹³⁹ MICKA, Jan, František JEŽIL, Marie ZLÁMALOVÁ a Jaroslav ZAHŘÁDKA. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST III*. Třetí. Chomutov: Tiskárna AKORD, 2023, s. 47, Zdeněk Petrářek, dlouholetý ředitel školy.

Ježil (2011, s. 26) ještě zmiňuje, že na konci 2. ročníku se studenti zúčastnili povinné čtrnáctidenní praxe a v následujícím **školním roce 1973/1974** ji prováděli ve VTŽ – Válcovny trub a železářny Chomutov (ekonomie, chemie, strojírenství), v OSP (stavebnictví), ONV a MěstNV (ekonomie).¹⁴⁰

Následující **školní rok 1974/1975** byl dle Ježila (2011, s. 27) ve znamení určitých změn. Stoupl počet tříd (bylo otevřeno 5 prvních ročníků, ostatní ročníky byly po třech). Třída 1.A byla určena jako přírodovědná, třída 1.B byla určena jako humanitní s pedagogickým zaměřením, třída 1.C byla třídou humanitní bez pedagogického zaměření a ve třídách 1.D a 1.E (žáci přijímaní z osmých tříd základních škol) nebyl zaveden žádný experiment (Ježil, s. 27). Až do **školního roku 1978/1979** byla situace na škole poněkud složitější – část žáků bylo vyučováno podle normálního vyučovacího plánu (obecně platného) a část žáků se učila podle plánu experimentálního, tomu byly samozřejmě přizpůsobeny i maturitní zkoušky.¹⁴¹ Teprve ve **školním roce 1979/1980** se stala škola sice vnitřně diferencovanou (větlemi, volitelnými a nepovinnými předměty), ale jinak vyučující podle jediného učebního plánu „experimentálního“ (Ježil, 2011, s. 27). Když se v duchu všech těchto experimentů pracovalo již čtvrtým rokem, konalo v červnu 1976 poprvé 18 žáků z 92 maturantů maturitní zkoušky pro odborné střední školy (vedle samotné maturity na gymnáziu); 7 ze strojírenství, 7 ze stavebnictví a 4 z ekonomie. Podmínkou pro tuto druhou maturitu byla vedle dobrovolnosti a studia nosného předmětu ještě volba vhodných volitelných předmětů (Ježil, 2011, s. 27). Od roku 1983 se na škole trvale maturovalo z těchto odborných předmětů: strojírenství, elektrotechnika, zemědělství, technická chemie, stavebnictví, ekonomie a organizace, vedle těchto předmětů se v dalších letech zkoušelo výše uvedené pedagogické zaměření (vždy 72 studentů), dále obor kulturně-výchovná činnost (37 studentů), ale tyto experimenty nebyly součástí maturitních zkoušek (Ježil, 2011, s. 27). Velkou výhodou bylo dle Ježila (2011, s. 27) personální obsazení – od roku 1979/1980 měla škola na všechny odborné předměty interní učitele – inženýry.

Humanitní třídu s pedagogickým zaměřením studovala v letech 1979–1983 pamětnice Jana Vicherková z Jirkova: „*Ve školním roce 1979/1980 byly na gymnáziu v Chomutově otevřeny 4*

¹⁴⁰ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011, s. 27, České gymnázium v Chomutově, Čtyřleté gymnázium 1971/72–1988/89.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 27.

třídy s možností výběru přírodovědného nebo humanitního zaměření. B, C, D jako přírodovědné obory, A jako humanitní obor se zaměřením na pedagogiku. Ve třídě s pedagogickým zaměřením studovalo asi 30 děvčat a 5 chlapců (z nich 3 hokejisti z hokejové třídy na ZŠ Hornická). V naší tzv. pedagogické třídě se vyučoval mj. předmět pedagogika a psychologie a počítalo se s návazností studia na pedagogických fakultách. Zvláštností byla praxe v chomutovské nemocnici (ve 3. ročníku) – žáci byli rozděleni na různá nemocniční oddělení, kde po celý týden sledovali práci zdravotníků a vykonávali pomocné práce. Z naší pedagogické třídy se asi třetina absolventů uplatnila ve školství, ve zdravotnictví 2 studentky, ostatní v různých jiných oborech.“¹⁴²

¹⁴² Autentická vzpomínka; rozhovor s Janou Vicherkovou dne 12.3.2023.

1.6. Osmdesátá léta (1980–1989)

V tomto období fungovalo československé střední školství bez podstatných změn. Největším strašákem pro žáky 9. ročníků základních škol byly přijímací zkoušky, zejména matematiky se mnozí žáci obávali natolik, že se svými rodiči vybírali záměrně méně náročnější školy či učňovské obory.

Změny se realizovaly spíše v nižších stupních výchovně vzdělávací soustavy. 1. září 1976 byla zahájena přestavba prvního stupně ZŠ. Přechod ze základních devítiletých škol (ZDŠ) na základní školy (ZŠ) probíhal postupně v letech 1978–1984. Nová „základní škola“ měla poskytovat základy polytechnického vzdělání, zabezpečit ideově-politickou, morální, pracovní, tělesnou a sportovní výchovu.¹⁴³ Na prvním stupni se podle Pokorného (III/2, *Systém základního a středního školství a jeho změny*. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 474) za nejdůležitější předměty považovaly český jazyk a matematiky, zejména pro rozvoj vyjadřování a logického myšlení, přičemž dalšími předměty byly vlastivěda, přírodověda, pracovní vyučování, hudební, výtvarná a tělesná výchova a na druhém stupni se pak ještě více prohlubovalo polytechnické vzdělání a světonázorové vzdělávání v duchu marxismu-leninismu. Společenskovědní a přírodovědné předměty byly doplňovány nabídkou volitelných předmětů, které se zaměřovaly k rozvoji speciálních dovedností a vloh. V plánovité transformaci základní školy mělo postupně dojít k zásadním změnám – dosavadní tradiční vyučování zaměřené na verbální reprodukci učiva měly nahradit aktivní a tvořivé činnosti žáků, individuální přístup učitele, dělení tříd a skupinové vyučování (Pokorný. III/2, *Systém základního a středního školství a jeho změny*. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 474). Co se týče středního školství, od roku 1978 měla představovat nejvýznamnější článek socialistické společnosti střední odborná učiliště (SOU), jež nabízela střední vzdělání ve dvou až tříletých učebních oborech a úplné střední vzdělání ve čtyřletých učebních oborech s maturitou, pro tzv. dělnickou mládež představovala učiliště dokonce další možnost a vlastně i zvýšenou šanci na přijetí ke studiu na vysokých školách a výhodou středních odborných učilišť také bylo, že na vzdělávacím procesu se mohly podílet přímo i jednotlivé podniky (VKUS Teplice – obor dámská krejčová, Mototechna – obor automechanik atd.).¹⁴⁴

¹⁴³ POKORNÝ, Jiří. Hlava VI., III/2, *Systém základního a středního školství a jeho změny*. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 474.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 475.

Gymnázia zásadními změnami neprocházela. Fungovala dlouhou dobu bez zásahů shora, teprve v polovině osmdesátých let je zasáhla reforma, která zavedla opětounou unifikaci a celkové oslabení humanitní orientace.¹⁴⁵ Od roku 1984 přestalo tedy platit dle Pokorného (III/2, Systém základního a středního školství a jeho změny. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 475) původní a dlouhotrvající rozdělení gymnázií na humanitní a přírodovědnou větev a v této době získala gymnázia „jednotný učební plán s posíleným základem matematických a přírodovědných předmětů“, diferencovaný jen volitelnými předměty. Do učebního plánu v 1. a 2. ročnících se zařadil nový předmět – základy výroby a odborné přípravy, na nějž pak ve 3. a 4. ročníku navázaly další odborné předměty (základy elektrotechniky, základy stavebnictví, základy technické chemie, základy zemědělské výroby, základy programování a počítačových systémů). Tyto povinně volitelné předměty pomáhaly žákům v osvojení základních odborných vědomostí, dovedností i pracovních návyků (Pokorný. III/2, Systém základního a středního školství a jeho změny. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 476). Posílení odborných předmětů v gymnaziální výuce bylo důležitým faktorem pro celkové prohloubení přípravy žáků na vysokoškolské studium, ale také pro širší možnosti jejich uplatnění v praxi. Tyto výše uvedené změny však znamenaly, že gymnázia postupně ztrácela charakter všeobecně vzdělávacích ústavů (Pokorný. III/2, Systém základního a středního školství a jeho změny. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 476). V osmdesátých letech je možné sledovat další „nový“ trend – studium na gymnáziích se stále více stávalo záležitostí dívek. Podle Pokorného (III/2, Systém základního a středního školství a jeho změny. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 476) jejichž počty vzrostly mezi roky 1945–1980 ze 34,3 % na 61,4 %, v druhé polovině osmdesátých let byl nárůst ještě výraznější (na mnohých školách byly třídy pouze dívčí). Na chomutovském gymnáziu tato situace nastala dvakrát – v 70. a 90. letech.

Druhá polovina osmdesátých let jasně ukazovala, že Československo výrazně zaostává za Západem, a to prakticky ve všech oblastech. Sovětský svaz sice nastavil jakýsi pokus tento trend v zemích východního bloku zvrátit novou převratnou politikou tzv. „perestrojky“ (přestavby), ta však byla v ČSR jako celek nepřijatelná.¹⁴⁶ Důvodem byla podle Pokorného (III/2, Systém základního a středního školství a jeho změny. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 478)

¹⁴⁵ POKORNÝ, Jiří. Hlava VI., III/2, Systém základního a středního školství a jeho změny. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 475.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 478.

tzv. „glasnost“ (otevřenost, všeobecná informovanost) a s ní měli naši komunističtí představitelé velký problém. Glasnost by totiž otevřela mnoho palčivých otázek národní minulosti, včetně legitimacy normalizačního režimu. Perestrojku však čeští komunisté nemohli formálně odmítnout, proto dávali rádi najevo, jak některé její prvky prosazují. K odvětvím, kterým se věnovala větší pozornost patřila věda, technika a přirozeně i školství. V roce 1987 byl na pozici ministra školství, mládeže a tělovýchovy dosazen pragmatický technik a odborník, profesor Karel Juliš.¹⁴⁷ Byla vypracována velmi podrobná „*Analýza československé výchovné a vzdělávací soustavy*“, ve které byly zmíněny úspěšné reformy ze sedmdesátých let – zavedení desetileté povinné školní docházky, modernizování výchovně-vzdělávací praxe a obsahové i organizační zlepšení předpokladů pro přípravu žáků a studentů na dělnická povolání.¹⁴⁸ Po odborné stránce byly v analýze zdůrazněny úspěchy typu – zavádění informatiky a výpočetní techniky nebo základů automatizace do výuky. Podle Pokorného (III/4, Československé školství na konci osmdesátých let. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 479) výdaje na školství výrazně zaostávaly oproti vyspělým kapitalistickým státům, ale také oproti Sovětskému svazu a tehdejší bezplatné vzdělávání, dotované stravování i ubytování studentů se již pomalu dostávalo do rozporu s ekonomickými možnostmi státu. Dalším problémem, na který analýza poukazovala a o kterém se zmiňuje i Pokorný (III/4, Československé školství na konci osmdesátých let. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 479) byl nedostatečný počet pedagogů, jejichž práci navíc zatěžovaly různé administrativní překážky. Nedostatek finančních prostředků se odrazil také ve snahách zavádět ve školách novou techniku (např. nízký počet počítačů limitoval centrální zavádění elektronizace). Další výtky byly namířeny směrem k učebním plánům, které se vyznačovaly naddimenzovaností, encyklopedičností, formálností a nepřehledností (Pokorný. III/4, Československé školství na konci osmdesátých let. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 479).

Podle výše uvedené analýzy vykazovalo nejvíce problémů **střední školství**.¹⁴⁹ Střední odborná učiliště obstála po obsahové a organizační stránce celkem dobře. Jakási přestavba z minulých

¹⁴⁷ POKORNÝ, Jiří. Hlava VI., III/2, Systém základního a středního školství a jeho změny. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 478.

¹⁴⁸ K materiálu o analýze o československé vzdělávací soustavě. *Pedagogika*. 1990(03), str. 315–322. ISSN 2336-2189.

¹⁴⁹ POKORNÝ, Jiří. Hlava VI., III/4, Československé školství na konci osmdesátých let. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 480.

let zvýšila teoretickou připravenost učňů a umožnila získávat další vzdělání. Hůře na tom byly podle této studie střední odborné školy (SOŠ) a gymnázia.¹⁵⁰ Byla jim vytýkána zejména přílišná náročnost některých oborů. U gymnázií se dle Pokorného (III/4, Československé školství na konci osmdesátých let. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 480) předpokládalo, že jsou přípravou na vysoké školy, a proto zvláště na malých městech slábnul zájem o studium na nich. V osmdesátých letech se tedy stávalo, že se na ně paradoxně dostávali i tací studenti, kteří neměli k úspěšnému studiu předpoklady. Sítil také zájem o studium ze strany dívek, to bylo také kritizováno, protože v případě neúspěchu u přijímacích zkoušek na VŠ neměly dívky ve větší míře uplatnění v praxi.¹⁵¹ Mnoho gymnázií se také potýkalo s malou vybaveností moderní přístrojovou technikou, moderními didaktickými pomůckami. Problémem bylo i omezování výuky volitelných předmětů.¹⁵²

V osmdesátých letech vykazovalo **chomutovské gymnázium** stále nižší počty studentů hlásících se po maturitách ke studiu na vysokých školách a rovněž nižší počty přijatých na vysoké školy.¹⁵³ Ježil (2011, s. 27) popisuje, že v zápisech školní kroniky se uvádí, že ve školním roce 1980/1981 se hlásilo na VŠ 79,1 % maturujících, ve školním roce 1983/1984 to bylo pouze 52,5 % maturujících. Srovnání počtu přijatých uchazečů na VŠ je ještě výraznější, dále ve školním roce 1980/1981 bylo na VŠ přijato 60 % absolventů gymnázia Chomutov a konečně ve školním roce 1983/1984 to bylo pouze 30,9 % všech absolventů. Hlavní příčinou malého počtu přijímaných absolventů na vysoké školy mohla být dle Ježila (2011, s. 27) zejména vysoká směrná čísla pro přijímání na zdejší školu (gymnázium) - počty plánovaných přijímaných žáků byly plněny jen přijímáním uchazečů, kteří se mnohdy nedostali na jiné školy a kteří tedy původně s návazným studiem na vysoké škole nepočítali, což se týkalo především chlapců, kterých se na chomutovské gymnázium hlásilo jen kolem 60 % proti plánu. Ježil (2011, s. 27) přidává další důvod, a to přijímání značného množství dívek, které přece jen měly menší zájem o další studium na vysokých školách (v dlouhodobém srovnání s chlapci). Dívky si také právě gymnázium vybíraly z důvodu, že se na jiné školy nedostaly nebo předpokládaly, že se na ně

¹⁵⁰ POKORNÝ, Jiří. Hlava VI., III/4, Československé školství na konci osmdesátých let. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 480.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 480.

¹⁵² Tamtéž, s. 480.

¹⁵³ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011, s. 27, České gymnázium v Chomutově, Čtyřleté gymnázium 1971/72–1988/89.

nedostanou. Často volily gymnázium jen proto, aby vůbec na nějaké střední škole studovaly, to znamená, že slábla i celková míra motivace o studium (Ježil, 2011, s. 27). Výsledky nejrůznějších soutěží a olympiád na okresní, krajské a někdy i celostátní úrovni však ukazují, že i v osmdesátých letech studovala chomutovské gymnázium řada nadaných, talentovaných a pilných studentů, mnoho z nich se později uplatnilo ve velmi náročných oborech – lékařství, přírodovědný výzkum, farmaceutický průmysl apod., rovněž mimoškolní aktivity žáků chomutovského gymnázia byly velmi pestré (Ježil, 2011, s. 27). Studenti byli vedení k tomu, aby se kulturní povědomí stalo v budoucnu nedílnou součástí jejich života. Do plánu školy byly po celá léta zařazovány návštěvy různých kulturních představení v podobě koncertů, literárně dramatické tvorby, se žáky se chodilo i do muzeí a galerií. V roce 1983 založili manželé Knoblochovi a Mgr. Pondělíčková oddíl horské turistiky TJ Klínovec, ve kterém se průběžně vystřídala dlouhá řada žáků. Kromě víkendů se činnost oddílu soustředila na turistiku po slovenských horách v době letních prázdnin.¹⁵⁴

¹⁵⁴ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011, s. 43, Chomutovské gymnázium v současnosti, Mimoškolní činnost.

1.7. Národnostní a sociální politika komunistů, vliv na region a gymnázium

Komunisté znárodnili podniky, vydali zákon o všeobecném zdravotním pojištění a provedli celkovou reformu školství. Ještě v roce 1948 byly zřízeny tábory nucené práce při uranových dolech, zakázaly se společenské organizace (Junák, Sokol, Orel), režim systematicky likvidoval politické odpůrce.¹⁵⁵ Hospodářství bylo budováno centrálně, nejvíce byl rozvíjen těžký průmysl. Rok 1949 přinesl zákon o jednotných zemědělských družstvech a začala kolektivizace zemědělství. V 50. letech se však objevily první ekonomické problémy – nedostatek potravin a spotřebního zboží, bytová krize, náhlé znehodnocení měny (následovala měnová reforma). V 60. letech lze charakterizovat jako období ekonomického růstu v celé Evropě.¹⁵⁶ Došlo k uvolnění politického napětí, do čela KSČ se dostal Alexandr Dubček. S ním přišly pokusy o demokratizaci společnosti a reformy k celkovému uvolnění režimu. V reakci na toto „pražské jaro 1968“ však byla z Moskvy nařízena invaze vojsk zemí Varšavské smlouvy a naděje na jakýsi „socialismus s lidskou tváří“¹⁵⁷ uhasla. Součástí této okupace byly také politické čistky a perzekuce, lidem nesouhlasícím s pobytém vojsk u nás byl znemožněn kariérní postup nebo byli přeřazeni do jiných pracovních pozic. V období normalizace tyto perzekuce ještě zesílily. To byl také důvod, proč naprostá většina českých občanů zůstávala v jakési politické pasivitě a vystupovala v souladu s režimem. 70. léta byla ve znamení dynamiky hospodářského růstu – budovala se velká panelová sídliště, stavěly se silnice, dálnice, přehrady, pražské metro. Ve výrobě základních potravin se země stala téměř soběstačnou. Díky určitým pozitivním opatřením v sociální oblasti se komunistům podařilo nastartovat vysokou míru porodnosti.¹⁵⁸ V 80. letech došlo k mírné hospodářské stagnaci, výroba v některých průmyslových odvětvích výrazně zaostávala za vyspělými tržními ekonomikami, k tomu se přidala devastace krajiny a životního prostředí, což zejména na Chomutovsku bylo znatelné na každém kroku. Chomutovský region se v té době vyznačoval velkým rozmachem těžkého průmyslu (Válcovny trub a železárny, hnědouhelné pánve), na druhé straně velmi pomalým vývojem horských oblastí s malým počtem atraktivních pracovních příležitostí.¹⁵⁹ V 60. – 80. letech došlo k rozsáhlé přestavbě města V 70. letech došlo k rozsáhlému rušení obcí, důvodem bylo

¹⁵⁵ *Komunistický režim* [online]. [cit. 2023-06-30]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Komunistick%C3%BD_re%C5%BEim_v_%C4%8Ceskoslovensku

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ Slogan Alexandra Dubčeka odkazující k reformnímu programu v roce 1968.

¹⁵⁸ *Komunistický režim* [online]. [cit. 2023-06-30]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Komunistick%C3%BD_re%C5%BEim_v_%C4%8Ceskoslovensku

¹⁵⁹ *Chomutovsko: REGIONÁLNÍ VLASTIVĚDA*. Most: Hněvín, 2006. ISBN 80-86654-14-1. s. 100.

ustoupení masívní těžbě uhlí. Tím vlastně došlo k tzv. vnitřní migraci obyvatel, kteří se přestěhovali do větších měst v okrese (Chomutova a Jirkova), dostávali přidělené nové byty.¹⁶⁰

V celém sledovaném období 1948–1989 došlo k rozsáhlé přestavbě města a velmi důležité výstavbě sídlišť mezi Chomutovem a Jirkovem. Díky tomu se z obou jmenovaných měst stala městská aglomerace s přibližně 68 000 obyvateli.¹⁶¹ Po **sociální stránce** se občanům takto velkého souměstí na úpatí Krušných hor žilo velmi dobře – byla vytvořena celkem pestrá dopravní obslužnost, lidé měli ve všech částech dostatek obchodů, zdravotních služeb, školek a škol, na okrese fungovalo několik prestižních středních škol i učilišť. I přes určitou vnitřní migraci, o které byla řeč, měli občané zajištěny veškeré životní jistoty. Na chomutovském gymnáziu se v těchto letech také ve zvýšené míře rozvíjely mnohé experimenty s polytechnickým vzděláváním nebo rozvětvené vyučování s odborným využitím v praxi. Škola nabízela svým studentům rovnocenné možnosti, takže se téměř neobjevovaly sociální rozdíly.

Národnostní politika v komunistickém Československu byla směřována výhradně ke státům tzv. Sovětského bloku. Sčítání v roce 1950 vykazovalo mnoho změn. Po odsunu Němců se nejvíce zastoupenou národností stala česká (téměř 94 %), dále slovenská (3 %), německá národnost se dostala na třetí místo (2 %). Romové, kteří byli označeni za sociální skupinu, uváděli většinou národnost maďarskou nebo slovenskou. V 60. letech česká národnost opět mírně posílila, do Československa přicházeli ve velmi malém množství Bulhaři a Srbochorvati. V 70. – 80. letech se mezi obyvateli naší země objevili Vietnamci, Rusové, Ukrajinci, zajímavostí je, že klesal počet příslušníků německé národnosti. Díky vyšší porodnosti stoupala česká národnost. Romská národnost za komunistů nebyla oficiálně uznána, ovšem sčítací komisaři mohli do sčítání zasahovat subjektivním způsobem (pocitem) a vycházelo se také z dřívější evidence. V roce 1970 bylo tímto způsobem napočítáno 60 279 Romů, v roce 1980 pak 88 587 Romů.¹⁶² V Chomutově měli Romové velmi početnou komunitu, dostávali byty na nově postavených sídlišťích, často se stávalo, že sem následně zvali celé rozvětvené příbuzenstvo (např. ze Slovenska). Na chomutovském gymnáziu v průběhu totalitního období studovali zejména příslušníci zahraničních národností, ale ve velmi zanedbané míře, Romové se mezi studenty téměř neobjevovali.

¹⁶⁰ Chomutovsko: REGIONÁLNÍ VLASTIVĚDA. Most: Hněvín, 2006. ISBN 80-86654-14-1. s. 100.

¹⁶¹ <https://cs.wikipedia.org/wiki/Chomutov#Historie> [online]. [cit. 2023-06-27].

¹⁶² Sčítání lidu [online]. [cit. 2023-06-30]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/>.

Co se týče národnostních skupin přímo v Chomutově, potažmo mezi studenty chomutovského gymnázia, v celé historické etapě 1948–1989 můžeme sledovat spíše menší míru zastoupení jiných národností než Čechů, Moravanů a Slováků. V poválečném období se mezi studenty objevují německá jména, velmi ojediněle potom ruská, případně bulharská či srbská. Odpovídá to v podstatě osidlovací politice – přicházeli sem především Volyňští Češi, Bulhaři, Rumuni, Poláci, Srbové, Slováci a reemigranti. A jak už bylo v předchozích kapitolách zmíněno, mohli zde zůstat Němci (odborníci nebo specialisté v důležitých průmyslových oborech) za určitých přesně vymezených podmínek. V následující tabulce jsou vybraná jména studentů a absolventů gymnázia v jednotlivých školních letech, která vykazují jiný než český původ. U některých je v závorce uvedena přesná národnost – tento fakt se opírá o autentické vzpomínky spolužáků nebo spoluobčanů. I když se mnohdy jedná o jednoho či dva, tři studenty, můžeme z toho usuzovat, že chomutovské gymnázium stále začleňovalo (a v současnosti začleňuje) příslušníky jiných etnických skupin. Zajímavostí je, že se některá příjmení opakují. To je důkazem toho, že se zde příslušné rodiny usadily trvale a jejich osídlení se tak stalo významným demografickým ukazatelem celého regionu na dlouhá léta dopředu:

Školní rok	Absolventi jiných národností
1949/1950	Tatiana Butovičová - zřejmě ruský původ
1950/1951	Oleg Lýsenko - Chvíla, Jacqueline Kordová
1951/1952	Evžen Jackiw
1952/1953	Harry Walter, Adolf Zein, Pampeliška Tarabová
1953/1954	Zorjan Jojko
1954/1955	Edita Kottbauerová, Gerlinde Trapschuhová
1955/1956	Ivan Steňko (Slovensko)
1956/1957	Gerald Funk, Manfréd Nestler, Evžen Peigznach, Helga Liebscherová, Jacqueline Martáková
1957/1958	Walter Mahner, Dieter Noske, Boris Popsimow, Juraj Tobiáš (Slovensko), Marta Jackiwová, Horst Drexler, Herbert Schreiber
1958/1959	Erik Knoblauch, Herta Neudertová, Helga Schierová
1959/1960	Galina Balounová (Volyňská Češka), Gizela Voglová, Gerlinde Balounová, Margita Prieložná, Ludmila Trebichalská, Arpád Réz (Maďarsko)
1960/1961	Rudolf Tieyze, Dionýzia Řezníčková
1961/1962	Edburg Knoblauch, Gudrun Karlová, Michal Thelen
1962/1963	Karin Dorschnerová
1963/1964	Libuše Zimmerová
1964/1965	Radko Jaroš (Slovensko), Jan Meszárosz (Maďarsko)
1965/1966	Marin Draganov (Bulharsko), Marius Zutis, Zinaida Guščinová (SSSR), Odon Brumeisen,

	Wolfgang Rücknagel, Evžen Sidorin
1966/1967	Alžběta Nágyidaiová, Anna Fábryová, Peter Segeth
1967/1968	Miroslav Čillagi, Dana Velikanovičová (Srbsko)
1968/1969	Vladimír Vlašič (Srbsko), Růžena Šipovičová, Naděžda Taškovová (SSSR), Oldřiška Weishauptová
1969/1970	Jan Teleky, Vladimír Ostapenko (SSSR), Viktorián Džambasov (Makedonie), Bohuslav Helešič
1970/1971	Petr Endisch, Richard Trinkewitz
1971/1972	Nad'á Simeonová (zřejmě židovského původu)
1972/1973	Pavel Bernardy, Eduard Jánoš, Rudolf Weitzmann
1973/1974	Richard Glückselig, Milada Meszárošová
1974/1975	Marcel Milde, Béla Černá, Naděžda Matějovičová
1975/1976	Dimitrij Hangan, Nelly Schrecková, Eugenie Trávníková, Elvíra Winterová, Luben Nikolajev, Gordana Křivosudská, Eva Wackershauserová
1976/1977	Přemysl Licinberg
1977/1978	Daniel Andei, Eva Erőšová, Margareta Gebhartová
1978/1979	Brunhilda Lauschmannová
1979/1980	Lothar Ficker, Violeta Cvetanovová (Bulharsko)
1980/1981	Radek Plavjanik, Lea Đalogová
1981/1982	Luděk Pfeifer, Ludmila Grzybowskiá (Polsko)
1982/1983	Lada Cvetanovová (Bulharsko), Jana Grzybowskiá (Polsko)
1983/1984	Martin Lysoněk, Ingeborg Schönfeldová-Černá
1984/1985	Ludovit Ponca, Dana Maljuková, Regina Viertlerová, Aleksander Danel, Vít Grigartzik, Jan Oberstein
1985/1986	Norbert Cháb, Romana Dykastová
1986/1987	Miroslav Buri, Iveta Siváková (romského původu)
1987/1988	Michal Füleky
1988/1989	Antonín Zierhut, Daniel Narwa (židovského původu), Milan Biháry, Édita Šulyoková

1.8. Sametová revoluce, devadesátá léta, současnost (1989–2023)

Sametová revoluce v roce 1989 znamenala počátek zásadních společensko-politických a ekonomických změn. Jejich odrazem a významnou součástí se staly rovněž skutečně revoluční přeměny systému organizace a řízení školství. Náhlý konec byrokratické stagnace a šedi, falešné jednomyslnosti, strachu a přetvářky probudil v lidech nové naděje a tvůrčí myšlenky. Bylo možné se vrátit k ideálům Pražského jara 1968 a jít bez překážek zhrouceného velmocenského systému v Evropě ještě dále. Požadavky opozičních aktivistů, intelektuálů a umělců, které nacházely nadšené ohlasy na náměstích mezi demonstrujícími davy, hlásaly spojení svobody, odbornosti a efektivnosti s rovnými příležitostmi, společenskou solidaritou a odstraněním nezasloužených privilegií. V počáteční téměř karnevalové euforii se zdály všechny tyto cíle snadno slučitelné a dosažitelné. Velmi brzy se však ukázalo, že všechno bude mnohem složitější a po oslavách pádu komunistického režimu přijde mnoho nečekaných problémů a všedních dnů tvrdé práce.

Nelze říct, že by problémům školství nebyla v převratných dnech rodící se demokracie věnována náležitá pozornost. Napomáhala tomu zajisté i bezprostřední aktivní účast studentů na všech jednáních o vytvoření nové moci a jejích programových cílů. V rámci tvořícího se politického prostoru se však řešení těchto problémů stalo záležitostí celé řady aktérů, reprezentujících pluralitu společenských zájmů. Kromě politických stran a hnutí s často výrazně odlišnými preferencemi na „pravolevé“ škále vstoupila do hry také nejrůznější profesní a zájmová sdružení z tzv. neziskového sektoru včetně silícího vlivu masmédií. Představy a záměry, ať už nesené snahou navázat na pozitivní tradice minulosti, zejména první republiky, ale i úsilím maximálně urychlit modernizaci, otevřít se světu a využít zkušeností vyspělých zemí, narážely často na omezené ekonomické možnosti a finanční zdroje. V důsledku ne vždy příznivých okolností se rozhodování dostávalo pod nejrůznější politické a lobbystické tlaky. Docházelo k nadměrnému zpolitizování i spíše odborných řešení, k nežádoucím průtahům a odkladům (například otázka státních maturit).

Do roku 1990 fungoval v celé republice zastaralý a centrálně ovlivňovaný vzdělávací systém, který měl jednotnou strukturu. Po roce 1989 dochází k rozsáhlé decentralizaci školského

systemu. Novela školského zákona v roce 1990 vytvořila legislativní podklad pro první důležité systémové změny v české vzdělávací soustavě.¹⁶³

1. Byl zrušen zastaralý a státně centralizovaný školský systém.¹⁶⁴
2. Školy byly transformovány na příspěvkové organizace.¹⁶⁵
3. Byla zavedena možnost diferenciacce výuky podle schopností a zájmu dětí.¹⁶⁶
4. Byla zavedena tzv. právní subjektivita škol.¹⁶⁷
5. Byl umožněn vznik nestátního školství (soukromé a církevní školy).¹⁶⁸
6. Byl ukončen zřizovatelský monopol státu.¹⁶⁹

V roce 1995 byla schválena další významná novela školského zákona, která se dotkla celé vzdělávací soustavy a přinesla následující změny:¹⁷⁰

- Základní škola byla rozčleněna na dva stupně (1. stupeň – 5 let, 2. stupeň – 4 roky).¹⁷¹
- Na gymnáziích byla stanovena délka studia na čtyři, šest a osm let.¹⁷²
- Byly zavedeny vyšší odborné školy, ostatní formy státem financovaného pomaturitního studia byly zrušeny.¹⁷³
- Byla oficiálně vytvořena síť státních předškolních a školských zařízení se schválením příslušné pedagogické dokumentace.¹⁷⁴

Bezprostředně po revoluci v roce 1989 sílily hlasy, že vše staré (socialistické, komunistické, ideologické) by se mělo ihned rušit. Ve školách se například přestaly využívat některé učebnice, do výuky se začala vracet dříve zakázaná nebo opomíjená témata, výrazně se měnila

¹⁶³ POKORNÝ, Jiří. Hlava VII., II/1, Školství po převratu. První zákony. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 543–544.

¹⁶⁴ *Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989: Zpráva o vývoji českého školství od listopadu 1989 do r. 2009 (v oblasti regionálního školství)* Č.j.: 25461/2009 – 20 [online]. Praha: MŠMT Praha, 2009 [cit. 2023-07-16]. Dostupné z: [¹⁶⁵ Tamtéž, s. 5.](https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/ostatni-koncepcni-dokumenty#:~:text=Zpr%C3%A1va%20o%20v%C3%BDvoji%20%C4%8Desk%C3%A9ho%20%C5%A1kolstv%C3%AD%20od%20listopadu%201989,let.%20P%C5%99in%C3%A1%C5%A1%C3%AD%20z%C3%A1kladn%C3%AD%20informace%20o%20sou%C4%8Dasn%C3%A9m%20vzd%C4%9BI%C3%A1vac%C3%ADm%20syst%C3%A9mu, s. 5.</p></div><div data-bbox=)

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 5.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 5.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 5.

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 5.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 5.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 5.

¹⁷² Tamtéž, s. 5.

¹⁷³ Tamtéž, s. 5.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 5.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 5.

tzv. doporučená četba. V prosinci 1989 vytyčilo Občanské fórum pedagogických pracovníků požadavky, které otvíraly cestu k zásadnějším reformám – zrušení státního monopolu na organizaci výchovy a vzdělávání, podpora alternativních škol, zavedení právní subjektivity škol, chápání osnov jako otevřeného materiálu obsahujícího minimum společných prvků umožňujících přechod z jedné školy na druhou apod.¹⁷⁵ První vláda Václava Klause (1992) ohlašovala reformní politiku, ve svém prvním vládním prohlášení se zavazovala vytvořit moderní strategii vzdělávání, která bude provázána s ekonomickou reformou a bude odpovídat západoevropským zvyklostem (Pokorný. II/1, Školství po převratu. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 543). V letech 1992–1994 zaujímal místo ministra školství katolický kněz a vysokoškolský učitel Petr Piřha. Snažil se nastavit následující reformní kroky (Pokorný. II/1, Školství po převratu. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 543):

- zlepšit komunikaci s veřejností a omezit státní vliv
- stanovit pouze základní jádra vzdělání a vzdělanostních standardů
- dát školám celkově větší samostatnost
- změnit financování škol (mělo reflektovat počty žáků ve školách)

Již v roce 1990 byly přijaty dva důležité zákony. Zákon č. 171¹⁷⁶, novelizující stávající školský zákon a zákon č. 564 o státní správě a samosprávě ve školství¹⁷⁷, který vstoupil v platnost v červnu 1990, ještě před prvními svobodnými volbami. Podle něj byla následně vytvořena nová vzdělávací soustava:

Základní školy
Základní umělecké školy
Učiliště
Střední odborná učiliště
Gymnázia
Střední odborné školy

¹⁷⁵ POKORNÝ, Jiří. Hlava VII., II/1, Školství po převratu. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 543.

¹⁷⁶ *Školský zákon 171/1990* [online]. [cit. 2023-07-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-171>.

¹⁷⁷ *Školský zákon 564/1990* [online]. [cit. 2023-07-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-564>.

Speciální školy

Všechny tyto školy měly vystupovat svým právním názvem a mít samostatnou odpovědnost. Všem školám byly vytyčeny základní cíle a vzdělávací standardy.

Další zákon, č. 564, přijatý v souvislosti se zrušením starých krajů 13. prosince 1990, se zabýval zřizováním, správou a financováním škol.¹⁷⁸ Jako nové instituce se zřizovaly školské úřady, působící v rámci existujících okresů a podléhající přímo MŠMT. Tyto úřady zajišťovaly financování – přidělovaly prostředky na mzdy všech školských pracovníků, hradily výdaje na učebnice a školní pomůcky i potřeby, kontrolovaly náležité využívání těchto prostředků.¹⁷⁹

Obecným úkolem všech typů škol mělo být:

- poskytovat odpovídající vzdělání
- připravovat mládež na další studium a praxi
- vychovávat ve smyslu vědeckého poznání a v souladu se zásadami vlastenectví, demokracie a humanity¹⁸⁰
- podporovat též estetickou, zdravotní, tělesnou a ekologickou výchovu (umožňovat i výchovu náboženskou)¹⁸¹

Základní změny přijatého školského zákona v roce 1990 se dotkly povinné školní docházky v základní škole, měnila se celá soustava středního školství, nově vznikly vyšší odborné školy a zásahy pocítilo i vysoké školství.¹⁸²

Devadesátá léta byla ve znamení často obdivované, ale i kritizované transformace celé společnosti. České školství se muselo v tomto velmi složitém období vyrovnávat zejména s výrazným poklesem počtu narozených dětí, tedy i žáků, což mělo samozřejmě nepříznivý vliv na počet a skladbu školských zařízení. Ke konci devadesátých let se rušily mateřské i některé základní školy, docházelo k postupnému slučování středních škol a učilišť. Měnila se také poptávka po určitých typech vzdělání. Pro střední školy bylo zvláště důležité, že poklesl počet zájemců o maturitní učební obory, počet žáků gymnázií stagnoval a prudce naopak vzrostl

¹⁷⁸ *Školský zákon 564/1990* [online]. [cit. 2023-07-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-564>.

¹⁷⁹ Tamtéž.

¹⁸⁰ POKORNÝ, Jiří. Hlava VII., II/1, Školství po převratu. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 544.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 544.

¹⁸² Tamtéž, s. 544.

počet žáků středních odborných škol. Množství středních škol se přitom začalo zvyšovat, i když se jejich kapacita koncem devadesátých let využívala asi jen z 60 %. To působilo značné finanční ztráty, ale i oslabení vnitřní soudržnosti vzdělávacího systému. Na Ministerstvu školství byl proto v roce 1995 vytvořen program „Optimalizace sítě středních škol“, který měl snížit počet škol až o 500. Optimalizace probíhala pomalu v několika vlnách v letech 1997–1998. Proces zasáhl nejvíce střední odborná učiliště. Nárůst škol se zastavil a v letech 1995–2005 se jejich celkový počet snížil o 435 jednotek.

V první polovině devadesátých let se vyučovalo podle existujících, částečně upravených osnov. Učitelé však měli značnou volnost, kterou pochopitelně využívali podle svých schopností a možností. Podstatným způsobem se školství začalo měnit po roce 1995. Po předčasných volbách v roce 1998 nastoupila jednobarevná vláda ČSSD v čele s Milošem Zemanem (1998–2002). Tento politik proslul mimo jiné důrazem na spoluúčast, solidaritu a vzdělání jako pilíře moderní demokratické společnosti a bonmotem, že právě škola, a nikoliv banka má být nejdůležitější budovou ve městě a že nejprestižnější profesí by se měl stát učitel a nikoliv bankéř. Resort školství převzal v jeho vládě Eduard Zeman, který jako první přišel s požadavkem přizpůsobit školský systém „modernímu konceptu informační společnosti“. Jeho nástupkyně v dalších již koaličních vládách Petra Buzková společně s ministrem pro informatiku Vladimírem Mlynářem na jeho záměry navázala a na konci devadesátých let vznikl projekt „Internet do škol.“¹⁸³

Požadavky na další modernizaci školského systému vyplývaly ze snahy překonat nedostatky, které byly zjištěny ve zprávě Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) o stavu českého školství z roku 1996. V souvislosti s potřebou vyhovět podmínkám pro vstup ČR do Evropské unie a přibližování se evropským standardům politiky vzdělanosti se rozvinula široká debata o přípravě nového školského zákona a o celkové strategii rozvoje českého školství. Její výsledky byly v roce 2001 shrnuty v dokumentu s názvem Bílá kniha, který byl schválen vládou jako východisko pro další legislativní rozpracování Poslaneckou sněmovnou.¹⁸⁴

¹⁸³ *Internet do škol* [online]. [cit. 2023-06-29]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Internet_do_%C5%A1kol [online]. [cit. 2023-06-29].

¹⁸⁴ *OECD* [online]. [cit. 2023-06-29]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/zahranicni-sektor/mezinarodni-spoluprace/mezinarodni-institute/oecd-organizace-pro-hospodarskou-spolup-11634/>.

V roce 2001 pak došlo k dalším podstatným změnám,¹⁸⁵ byly upraveny zejména tzv. kompetence ve školství.¹⁸⁶ Vznikla tzv. Bílá kniha, která shrnula dosavadní debatu o proměně vzdělávání a koncipovala strategii této proměny ve střednědobém horizontu.¹⁸⁷ Vedoucím autorského týmu tohoto dokumentu byl Jiří Kotásek, dlouholetý vynikající pedagog a výzkumný pracovník v oblasti školství.¹⁸⁸ Kolem roku 2005 se začalo debatovat o reformě regionálního školství vzhledem k roztříštěnosti a nepřehlednosti některých školských právních norem.¹⁸⁹

Nový školský zákon byl přijat teprve po dlouhém jednání a četných kompromisech v roce 2004 a obsahoval řadu ustanovení obsahujících a prohlubujících demokratizaci vzdělávání v evropském rozměru, což se projevilo především:¹⁹⁰

- v širším zapojení veřejnosti do rámcových vzdělávacích programů a dlouhodobých záměrů rozvoje vzdělávací soustavy v České republice (Pokorný. II/6, Bílá kniha a nové zákony. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 554)
- v zavedení nového modelu financování regionálního školství (Pokorný. II/6, Bílá kniha a nové zákony. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 556)
- v zakotvení nového pojetí kurikulárních dokumentů (rámcové a školní vzdělávací programy) (Pokorný. II/6, Bílá kniha a nové zákony. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 554)
- v zavedení nového pojetí maturitní zkoušky (Pokorný. II/6, Bílá kniha a nové zákony. In: Čornejová, et. al., 2020, s. 555)

Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (zákon č. 561/2004 Sb.) právně definoval a kodifikoval instituci gymnázií.¹⁹¹

¹⁸⁵ *Bílá kniha* [online]. [cit. 2023-06-29]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/bila-kniha-narodni-program-rozvoje-vzdelani-v-cr>.

¹⁸⁶ Tamtéž.

¹⁸⁷ POKORNÝ, Jiří. Hlava VII., II/6, Bílá kniha a nové zákony. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 553.

¹⁸⁸ *Zpráva o Jiřím Kotáskovi* [online]. In: . 2006 [cit. 2023-07-02]. Dostupné z: <https://www.csvs.cz/wp-content/uploads/2019/01/19-2006-4-jiri-kotasek.pdf>.

¹⁸⁹ *Regionální školství* [online]. [cit. 2023-06-29]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Region%C3%A1ln%C3%AD_%C5%A1kolstv%C3%AD

¹⁹⁰ POKORNÝ, Jiří. Hlava VII., II/6, Bílá kniha a nové zákony. In: ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny země Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2. s. 555.

¹⁹¹ *Školská zákon 561/2004* [online]. [cit. 2023-07-02]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>.

Gymnázia zažila v porevoluční éře zásadní změnu – opět začala totiž fungovat gymnázia víceletá, a to šestiletá a osmiletá, od roku 1989 až do současnosti se gymnázia člení podle počtu let studia (na 4, 6 a 8letá).¹⁹²

Čtyřleté gymnázium představuje nejkratší formu gymnázií.¹⁹³ Žáci na tuto formu gymnaziálního studia nastupují po ukončení 9. ročníku základní školy a studium trvá čtyři roky.¹⁹⁴

Šestileté gymnázium je formou středoškolského studia, na kterou žáci základních škol odcházejí studovat ze 7. ročníku.¹⁹⁵

Populárnější je **osmileté gymnázium**, kam odcházejí žáci z 5. tříd ZŠ, přičemž studium je rozdělené na dva stupně – nižší a vyšší gymnázium (vždy 4 ročníky).¹⁹⁶

Po roce 1989 došlo k velkým změnám v přijímacím řízení na gymnázia.¹⁹⁷ Přijímací řízení na gymnázia se konalo z českého jazyka, matematiky a obecných studijních předpokladů, na některých gymnáziích pouze z českého jazyka a matematiky.¹⁹⁸ Řada gymnázií používala ke zkouškám testy vypracované společností SCIO.¹⁹⁹ Dalším důležitým kritériem pro přijetí bylo zohlednění výsledků předchozího vzdělávání, popřípadě bývala žákům s výbornými známkami ze základní školy přijímací zkouška částečně nebo zcela odpuštěna.²⁰⁰ Od školního roku 2014/2015 byla většina gymnázií přihlášena do hromadného testování společnosti CERMAT z českého jazyka a matematiky.²⁰¹ Tyto přijímací zkoušky jsou pro všechny uchazeče vždy ve stejný den. Toto jednotné přijímací řízení od společnosti CERMAT ukázalo, že kvalita uchazečů na gymnázia je vyšší než u jiných typů středních škol.²⁰²

Maturitní zkoušky doznaly také určité změny. Od roku 1989 se maturita skládala povinně pouze z českého jazyka, vybraného cizího jazyka a dobrovolně z výběru dalších předmětů.²⁰³

¹⁹² *Gymnázium* [online]. [cit. 2023-06-29]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Gymn%C3%A1zium>.

¹⁹³ *Gymnázium* [online]. [cit. 2023-06-29]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Gymn%C3%A1zium>.

¹⁹⁴ Tamtéž.

¹⁹⁵ Tamtéž.

¹⁹⁶ Tamtéž.

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ Tamtéž.

²⁰⁰ Tamtéž.

²⁰¹ Tamtéž.

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ *Maturitní zkoušky* [online]. [cit. 2023-06-29]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Maturita>.

V 90. letech se objevily první diskuse o tzv. státních maturitách, a to na doporučení OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj).²⁰⁴ Po dlouhých průtazích byla státní maturita spuštěna v roce 2011 a měla být „vstupenkou na vysoké školy“, zároveň sloužila jako důležitá srovnávací zkouška vystupujících absolventů. Skládala se z těchto 2 částí:

- z profilové části – určuje si každá škola samostatně²⁰⁵
- ze společné části – určuje MŠMT²⁰⁶

Společná část maturity je rozdělena na 2 povinné zkoušky: z českého jazyka a buď vybraného cizího jazyka nebo matematiky. Od roku 2013 je možné složit maturitní zkoušku z anglického, německého, francouzského, španělského či ruského jazyka.²⁰⁷

Profilová část maturity se skládá z 3 povinných zkoušek. Nabídku, formu, témata i termíny navrhuje vždy ředitel gymnázia v souladu s RVP/ŠVP dané školy.²⁰⁸

Rok 1989 přinesl velké změny také na gymnáziu v Chomutově.²⁰⁹ Hned ve školním roce 1990/1991 odstoupil ze své funkce dosavadní ředitel Jiří Bulis, vedením školy byla dočasně pověřena Dobroslava Heřmánková (Micka, 2011, s. 40). Na základě výběrového řízení se novou ředitelkou gymnázia stala v únoru 1992 Zdena Pondělíčková.²¹⁰ O tři roky později byla ředitelka Pondělíčková odvolána a vedením školy byl až do nového konkursu pověřen stávající zástupce ředitele Zdeněk Knobloch. V červenci roku 1995 byl do funkce ředitele jmenován Josef Moule, který v roce svého odcházení do penze (2009) poskytl místnímu periodiku rozhovor, ve kterém mimo jiné uvedl, že „funkci ředitele vykonával 14 let a že nejhorší bylo zbytečné papírování a dohadování rozpočtu. Na škole působil již od roku 1971, takže mohl srovnávat socialistický a současný školský systém. Za jeho éry se na gymnáziu vybudovala počítačová síť a byla zahájena nekonečná debata o státních maturitách.“²¹¹ Z dalšího

²⁰⁴ *Maturitní zkoušky* [online]. [cit. 2023-06-29]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Maturita>.

²⁰⁵ Tamtéž.

²⁰⁶ Tamtéž.

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ Tamtéž.

²⁰⁹ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011. s. 40, Chomutovské gymnázium v současnosti, Změny ve vedení.

²¹⁰ Tamtéž, s. 40.

²¹¹ RÖDLING, Jan. https://chomutovsky.denik.cz/zpravy_region/exreditel-gymnazia-chtel-jsem-se-zbavit-papirovani.html [online]. [cit. 2023-06-28].

výběrového řízení pak vzešel jako nový ředitel školy Jaroslav Zahrádka, který si jmenoval dva své zástupce – Zdeňka Knoblocha a Petra Mouleho (Micka, 2011, s. 40).

Další převratné změny se uskutečnily i v koncepci školy. Ve školním roce 1990-1991 se otevřely dvě třídy osmiletého gymnázia (Micka, 2020, s. 40). Ročenka z let 1991–1993 (s. 3) přináší následující popis transformace gymnázia po roce 1989: Ve školním roce 1991/1992 byla výuka zahájena v Cihlářské ulici č. 4132. Velkolepá budova v Mostecké ulici bohužel přestala vyhovovat nárokům nové doby a zejména mnohem vyššímu počtu studentů. Proto došlo k velmi náročnému stěhování na dlouhé 2 školní roky. Následně, ve školním roce 1993/94, již v nově rekonstruované budově vedle sebe souběžně fungovalo 14 tříd čtyřletého gymnázia (2 třídy se zaměřením všeobecným, 5 tříd se zaměřením přírodovědným a s humanitním zaměřením 7 tříd) a 4 třídy gymnázia víceletého (tercie a kvarty).²¹² Třídy víceletého gymnázia byly první dva roky vzhledem k nedostatečné kapacitě školy připravovány na 2. ZŠ a na 8. ZŠ. Teprve v dalším školním roce se vedení gymnázia rozhodlo, že bude otevírat první ročník gymnázia šestiletého (prima) již v nově rekonstruované budově. Obsahově první dva ročníky šestiletého gymnázia korespondovaly s učivem základní školy, výuka však na žáky kladla vyšší nároky.²¹³ Micka (2011, s. 43) popisuje, že do roku 1998 na chomutovském gymnáziu vedle sebe existovaly třídy gymnázia čtyřletého, gymnázia šestiletého i víceletého (původně se jednalo o osmileté, dobíhalo však už jen jako sedmileté). V celé republice se tehdy mohlo jednat o ojedinělý úkaz (Micka, 2011, s. 43). V roce 1999 se stalo, že maturovala pouze jedna třída, dobíhaly třídy víceletého gymnázia a pro velký zájem ze strany studentů byly otevřeny dvě třídy čtyřletého studia.²¹⁴ Dle Micky (2011, s. 43) počet tříd ve školním roce 1999/2000 vzrostl na 19 a tento počet je ve škole zachován dodnes (19 tříd je ve zřizovací listině stanoveno jako maximum, přičemž maximální počet žáků je stanoven na 570). V současnosti se průměrné počty žáků ve třídách pohybují mezi 28 až 30 žáky. V devadesátých letech se také měnila úspěšnost absolventů v přijímání na VŠ. Na počátku 90. let se pohybovala přibližně kolem 65 %, v roce 2009 již dokonce kolem 95 %. Tyto údaje však nemusí být zcela přesné, ve statistice není zachycena skutečnost, že řada absolventů je přijata na více vysokých škol, někteří

²¹² *Gymnázium Chomutov: Ročenka 1991–1993*. 1993. Chomutov, 1993, s. 3.

²¹³ *Gymnázium Chomutov: Ročenka 1991–1993*. 1993. Chomutov, 1993, s. 3.

²¹⁴ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011, s. 42-43, Chomutovské gymnázium v současnosti, Zaměření tříd, učební plány.

dokonce více škol začínají studovat. Pozitivní je fakt, že jen velmi malé procento studentů – absolventů chomutovského gymnázia bývá registrováno v evidenci Úřadu práce.²¹⁵

Od roku 1990 se změnily také přijímací zkoušky, místo centrálně zadávaných jednotných úkolů, dostaly střední školy možnost stanovit formu i obsah přijímacích zkoušek v souladu se svými potřebami. Zpočátku (1991/1992) byli někteří žáci přijímáni ke studiu na základě výborného prospěchu na ZŠ, od dalšího roku už jen na základě výsledků v přijímacím řízení. V devadesátých letech byly přijímací testy z českého jazyka a matematiky, později přibyl znalostní test ze všeobecných předpokladů (fyzika, chemie, biologie, zeměpis, dějepis, občanská nauka...). K prospěchu na základní škole se samozřejmě přihlíželo. V dalším období škola přešla k využívání testů z českého jazyka, matematiky a obecných studijních předpokladů, které chomutovské gymnázium používá dodnes. Výhoda těchto testů spočívá v jejich profesionalitě i v možnosti srovnání s výsledky dalších škol.²¹⁶

Revoluční rok 1989 byl zvláštní od samého začátku. Nejlépe vše důležité shrnula ve svých vzpomínkách Andrea Svatošová z Chomutova:²¹⁷ „*Ve školním roce 1988/1989 jsem nastoupila do prvního ročníku chomutovského gymnázia (1.C). Zvláštností bylo již samotné přijímání na tuto školu. Protože se ke studiu na gymnázia obecně hlásilo méně chlapců, přijímacím zkouškám se podrobily pouze dívky, chlapci byli přijímáni bez přijímaček. Díky tomu jsme například v naší třídě měli 14 chlapců. Třídní profesorkou byla paní Mgr. Alena Kroupová a v prvním ročníku jsme vše měli nastavené podle socialistického školství, dokonce jsme začali nacvičovat na spartakiádu. V prvním ročníku jsme jednou týdně docházeli na výuku do prostor školy na Husově náměstí v centru Chomutova a profesori běhali za námi (často mívali zpoždění, což jsme přijímali s velkým povděkem). V zimě jsme absolvovali lyžák, v jarním období jsme byli v Ročově na Žatecku na chmelové brigádě, ve volném čase jsme navštěvovali místní kino a zrovna dávali trhák roku 1989 – Slunce, seno a pár facek. 17. listopadu 1989 byl pátek, po víkendu jsme přicházeli do školy s obavami, co se bude dít. Vzpomínám si, že kluci ze třídy v jedné učebně sundali obraz stávajícího prezidenta Gustava Husáka a profesor chemie nám patřičně vynadal ve smyslu, že o režimu i o komunistech si všichni můžeme myslet cokoli, ale*

²¹⁵ Tamtéž, s. 43.

²¹⁶ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011, s. 43, Chomutovské gymnázium v současnosti, Úspěšnost absolventů v přijímání na VŠ.

²¹⁷ Autentická vzpomínka; rozhovor s Andreou Svatošovou, 2.3.2023.

sundávat obraz hlavy státu, to se opravdu nehodí, takové nahodilé a trapné akce nám nepřísluší. Pamatuji si, že jeho slova jsme přijali s velkým respektem a o přestávce jsme se ústy svého předsedy třídy šli omluvit. Dalším zážitkem bylo shromáždění vyučujících i studentů v malé tělocvičně, kde se pronášely reakce k pražským událostem a ve většině se celá škola postavila na stranu vysokoškolských studentů z Národní třídy. Postupně se začala rozpadat i organizace SSM, někteří učitelé veřejně vystupovali z komunistické strany, studenti podepisovali rezoluce, v nichž jsme se společně postavili za stávkující studenty v Praze. Další události jsou již známé. Co se týče dalších vzpomínek – krátce před listopadem 1989 odešel do důchodu ředitel Zdeněk Petráček, na jeho místo byl dosazen pan Jiří Bulis, bohužel okolnosti tomu chtěly, že na konci dalšího školního roku 1990/1991 odstoupil ze své funkce a řízením školy byla pověřena stávající zástupkyně paní Mgr. Dobroslava Heřmánková. Mohli jsme si vybrat druhý cizí jazyk, já vzhledem k tomu, že jsem prošla základní školou s jazykovým vyučováním (tzv. jazykovkou), jsem si vybrala německý jazyk. Ruština po listopadu zrušena nebyla, dokonce z ní někteří maturovali. Dále jsme měli volitelné předměty – základy administrativy (psaní na stroji), technické kreslení nebo chemická a biologická cvičení. Já jsem chodila na technické kreslení, rýsovali jsme a vytahovali tuší geometrické a technické výkresy (bylo to velmi náročné, často jsme přemluvili šikovné kluky, kteří nám pomáhali s domácími úkoly). Další vzpomínku mám na školní rok 1991/1992 (naš maturitní), který začal poněkud netradičně v náhradních prostorách v Cihlářské ulici. V průběhu tohoto školního roku se konal konkurs na ředitele školy, na jehož základě byla v druhém pololetí jmenována novou ředitelkou Mgr. Zdena Pondělíčková, která si jako svého zástupce jmenovala RNDr. Zdeňka Knoblocha. V průběhu školního roku nám maturantům bylo umožněno, že jsme mohli skládat zkoušky v autoškole, střídali jsme se v době vyučování a celý kurs stál rodiče 1 200,- Kč. Naše třída měla také velmi netradiční tablo – opravdového trabanta, kterého naši kluci výtvarně zkrášlili a uvnitř byly naše fotky. Trabant byl několik týdnů uprostřed chomutovského náměstí, mnohokrát jsme se s ním fotili. Maturitní zkoušky probíhaly v klidu, odmaturovali jsme úplně všichni a na maturitním večírku jsme měli možnost probírat vše se svými profesory v optimistickém duchu, na což dodnes vzpomínáme moc rádi. Uběhlo 30 let od naší maturity, na vysokou školu jsme nakonec odešly jen 2 studentky, ostatní našli uplatnění v různých oborech, dokonce jeden náš spolužák aktuálně starostuje v Novém Veselí na Moravě. V našich

*řadách byla také jedna Romka, která nebyla sice úspěšná, ale podařilo se jí odmaturovat a pracovala ve státní správě.*²¹⁸

Současné školství v České republice je rozděleno do tří stupňů:²¹⁹

- **primárního** – základní škola (1. stupeň ZŠ, 1. – 5. třída)²²⁰
- **sekundárního** – základní a střední škola (2. stupeň ZŠ a střední školy)²²¹
- **terciálníhoho** – vyšší odborná a vysoká škola (konzervatoře, VOŠ, vysoké školy)²²²

System vzdělávání řídí Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky dle Školského zákona.²²³ Vzdělávací systém je bezplatný, povinná školní docházka trvá deset let, výuka probíhá výhradně v českém jazyce.

Obsah výuky definuje Národní program vzdělávání ČR (Bílá kniha), na který navazuje Rámcový vzdělávací program (RVP), a podle kterého si každá škola upravuje svůj Školní vzdělávací program (ŠVP).²²⁴

Gymnázia se stále člení na čtyřletá, šestiletá a osmiletá. V Chomutově mohou děti studovat čtyřleté a šestileté gymnázium. Největší zájem je dlouhodobě o čtyřleté studium. V posledních letech jsou najdeme na chomutovském gymnáziu výhradně třídy s všeobecným zaměřením. Hlavní náplní školy je samozřejmě celková příprava k vysokoškolskému studiu, úspěšnost přijímání absolventů chomutovského gymnázia přesahuje 90 %. Aktuálně je ve škole 520 žáků, 50 zaměstnanců, z toho 46 učitelů. Uplatnění absolventů je široké. V posledních dvou ročnících studia se studenti mohou profilovat prostřednictvím mnoha volitelných předmětů. Nabídka takových předmětů je opravdu velmi rozmanitá, žákům je díky nim umožněno hlubší zaměření či odborná specializace. V současnosti jsou na gymnáziu nabízeny k výběru také cizí jazyky – a to anglický, německý, francouzský nebo ruský, přičemž ve vyšších ročnících je možno studovat hned 2 cizí jazyky. Součástí výuky je také estetická výchova, v rámci, které si studenti mohou

²¹⁸ Autentická vzpomínka; *rozhovor s Andreou Svatošovou, 2.3.2023.*

²¹⁹ *Vzdělávání v Česku* [online]. [cit. 2023-06-29]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Vzd%C4%9BI%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD_v_%C4%8Cesku

²²⁰ Tamtéž.

²²¹ Tamtéž.

²²² Tamtéž.

²²³ Tamtéž.

²²⁴ Tamtéž.

vybrat zaměření hudební nebo výtvarné. Během studia na chomutovském gymnáziu se žáci zúčastňují také lyžařského, vodáckého nebo cyklistického kurzu.²²⁵

Gymnázium Chomutov dnes nabízí celou škálu moderních i netradičních prvků ve výuce. Studenti mají široké možnosti po stránce kulturní i sportovní. Na škole již několik let funguje pěvecký sbor COMODO, studenti mohou zdarma využívat učebny výpočetní techniky a také celou řadu nově vybudovaných sportovišť – krytá sportovní hala, malá tělocvična, posilovna i venkovní hřiště. Program Erasmus umožňuje mnoha studentům vyjíždět na výměnné jazykové pobyty do zahraničí.²²⁶

V tomto celém postkomunistickém období, vlastně po roce 1989, vznikla pro většinu společnosti nová a nečekaná situace. Postupný příchod příslušníků nových etnických skupin, zejména z východní Evropy (Rusko, Ukrajina, zakarpatské země) a Balkánu (Kosovo, ale i Bulharsko, Rumunsko, které se staly členy EU) byl spojen s četnými negativními jevy (Zvýšená kriminalita, prostituce, obchod s drogami apod). To způsobilo velmi negativní až xenofobní postoj nemalé části české veřejnosti. Společnost se v podstatě rozdělila, na to pochopitelně doplácí i poctiví přistěhovalci, kteří s podobnými aktivitami nemají nic společného. Stále nevyjasněná a rozporuplná unijní politika po dalších velkých migračních vlnách v souvislosti například s občanskou válkou v Sýrii, Afghánistánu a samozřejmě i s konfliktem na Ukrajině, nebezpečně polarizující českou společnost.

V současnosti gymnázium v Chomutově opět sdílí (tak jako v historii našeho státu několikrát) osudy celé naší výchovně-vzdělávací soustavy, učí se žít v nových socioekonomických podmínkách a pružně reaguje na další národnostní proměnu chomutovského regionu. Do průmyslového pohraničí od roku 2022 proudí skupiny migrantů z různých států (Rumunsko, Mongolsko, Kazachstán, Sýrie) a také uprchlíci z Ukrajiny.

Současný ředitel školy, Mgr. Jaroslav Zahradka, svolil k rozhovoru.²²⁷ Byly mu zaslány následující otázky:

- Co považujete za nejdůležitější svůj příspěvek za celou dobu svého působení v roli ředitele gymnázia s ohledem k novým podmínkám po roce 1989?

²²⁵ *Gymnázium Chomutov* [online]. [cit. 2023-06-29]. Dostupné z: <http://www.gymcv.cz/>

²²⁶ *Gymnázium Chomutov* [online]. [cit. 2023-06-29]. Dostupné z: <http://www.gymcv.cz/>

²²⁷ Informovaný souhlas je součástí obrazové přílohy.

- S jakým reformním opatřením mělo chomutovské gymnázium největší problém a proč?
- Jaké má škola zkušenosti se začleňováním etnických menšin? Můžete zmínit konkrétní příklady, jak pozitivní, tak i negativní.
- Jak velkou pozornost věnuje škola výchově chápání svobody a odlišností, tolik potřebné v současnosti nejen ve vztahu k minoritám?
- S jakými středními školami a vzdělávacími institucemi v zahraničí v současné době spolupracujete a co tato spolupráce přináší samotným studentům gymnázia?
- V Chomutově působíte v Zastupitelstvu jako člen Výboru pro výchovu, vzdělání a zaměstnanost. Spolupracujete také s Výborem pro národnostní menšiny? Podílí se město Chomutov určitým způsobem na aktivitách gymnázia k celkovému posílení spolupráce s národnostními skupinami, existuje případně i finanční podpora města?

Pan ředitel mě provedl modernizovaným gymnáziem, hned za vchodovými dveřmi mě překvapila obrovská interaktivní dotyková Smart tabule, která slouží studentům, rodičům, ale i běžným návštěvníkům jako informativní vodítko – kde se co nachází, kam se má jít, studenti si mohou jednoduše vyhledat rozvrh, výsledky testů, termíny maturitních zkoušek, pro rodiče je to výborná pomůcka, jak vyhledat příslušné pedagogy, pro neznámé návštěvníky slouží tabule jako univerzální rozcestník a skvělý vyhledávač. V ředitelně mi pan Zahradka velmi vstřícně povyprávěl o všem důležitém k mé diplomové práci. Přepis rozhovoru ve stručnosti přináším:

„Z hlediska národnostních menšin je patrné úplné minimum studentů z jiných zemí, opravdu se jedná jen o jednotky. Občas jsou zasílány dotazníky cílené na romské žáky nebo respektive zjišťuje se mezi studenty, zda se cítí být Romy. Málodky se stane, že někdo řekne, že je Rom. V posledních letech vůbec nikdo. Pamatuji si, že jsme tu měli 2 Romy (Siváky), shodou okolností jeden z nich vystudoval medicínu, ale jinak se ke své národnosti hlásí opravdu jen ojedinele. V současné době se oficiálně k romské národnosti nikdo nehlásí. Občas se stane, že zde máme žáky cizí národnosti, je to variabilní, může to být (teď aktuálně) Ukrajinec, těch tu máme v jednotkách, ne v desítkách, oni různě migrují, různě se přesouvají. Toto se objevilo až po ruské invazi v roce 2022, nyní máme ukrajinských žáků v počtu 4, měli jsme 8, pak 7, ty stavy se dost mění. Je to v podstatě o tom, že někdo tu chce zůstat déle, někdo to ale bere jako takovou přestupní stanici, přestože jim maximálně uzpůsobujeme podmínky. Pak se stejně ukáže, že pro některé tyto Ukrajince je gymnázium těžká škola. Krátce po invazi přijelo do Chomutova asi 6

hokejistů z Kyjeva. Tři z nich byli umístěni u nás, na gymnáziu, vydržel zde však pouze jeden. Pak se občas stane, že tady výjimečně máme studenty z jiných zemí – teď jsme měli Slovince, který maturoval vloni, dále máme jednoho Kazacha. Dále míváme žáky v různých mezinárodních programech (AFS Mezikulturní programy, o.p.s.), například jsme měli Japonce Kaichi Uchikura, který zde byl rok v rámci tohoto programu a naučil se perfektně česky. Po něm bude následovat za stejných podmínek Japonka z Tokia. Ovšem toto jsou programy na rok. Jinými slovy – cizí národnosti velmi ojediněle, spíše v jednotkách. Co se týká ekonomicky slabých, tak samozřejmě že vnímáme, že jsou velké rozdíly v sociálním zázemí dnešních žáků, nicméně se to pořád pohybuje v takové zanedbatelné zóně, že učitelé to zkrátka nepoznají. My to poznáme až ve chvíli, kdy žák/žákyně řekne, že se nemůže zúčastnit cyklistického kurzu. Přitom zde funguje Sdružení příznivců gymnázia, z. s. a prostřednictvím tohoto spolku můžeme iniciovat finanční pomoc sociálně znevýhodněným rodinám v těchto případech. Samozřejmě, že vyžadujeme potvrzení příjmů, spolupracujeme se sociálkou a na základě toho opravdu můžeme iniciovat finanční podporu, dokonce i na nákup učebnic. Takových žáků se objevuje opravdu minimum, i když jsme si vědomi, že jich zřejmě bude více, jsou nám však skryti, nepoznáme je (protože se k tomu z různých důvodů nechtějí přiznat). Zajímavé však je, že na lyžařské kurzy (do rakouských Alp) všichni studenti jedou. Dosud jsem nezaznamenal žádný problém, lyžačky si nikdo nenechá ujít. Pan zástupce teď aktuálně organizuje zářijový cyklistický kurz pro asi 110 žáků, přičemž již zaplatilo 102 žáků. Ihned jsem se zajímal o těch 8 žáků, které nejedou a mezi nimi jsou 3 Ukrajinci. Vyhledal jsem možnosti podpory, zaslal rodičům a odpověděli mi, že jejich děti nejedou z jiných důvodů než ekonomických, zkrátka se nechtějí zúčastnit. Já tím chci doložit, že děti se u nás snaží absolvovat výchovně vzdělávací program i s výjezdy a kurzy celkem bez problémů. Ano, připouštím, že oproti jiným středním školám v Chomutově, máme rozhodně žáky z lépe situovaných rodin (to byli gymnazijní studenti vždy), ale přesto dlouhodobě nevidíme s pořádáním mimoškolních kurzů problém. Ještě bych zmínil maturitní plesy, od zahájení studia v prvním ročníku si studenti měsíčně posílají nemalé příspěvky, je pravda, že plesy jsou takové nabubřelé, ale všichni studenti (potažmo rodiče) to dávají. Netroufám si podat nějaký exaktní sociologický průzkum, protože to nemám přesně zmapované. Ale, ti rodiče s financováním čehokoliv pro své děti nemají problém. Ještě jsme nemluvili o vietnamské komunitě. Celé roky byla bezproblémová, Vietnamci jsou velmi dobře integrováni, učitelé si nikdy nestěžovali. Je však pravdou, že letos poprvé od té doby, co tu učím (od roku 1992), tak se stalo, že teď tu máme Vietnamku, která neumí česky! Přesto, že tu žije

dlouho, tak tu češtinu zkrátka nedává a hrozně ji to limituje ve všech předmětech. Ona je na propadnutí, my se jí snažíme pomoci – formou různých programů, doučováním češtiny, ale ona odmítá. Do budoucna to vidím jako velký problém, protože rodiče nekomunikují. Takže postupně vyprchává to klíšé, že ti Vietnamci jsou s výbornými známkami, nyní se to začíná již měnit.“²²⁸

Slova současného ředitele gymnázia přesně korespondují s další tabulkou. Nejdeme v ní výběr jmen (podobně jako v období 1948-1989), jejichž původ je jiný než český či moravský. Mezi jmény se více objevuje vietnamská komunita a samozřejmě Ukrajinci, u kterých je však budoucí integrace nejistá:

Školní rok	Absolventi jiných národností
1989/1990	Libor Kohutiak (Slovensko), Robert Fedič, Leo Steiner
1990/1991	Miriam Patlevičová
1991/1992	Eva Hagenštocová, Tereza Weilgunyová, Romana Špiváková (romského původu)
1992/1993	David Daduč, David Ďulík (romského původu), Rudolf Wiszczor, Věra Kállayová
1993/1994	Jan Perestjuk, Petr Ladžov, Marinella Jozič, Daniel Chodacki, Alena Szybakowská, Lada Orichovská, Veronika Ďurová
1994/1995	Petr Lošeňuk, Aleš Pidanič
1995/1996	Dmitrij Bondarev, Aleš Káčerik, Denisa Nádaská
1996/1997	Daniel Schönfelder
1997/1998	Tomáš Dienelt, Lucie Némethová, Jana Pallayová
1998/1999	David Grünbaum
1999/2000	Jiří Weingärtner
2000/2001	Vít Bogačik, Petra Próniková
2001/2002	Thang Le Oui (Vietnam), Vladimír Sachňuk (Ukrajina), Alan Zeh
2002/2003	Jurij Dmitrenko, Ondřej Holienčin, Olga Vakarčuková
2003/2004	Martin Plaštiak, Hana Phamová, Trang Nguyen Thi Thu, Son Thung Nguyen, Vadim Potapov
2004/2005	Trang Nguyen Minh, Lukáš Pagurko
2005/2006	Martin Gallo, Miroslav Sivák (romského původu), Tomáš Vörös, Anh Le Van
2006/2007	Arpád Sivák (romského původu), Ha Phuong Vuongová
2007/2008	Adam Brovdy, Jaroslav Barannikov, Alexandr Ficker, Miroslav Položij, Josef Gallo
2008/2009	Marie Stojanovová, Helena Leszczynská
2009/2010	Lenka Nguyen Thi, Ihor Sabadosh (Ukrajina), Vyacheslav Tretyachenko (Ukrajina), Lin Nguyen Hai
2010/2011	Anh Ngoc Dao, Alžběta Brovdyová, Daniel Borisov,

²²⁸ Autentický rozhovor se současným ředitelem Mgr. Jaroslavem Zahrádkou, 12.7.2023.

	Binh Sy Nguyen, Dung Viet Vuong, Nhung Hong Duong, Linh Thuy Le, Darja Stojanovová
2011/2012	Marek Wojtowicz, Marija Šuněvičová (Ukrajina), Hung Duc Tran, Věra Ustáková
2012/2013	Martin Huňady, Vojtěch Gobbi, Thuy Dinh Linh, Tung Huy Bui, Pavel Dung Minh Pham, Francisco Sojka
2013/2014	Kristina Drapáková (romského původu), Nhan Le Duc, Jakub Fedák, Daniel Szabó, Lenka Mladenovová, Lisa Črna
2014/2015	Thanh Le Hoang, Hiep Le Huy, Quyen Tran Bao
2015/2016	Sofie Georgievová, Duong Quy Huong, Marcel Kalčev, František Szilvási, LeThi Thu Thuy, Nguyenová Thanh Xuan
2016/2017	Dušan Le, Nguyen Than Lam, Anastasiya Sabadosh
2017/2018	Duy Ngoc Tran, Karla Izavčuková, Dan Georgiev, Miriam Habibi, Hoang Le Huy, Duc Pham Minh, Kryštof Tomeczek, Ha My Tran
2018/2019	Bohdan Jurcja, Minh Tri Duong, Thanh Long Nguyen, Linh Nhi Vu, Huyen Trang Phamová, Jiří Ferenczei, Anna Melnikovič, Kristian Kolumber
2019/2020	Eunice Sojková
2020/2021	Adam Konstantin Katelas, Josef Spodniak, Cuong Le Huy, Zuzana Ester Nigrin
2021/2022	Eric Iljuk, Quynh My Doová, Hai Ha Le, Duy Thai Phung, Jakub Spišjak, Mai Xuan Luong, Valentina Matzuzzi, Gabriela Adriana Muñozová
2022/2023	Andrii Nasonov, Benedicta M. Galovič, Julie Tretjačenko, Maxim Hlovačevskij, Adam Kazberuk, Bára Džambasová, Julija Kryvonos, Adéla Nádaská, Ngoc Huyen Thi Nguyen, Ema Oher, Yevheniia Sabadosh, Iryna Salenko, Platon Bogdanov, Marek Maximenko, Sofie Krsteva, Mariana Maryna, Ha Pham, Arsen Zhaxybekov (Kazachstán), Stefan-Leonard Stoica, David Le, Anastazia Ostapiv, Natalia Ostapiv, Adam Frollo, Klára De Stefanis, Tymur Bogdanov, Tereza Drenčeniová, Nhat Minh Duong

Na gymnáziu se v posledních letech objevili právě Ukrajinci, ale také Rusové, Vietnamci, Bělorusové, jedna dívka z Bosny a jeden Japonec. Zatím se jedná o velmi malé množství takových studentů, studium na chomutovském gymnáziu je řazeno k těm obtížnějším a mnozí cizinci mají s výukou v českém jazyce problém. V dalších letech se však situace bude měnit, protože základní školy mají cizinců ve školních lavicích více a dá se očekávat, že tyto děti i se svými rodinami se v Chomutově usadí trvale. Přizpůsobit se těmto změnám bude úkolem nejen celé společnosti, ale také gymnázia Chomutov – školy s bohatou historickou tradicí, školy, která vždy přinášela a stále přináší pocity sounáležitosti, soudržnosti, spoluodpovědnosti a spoluúčasti všech minulých i současných studentů, učitelů a dalších zaměstnanců, kteří z hrdostí procházeli a prochází branami této instituce, jež každému přirostla k srdci.

Závěr

Gymnázium v Chomutově je třetím nejstarším gymnáziem v republice a v mnohém je jedinečné a výjimečné. Bylo založeno jezuitským řádem, díky němuž si v dalších letech prošlo řadou napětí a nejistot. Mnohokrát mu hrozilo zrušení, jeho řízením se dokonce museli ujmout cisterciáci z Oseka u Duchcova. V dobách předmnichovských se stalo státním, ale ve většinově německém pohraničí nakonec skončilo jako Oberschule für Jüngen. Česká menšina si v Chomutově sice prosadila zřízení českého gymnázia (v jiné budově, v jiných podmínkách a s jinými počty žáků i profesorů), po podepsání Mnichovské dohody v září 1938 bylo vše ztraceno. Po šestileté okupaci se gymnázium opět dostalo do českých rukou, avšak první roky obnoveného gymnázia v Chomutově vůbec nebyly jednoduché. Nedostatek učitelů, nedostatek studentů, všudypřítomný odsun německého obyvatelstva, příliv nových osídlenců různých národností, díky nimž se vyřešil problém s nízkými počty žáků. Problém s nedostatkem učitelů sice trval dlouhodobě, avšak díky spolupráci s jinými středními školami v kraji se průběžně dařil zvládat. V prvních poválečných letech ještě školu sužoval nedostatek školních pomůcek a učebnic. I přesto došlo v poměrně krátkém čase k vyrovnání se s obtížnými podmínkami, které panovaly v pohraničí. Velmi k tomu dopomohl každodenní gymnaziální život – společné oslavy svátků a různých výročí, meziškolní sportovní či jiné soutěže, brigády, charitativní sbírky, ochotnické divadlo apod.

Národnostně a sociálně prošlo obyvatelstvo Chomutova velkými změnami. Celkově došlo k výrazné obměně Chomutovanů a vlastně i studentů gymnázia. Řada z nich přicházela z vnitrozemí Čech a našla spolu se svými rodiči nový domov v pohraničních obcích včetně samotného Chomutova. Mezi žáky gymnázia se v prvním poválečném období objevili také děti Volyňských Čechů, Slováci i Němci. V průběhu let se gymnázium měnilo, čelilo také mnoha školským reformám a několikrát za svou existenci bylo i přejmenováno. V době jednotné všeobecně vzdělávací školy se z gymnázia dokonce na několik let stala jedenáctiletá střední škola (JSŠ), později se změna na střední všeobecně vzdělávací školu a posléze se přecházelo zpět ke čtyřletému gymnáziu. Nejen okupace, válka a osvobození měly zásadní vliv na celkový chod instituce, ale i události z let 1968 nebo 1989 promlouvaly do každodenního života studentů i učitelů. Škola se mnohokrát ve své historii potýkala s nedostatkem pedagogů, ředitelé čelili mnohokrát osobním perzekucím a v některých případech byli zproštěni svých

funkcí. I žáci to v průběhu let neměli jednoduché, historické společenské změny ovlivňovaly přijímací zkoušky, maturity, školské reformy zasahovaly do organizace školy, měnily učební plány, ubíraly nebo přidávaly počty vyučovacích hodin. Gymnázium však veškeré mezníky, zlomové okamžiky i národnostní či sociální proměny společnosti ustálo. Možná to bylo lidmi, kteří o to ve všech etapách vývoje tak moc usilovali, možná to bylo určitou setrvačností a samozřejmostí (občané Chomutova si na budovu na kopci zvykli a jsou na ni náležitě hrdi), možná tomu všemu opravdu dopomáhala bohyně PALLAS ATHÉNA, ochránkyně chomutovského gymnázia, která bděla a stále bdí na schodištním pahorku před hlavním vstupem do budovy.

Co se týče zkoumaných otázek z úvodu a vytyčených hypotéz je zřejmé, že některé se nepotvrdily. Je nutné si uvědomit, že chomutovský region byl po roce 1948 oproti válečnému a poválečnému období demograficky zcela změněn. Přispěl k tomu samozřejmě odsun německého obyvatelstva, ale také celková izolace v rámci komunisticky orientovaných států. Tento fakt se odrážel i ve školství a celkové struktuře studentů. Po roce 1989 se situace obrátila, otevření hranic, konec cenzury a veškerých zákazů z dob socialismu nastavily ve školách nové pořádky – došlo k odstranění jazykových, ale i společenských bariér. Lidé mohou cestovat, studovat v zahraničí, příslušníci jiných etnických menšin mohou být zapojeni do českého vzdělávacího systému. K jednotlivým hypotézám:

1) Předpoklad o menším rozsahu personálních čistek na gymnáziu necelé tři roky po jeho obnovení v roce 1945 se **nepotvrdil**. Také na této škole (jako na mnohých jiných) došlo od školního roku 1948/49 k vynucené obměně největší části pedagogického sboru, k přímým zásahům stranických pracovníků do procesu výuky (např. předmět občanská výchova). O přímých represích se žádné záznamy nedochovaly, patrně k nim docházelo jen ojediněle.

2) Předpoklad o poklesu efektivnosti a kvality výuky při transformaci gymnázia na tzv. „jedenáctiletky“ se na základě dochovaných údajů i osobních vzpomínek **potvrdil**. Může tak sloužit jako ilustrace o nebezpečí dogmatické ideologie a mechanického kopírování cizích vzorů (nejen) v pedagogické teorii i praxi.

3) Předpoklad o vlivu ojedinělého experimentu studia pro zvláště nadané studenty v reformním období 1968 se **nenaplnil**. Období bylo skutečně příliš krátké, aby z něj bylo možné vyvodit jednoznačné závěry. Je zajímavé, že pro tento experiment bylo v tehdejších

Severočeském kraji vybráno právě chomutovské gymnázium. Smyslem experimentu bylo vyzkoušet formy středoškolského vyučování, které by odpovídaly dobovým snahám o modernizaci a humanizaci výchovně vzdělávacího systému. V období normalizace byly tyto snahy zcela zamítnuty, a dokonce se považovaly za exemplární případ „pravicového oportunistu a elitářství“, narušujícího principy tehdejší jednotné socialistické výchovy.

4) Předpoklad o problematických výsledcích experimentu „zavedení polytechnického vyučování v 70. – 80. letech na gymnáziích“ se spíše **potvrdil**. Dokazují to zjištěné údaje, které se týkají snižování zájmu o středoškolské studium gymnazijního typu v našem regionu. Výuka polytechnických předmětů nezvýšila předpoklady ani zájem o praktické uplatnění v technických oborech ve srovnání například se středními odbornými školami nebo učilišti.

5) Předpoklad o vlivu revolučních a porevolučních změn v roce 1989 na rychlejší zhroucení byrokraticko-centralistických a ideologických forem řízení výchovně vzdělávacího procesu i na chomutovském gymnáziu se **potvrdil**. Celkové zkoumání potvrdilo i výchozí předpoklad, že zavádění nových demokratických forem, odpovídajících požadavkům doby, se rodilo ve značně komplikovaných podmínkách. Naráželo na nutnost odstranit staré, dlouho neřešené problémy, tak i na zcela nové úkoly, vyplývající z ekonomických a politických přeměn. Gymnázium se stalo příspěvkovou organizací, na jejíž činnost stát z povahy věci jen přispíval. Část ekonomických prostředků se muselo naučit získávat jiným způsobem. V důsledku změn administrativního uspořádání státu v 90. letech docházelo k přesunu kompetencí mezi různými orgány veřejné správy a samosprávy. Řízení školy se stalo administrativně náročnějším, často bylo ve vleku nejrůznějšího výkaznictví. Odstranění závazných osnov a vytvoření rámcově vzdělávacích plánů rozšířilo prostor pro svobodnou iniciativu školy a pedagogů, ale zároveň zvýšilo jejich odpovědnost a požadavky jim ukládané. To se týká rovněž přijímacího řízení, vyjasňování podoby maturitních zkoušek apod. Škola se musela také vyrovnat s nutností harmonizace dosavadního čtyřletého a nově zavedeného víceletého studia, stejně jako s konkurencí jiných středních škol, včetně soukromých. Nebylo nijak snadné spojit všechny tyto úkoly, nezbytné jak pro ekonomické fungování školy, tak i pro zajištění jejich efektivních výstupů – tedy uplatnění absolventů v dalším studiu i v životě měnící se společnosti. V nové společnosti, která se vyznačuje rostoucí potřebou vzdělanosti, ale i větší mírou soupeření či sociálních nerovností, což je právě v Ústeckém kraji palčivou otázkou všeobecně.

6) Předpoklad o zvýšené potřebě reagovat novými a novými aktivitami k lepší integraci etnických menšin do majoritní gymnaziální komunity se samozřejmě potvrdil. Vedení školy si je vědomé problémů týkajících se rostoucí etnické rozmanitosti v severočeském regionu a snaží se na ně adekvátním způsobem reagovat přímo ve výchovně vzdělávacím procesu. Jde v podstatě o dvojjediný úkol – odbourávání bariér většinové společnosti vůči příslušníkům etnických menšin, ale také o integraci těchto menšin jako plnoprávní součásti společenského života na lokální i celostátní úrovni. V obou směrech přísluší stěžejní úloha výchově a vzdělání jako zdrojům rostoucí tolerance, otevřenosti a občanské aktivity. Chomutovské gymnázium k tomuto trvalému celospolečenskému úkolu přispívá mnohostrannými školními i mimoškolními iniciativami. Je to například podněcování zájmu o studium cizích jazyků, multikulturní propojení s jinými zeměmi prostřednictvím různých vzdělávacích a kulturních aktivit – program Erasmus, pěvecký sbor COMODO se svými evropskými zájezdy na pěvecké soutěže, návštěvy galerií a muzejních sbírek s historickým a jazykovým vzdělávacím kontextem. Přímo na půdě školy se konají nejrůznější projektové dny s podporou celkové integrace etnických menšinových skupin do většinové společnosti, při nichž právě dochází k výše uvedenému odbourávání bariér a propojování dvou i více neznámých světů.

Již při psaní své bakalářské práce jsem se často zamyslela nad tím, jaký příběh mělo „moje“ chomutovské gymnázium v dalším období, tedy po válce. Zajímalo mě, kdo z mých příbuzných a známých v letech 1948 až 2023 studoval nebo ještě studuje „moje“ gymnázium. V průběhu psaní této diplomové práce jsem při svém hledání, pátrání a bádání narážela na zajímavosti, o kterých bych se zřejmě nikdy nedozvěděla. Pokládala jsem si mnoho otázek, jako například:

- Jestli někdo z dnešních studentů vůbec ví, že v budově gymnázia byla za války Oberschule für Jungen?
- Zda si lidé v Chomutově vůbec uvědomují, že v květnu 1945 bylo v našem regionu pouze 80 Čechů?
- Jak asi vypadaly první dny školního roku 1945/1946, co asi studenty a učitele trápilo, co je naopak posouvalo dál a jak se lišil jejich každodenní život od toho mého?
- Jaké byly životní podmínky učitelů v dobách poválečných a jak významně se lišily od životních podmínek učitelů v současnosti?
- Jaké jsou asi vzpomínky pamětníků, kdo by mi mohl podat očitě svědectví?

I v diplomové práci, která pojednává o jiném období než práce předchozí, jsem se nemohla omezit pouze na určitý dějinný výsek, ale musela jsem se zabírat širšími souvislostmi česko-německých vztahů v celé republice a tím spíše v chomutovském pohraničí.

Nedávno, v roce 2021, oslavilo chomutovské gymnázium 430. výročí svého založení. Společnost opět žije novými proměnami od celosvětové pandemie nemoci Covid 19 až po válečný konflikt na Ukrajině. V Chomutově žije aktuálně mnoho rodin jiných národností, přicházejí sem uprchlíci z Balkánu a některých asijských zemí s vidinou lepších pracovních příležitostí, objevují se zde i Ukrajinci prchající před válkou. Dnes je svět národnostně propojen, nejen studenti, ale i učitelé mohou působit kdekoli v Evropě i ve světě, národnostní otázky mnohdy nejsou žádnou překážkou. Jestliže se ve třídách na gymplu dříve objevovali Vietnamci, občas Rusové nebo Ukrajinci, někdy třeba Poláci, Slováci atd., jednalo se o jedince. Nyní se zřejmě české školství musí připravit na více národností, větší počty těchto žáků a složitější začleňování.

Gymnázium v Chomutově je však výjimečné zejména tím, že si v průběhu několika staletí prošlo velmi bouřlivými vývojovými etapami a já jsem ráda, že jsem mohla být součástí. Často se setkávám se svými spolužáky, ale i se studenty staršími, mladšími a vždy při rozhovorech slyším pochvalná slova. Chomutovské gymnázium si studenti vždy zamilují a slovy současného ředitele Mgr. Jaroslava Zahradky se **„do své školy rádi vrací a vzpomínají na gymnázium v dobrém.“**²²⁹

²²⁹ MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011.

Použité knižní zdroje:

1. BARTOŠ, Josef. *Okupované pohraničí a české obyvatelstvo 1938-1945*. Praha: SPN, 1978. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis.
2. BENDOŤÁ, Kamila. *Chomutovské gymnázium, centrum místní vzdělanosti*. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická, 2011. Bakalářská práce.
3. BINTEROVÁ, Zdeňka. *Dějiny Chomutova*. Chomutov: Okresní muzeum, 1997. ISBN 80-238-1756-6.
4. BINTEROVÁ, Zdeňka. *Dějiny Chomutova*. Chomutov: Okresní muzeum, 1997. ISBN 80-238-1756-6.
5. BINTEROVÁ, Zdena, DĚD, Stanislav, ed. *Příroda – Památky – Život*. Chomutov: Okresní muzeum v Chomutově, 2002. ISSN 0231-5076.
6. BINTEROVÁ, Zdeňka. *Obce chomutovského okresu: historií k dnešku*. Chomutov: Okresní muzeum, 2002.
7. BRABCOVÁ, Eliška. *Dějiny chomutovského gymnázia v letech 1945-1948*. 2021. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filosofická fakulta, Ústav českých dějin. Vedoucí práce Doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D.
8. BROŽOVSKÝ, Karel a František ZÁBRANSKÝ. *Chomutov historický průvodce a zajímavosti města*. Chomutov, 1977.
9. *Comotovia ...: sborník příspěvků z konference věnované ... : Chomutov, ..* Chomutov: město Chomutov, [2002?]-. ISBN 80-860-6779-3.
10. *Comotovia ...: sborník příspěvků z konference věnované ... : Chomutov, ..* Chomutov: město Chomutov, [2002?]-. ISBN 80-869-7120-1.
11. *Comotovia ...: sborník příspěvků z konference věnované ... : Chomutov, ..* Chomutov: město Chomutov, [2002?]-. ISBN 978-80-86971-97-1.
12. *Comotovia ...: sborník příspěvků z konference věnované ... : Chomutov, ..* Chomutov: město Chomutov, [2002?]-. ISBN 978-80-86971-55-1.
13. ČORNEJOVÁ, Ivana, Tomáš KASPER, Dana KASPEROVÁ, et al. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Praha: Paseka, 2020. ISBN 978-80-7432-985-2.
14. DUŠEK, Roman. Chomutov. [Chomutov]: statutární město Chomutov, 2021. ISBN 978-80-906404-4-3.
15. FRICOVÁ, Anna. *Národnostní poměry na Gymnáziu Chomutov v letech 1918-1948*. Praha, 2021. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Filosofická fakulta. Vedoucí práce doc. PhDr. Tomáš Kasper, Ph. D.
16. HANZAL, Josef. *Vyhánění Čechů z pohraničí v roce 1938*. Praha: Karolinum, 2018. Pohled do historie. ISBN 978-80-7264-189-5.
17. HAVIAR, Jakub. *Osídlování Chomutovska v letech 1945-1952*. Praha, 2009. Bakalářská práce. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Ústav hospodářských a sociálních dějin. https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/13130/BPTX_2007_1_11210_ASZK00306_127410_0_50676.pdf
18. Chomutovsko: REGIONÁLNÍ VLASTIVĚDA. Most: Hněvín, 2006.
19. JEŽIL, František. *Poslední ředitel německého reálného gymnázia v Chomutově před Mnichovem*. In: Památky, příroda, život: Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska. Chomutov: Okresní muzeum v Chomutově, 1999
20. JEŽIL, František. *Národnostní poměry Podkrušnohoří od konce 19. století do Mnichova z hlediska statistiky*. In: Památky, příroda, život: Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska. Chomutov: Okresní muzeum v Chomutově, 1999
21. KASPER, Tomáš a Dana KASPEROVÁ. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2429-4.
22. KLOZ, Václav. *Obce v číslech: Okres Chomutov*. Chomutov: Kolektiv pracovníků OO ČSÚ, 1991.

23. KOLEKTIV AUTORŮ. Můj region: Publikace pro základní školy. Jirkov: Asistenční centrum, 2010.
24. MAJEWSKI, Piotr Maciej. Sudetští Němci 1848-1948: dějiny jednoho nacionalismu. Brno: Conditio humana ve spolupráci s Muzeem druhé světové války v Gdaňsku, 2014. Monographiae (Conditio humana). ISBN 978-809-0532-328.
25. MERTOVIÁ, Štěpánka. České reálné gymnázium v Chomutově 1935–1938. In: Památky, příroda, život: Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska. Chomutov: Okresní muzeum v Chomutově, 2002
26. MICKA, Jan, František JEŽIL a Marie ZLÁMALOVÁ. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST*. 2011. Chomutov: AKORD, 2011.
27. MICKA, Jan, František JEŽIL, Marie ZLÁMALOVÁ a Jaroslav Zahrádka. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST III*. Třetí. Chomutov: Tiskárna AKORD, 2023.
28. NOVÁK, Luděk a Marie ČERNÁ. *Chomutov, historický průvodce a zajímavosti města*. Odbor školství a kultury v Chomutově, 1978.
29. Osudy volyňských Čechů. In: Památky, příroda, život: Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska. Chomutov: Okresní muzeum v Chomutově, 1995
30. PADEVĚT, Jiří. *Krvavé finále: jaro 1945 v českých zemích*. Praha: Academia, 2015. Průvodce (Academia). ISBN 978-80-200-2464-0.
31. PACHNER, Jaroslav a Petr RAK. *Chomutovem krok za krokem: průvodce po památkách a minulosti města*. V Ústí nad Labem: Pro Statutární město Chomutov vydal Albis International, 2011. ISBN 978-80-86971-34-6.
32. PRŮCHA, Jan. Přehled pedagogiky. Čtvrté. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0872-3.
33. RAK, Petr. *Chomutov 1252-2002: vybraná data ze 750 let historie města*. Chomutov: Město Chomutov, 2002. ISBN 80-860-6763-7.
34. ŠIMŮNEK, Robert, Jaroslav PACHNER a Petr RAK. *Historický atlas měst České republiky: Sv.č.16 - Chomutov*. Praha: Historický ústav AV ČR, 2007. ISBN 978-80-7286-108-8.
35. ŠULKA, Petr. *Chomutov 1945-48: Bakalářská práce*. Univerzita Karlova, Filosofická fakulta, Ústav hospodářských a sociálních dějin. Vedoucí práce Prof. PhDr. Ivan Jakubec, Csc.
36. VÍTEK, Vladimír a Zdeněk VACHATA. *Chomutovsko v roce 1945*. Chomutov: Vlastivědné muzeum, 1970.
37. *Zpráva o vývoji školství od listopadu 1989: v oblasti regionálního školství*. Č.j.: 25461/2009–20. 2009.

Použité internetové zdroje:

1. Sčítání lidu, domů a bytů 2001. Český statistický úřad [online]. Praha: Český statistický úřad, 2005 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: https://www.czso.cz/staticke/sldb/sldb2001.nsf/obce/562971_opendocument
2. PÁNEK, Jaroslav. Národnostní a náboženské menšiny v tisíciletých dějinách českých zemí. In: Britské listy [online]. Praha: Občanské sdružení Britské listy, 1996, 2002 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://legacy.blisty.cz/art/10500.html>
3. Sčítání po 100 letech bude hlavně online. Český statistický úřad [online]. Praha: Český statistický úřad, 2005, 2021 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/scitani-po-100-letech-bude-hlavne-online>
4. Gymnázium (škola). Wikipedia [online]. San Francisco: Creative Commons [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: [https://en.wikipedia.org/wiki/Gymnasium_\(school\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Gymnasium_(school))
5. Gymnázium Chomutov [online]. [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: <https://gymcv.cz/>
6. Zákony pro lidi: Sbírky zákonů ČR [online]. [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: <https://zakonyprolidi.cz/>

7. *Komotauer im Strom der Zeit* [online]. In: . [cit. 2023-04-13]. Dostupné z: <https://www.booklooker.de/B%C3%BCcher/Angebote/titel=Komotauer+im+Strom+der+Zeit+Lebensbilder+durch+sechs+Jahrhunderte>
8. *Zápisy do kroniky města: Jednotlivé ročníky kroniky města. Město Chomutov* [online]. Chomutov: Statutární město Chomutov & Macron Software, spol. s r.o., 2020, 1945-2021 [cit. 2023-07-09]. Dostupné z: <https://mesto.chomutov.cz/zapisy-do-kroniky-mesta>

Použité archivní zdroje:

1. Výroční zpráva státního reálného gymnásia v Chomutově za školní roky 1945-46, 1946-47, 1947-48.
2. Státní okresní archiv Chomutov se sídlem v Kadani
3. fond Gymnázium Chomutov
4. Hlavní katalogy za školní rok 1945/46
5. Hlavní katalogy za školní rok 1946/47
6. Hlavní protokol o zkouškách dospělosti 1945/46
7. Hlavní protokol o zkouškách dospělosti 1946/47
8. Třídní katalogy za školní rok 1945/46
9. Třídní katalogy za školní rok 1946/47
10. Gymnázium Chomutov: Ročenka 1991–1993. 1993. Chomutov, 1993.
11. Fond Státní reálné gymnázium Chomutov
12. KREISL, Ottmar. *Das Komotauer Gymnasium: 1591-1945*. Karlsfeld

Obrazová příloha:

Zdroj: Německé Gymnázium v Chomutově z roku 1932. In: *Facebook* [online]. [cit. 2023-04-29].

Dostupné z:

https://www.facebook.com/Chomutov.Komotau/photos/a.553104784758421/3588616801207189/?type=3&paipv=0&eav=Afbk3RjCCsyGAFmNYOxOuPeYtnCHRDPezloaXJJcmHb3foG4KlrPZbJylLXuixxQnA8&_rdr Se souhlasem správce skupiny.

Zdroj: Chomutovské gymnázium na pohlednici z roku 1952. In: *Facebook* [online]. [cit. 2023-04-29].

Dostupné z:

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=4637947906276860&set=gm.753900462138042&idorvanity=183577762503651> Se souhlasem správce skupiny a autora příspěvku Roberta Johna.

GYMNÁZIUM CHOMUTOV

Zdroj: Chomutovské gymnázium na dobové pohlednici - po opravě fasády a přístavbě tělocvičny 1992. In: Facebook [online]. [cit. 2023-04-29]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1002334389974977&set=gm.262951571232936&idorvanity=183577762503651> Se souhlasem autora příspěvku Jaroslava Pachnera.

Zdroj: Soukromý archiv Anna Fricová (Gymnázium Chomutov z roku 2006)

Zdroj: Soukromý archiv – Anna Fricová (rok 2013)

Zdroj: Novodobá socha Pallas Athény od chomutovského výtvarníka Kamila Sopka.
In: *ERASMUS+* [online]. [cit. 2023-04-29]. Dostupné z: <https://erasmus43.webnode.cz/gymnazium-chomutov/>

Zdroj: Soukromý archiv JANA KMENTOVÁ (Učebna zeměpisu – rok 2023)

Zdroj: Soukromý archiv JANA KMENTOVÁ (Nově vybudovaná jídelna z roku 2019)

Zdroj: Soukromý archiv JANA KMENTOVÁ (Učebna chemie – rok 2023)

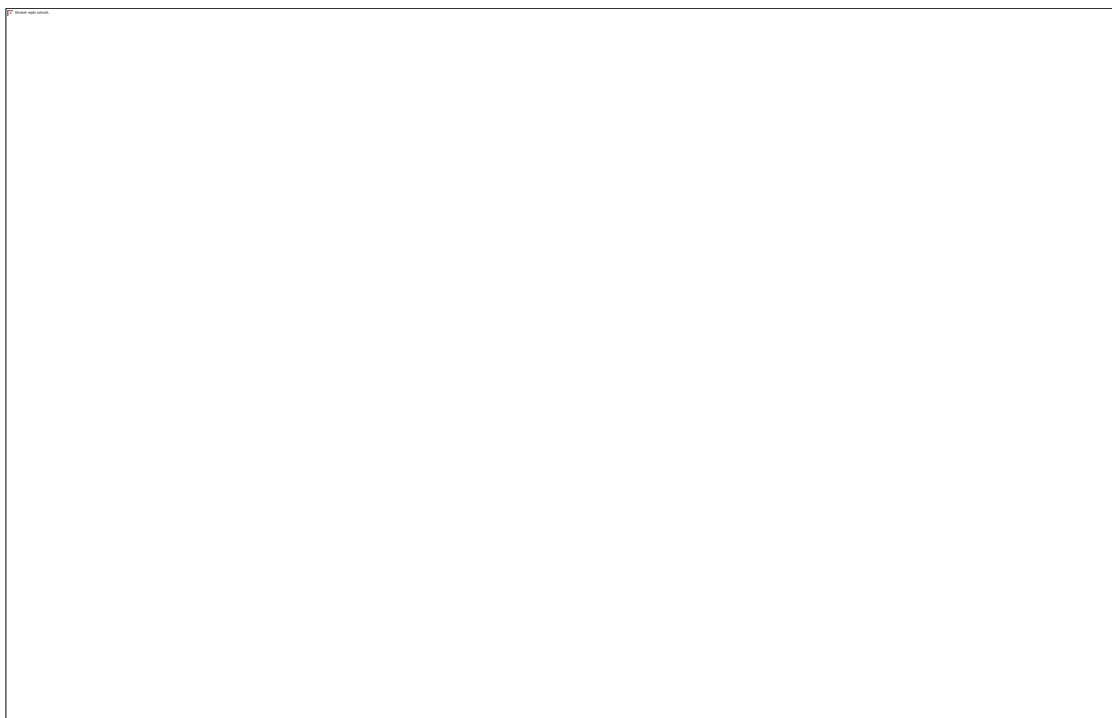
Zdroj: Soukromý archiv JANA KMENTOVÁ (Multifunkční sportovní hala – rok 2023).

Zdroj: Pečeť a znak chomutovského Gymnázia do roku 2022. In: *DOCPLAYER* [online]. [cit. 2023-04-29]. Dostupné z: <https://docplayer.cz/211491146-Gymnazium-chomutov-mostecka-3000-p-o.html>

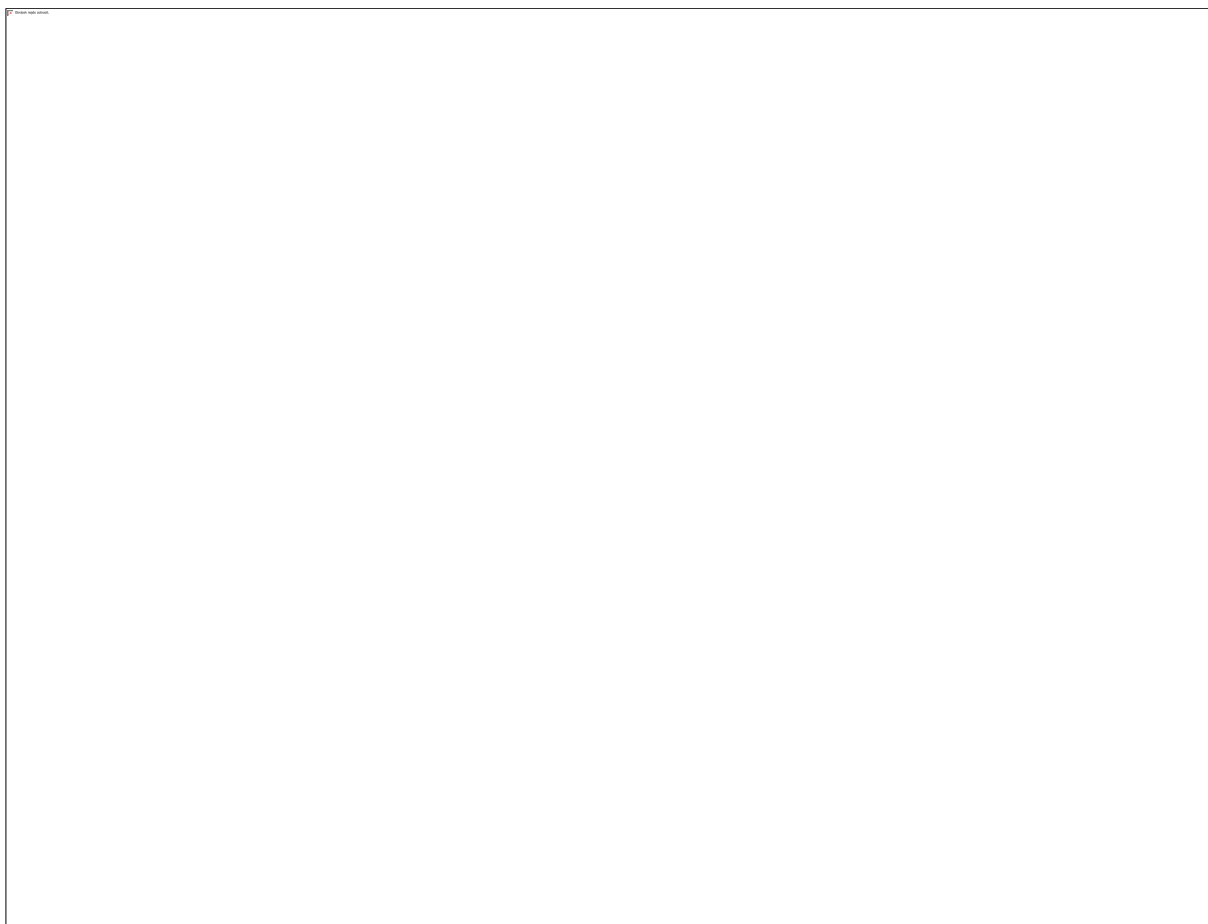
Zdroj: Nové logo Gymnázia Chomutov, 2023 Tvůrce: Gadzook / Jiří Chyla. In: *FACEBOOK* [online]. [cit. 2023-04-29]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1222273348607038&set=a.1054432085391166>

Zdroj: Gymnázium Chomutov 1974 v učebně matematiky a deskriptivní geometrie.
In: FACEBOOK [online]. [cit. 2023-04-29]. Dostupné z:
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=990518121156604&set=gm.254317878762972&idrvanity=183577762503651>

Zdroj: Soukromý archiv JAROMÍRA VACULÍKOVÁ (Tablo absolventů)

Zdroj: Soukromý archiv DANA BAŤKOVÁ

Zdroj: Chomutovské Gymnázium 1974 maturanti. In: *FACEBOOK* [online]. [cit. 2023-04-29].
Dostupné z:
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=983314335210316&set=gm.249139479280812&idorvanity=183577762503651>

Zdroj: Soukromý archiv JANA KMENTOVÁ – Pedagogický sbor 90.léta

Zdroj: Americký den na chomutovském Gymnáziu: Každoročně se koná den zasvěcený jiné zemi pro připomínku dalších národností. In: *FACEBOOK* [online]. [cit. 2023-04-29]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/gymcv/photos/pb.100024731540464.-2207520000./1146302435558560/?type=3>

Informovaný souhlas ke zpracování a zpřístupnění osobních údajů

Já, níže podepsaný/á (dále jen „narátor/ka):

JAROSLAV ZAHŘÁDKA

podle zákona č. 110/2019 Sb., o zpracování osobních údajů, zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s nařízením (EU) 2016/679 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů (GDPR), tímto uděluji svůj výslovný a svobodný souhlas se zpracováním veškerých svých osobních údajů, které jsem poskytl/a během rozhovorů pořizovaných ve zvukové či audio-vizuální podobě v rámci výzkumného projektu k diplomové práci studentky:

ANNY FRICOVÉ

s pracovním názvem:

Gymnázium Chomutov po roce 1948

Beru na vědomí, že své osobní a citlivé údaje poskytuji pro následující účely:

- vědecký či historický výzkum v oblasti humanitních věd;
- publikační činnost (závěrečné kvalifikační práce, odborné články, studie, sborníky, monografie apod.).

Jsem si vědom/a skutečnosti, že správcem těchto údajů se podpisem tohoto souhlasu stává výše uvedený student/ka.

Informovaný souhlas ředitele Mgr. Jaroslava Zahrádky (strana č. 1), rozhovor byl uskutečněn 12.7.2023.

Prohlašuji, že jsem byl/a informován/a o tom, že podle výše uvedených právních předpisů o zpracování osobních údajů mám právo:

- kdykoliv odvolat udělený souhlas, a to pro každý ze shora uvedených účelů samostatně;
- vyžádat si informaci o tom, jaké osobní údaje jsou o mně zpracovávány;
- vyžádat si opravu nebo doplnění svých osobních údajů;
- žádat výmaz osobních údajů, pro jejichž zpracování již dále není důvod;
- žádat omezení zpracování údajů, které jsou nepřesné, neúplné nebo u nichž odpadá důvod jejich zpracování, ale nesouhlasím s jejich výmazem;
- žádat umožnění přenesení zpracovávaných údajů;
- vznést námitku proti zpracování mých osobních údajů pro přímý marketing, včetně souvisejícího profilování;
- nebýt předmětem automatizovaného individuálního rozhodování, včetně profilování;
- mám právo dostat odpověď na svou žádost bez zbytečného odkladu, v každém případě do jednoho měsíce od obdržení žádosti správcem.

Pro kontaktování správce ve věci zpracování osobních údajů lze využít následující kontakt (telefonní číslo, emailová adresa) na student/a/ku:

Anna Fricová (+420 774 116 466), andulisa.fricova@gmail.com

Individuální požadavky narátor/a/ky, jimiž je správce údajů (a případně další subjekt) povinen se řídit (např. anonymizace dat, požadavek autorizace přepisu před publikací, zákaz využití rozhovorů dalšími subjekty/třetími stranami nebo v rámci jiných výzkumů apod.) – hodící se zaškrtněte:

- nepožaduji
- požaduji, uveďte Vaše konkrétní požadavky:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Datum, místo podpisu:

12.7.2023, Chomutov

Podpis narátora/ky:

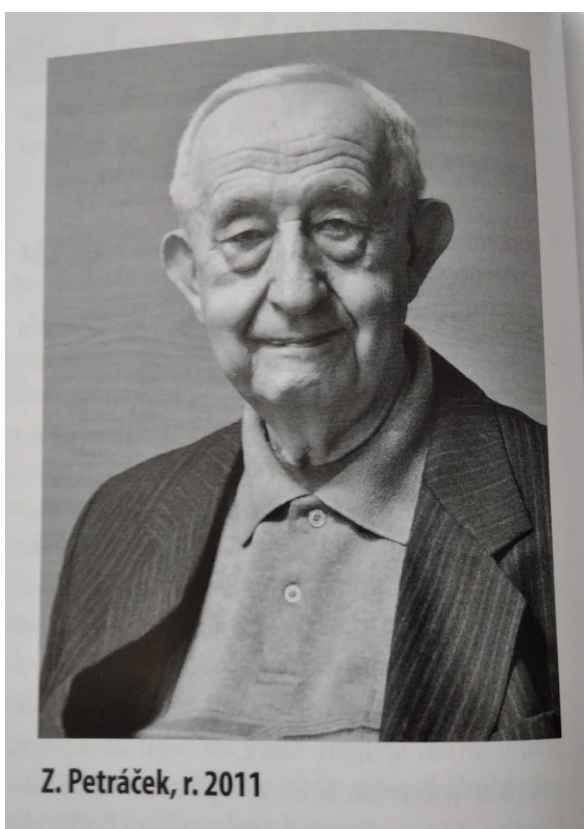
[Handwritten signature]

Stránka 2 z 2

Informovaný souhlas ředitele Mgr. Jaroslava Zahrádky (strana č. 2), rozhovor byl uskutečněn 12.7.2023.

Zdroj: MICKA, Jan, František JEŽIL, Marie ZLÁMALOVÁ a Jaroslav ZAHRÁDKA. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST III. Třetí.* Chomutov: Tiskárna AKORD, 2023. (Alexandr Stich, absolvent).

Z. Petráček, r. 2011

Zdroj: MICKA, Jan, František JEŽIL, Marie ZLÁMALOVÁ a Jaroslav ZAHRÁDKA. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST III. Třetí.* Chomutov: Tiskárna AKORD, 2023. (Zdeněk Petráček, ředitel)

Zdroj: MICKA, Jan, František JEŽIL, Marie ZLÁMALOVÁ a Jaroslav ZAHŘÁDKA. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST III.* Třetí. Chomutov: Tiskárna AKORD, 2023. (Tomáš Cihlář, absolvent).

Zdroj: MICKA, Jan, František JEŽIL, Marie ZLÁMALOVÁ a Jaroslav ZAHŘÁDKA. *Gymnázium Chomutov: HISTORIE A SOUČASNOST III.* Třetí. Chomutov: Tiskárna AKORD, 2023. (Tomáš Cihlář s ředitelem školy).

